

श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिस्वरत्नप्रथमाणा
अध्यांक १४

तीर्थयात्रानुं विमान

अथवा

शत्रुंजय तीर्थयात्रा रहस्य.

लेखक:-

सहगत योगनिष्ठ जैनाचार्य श्रीमद्
बुद्धिसागरसूरिस्वरत्न

प्रगटकर्ता,

श्री अध्यात्म ज्ञान प्रसारक मंडल.

डा. वकील मोहनलाल ह्रीमयंद,
पादरा.

तृतीयावृत्ति

वि. सं. १९८६

किंमत रु. ०-३-०

આ પુસ્તકનું પ્રસ્તુત આવૃત્તિમાં એક રીતે રૂપા-
તર થયેલું કહી શકાય મૂળ યાત્રા પ્રસંગોએ બકતો
પર લખાયેલા તથા પત્રોને પુસ્તકકારે ઉપાધી પત્રને
બદલે નિમંત્રેનું સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું છે. આ
પ્રથમી પ્રથમ આવૃત્તિ નિ સ ૧૯૬૮ માં તથા
દ્વિતીય આવૃત્તિ નિ સ ૧૯૭૮ માં ઉપાવવામાં આવી
હતી આ તૃતીય આવૃત્તિનું મધ્ય પુસ્તકની લોક
પ્રિયતાનું નિદર્શક છે

અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મહાશય.

આ પુસ્તક પાટરા, નાદેરાશેરીમાં આવેલા પાટરા
શ્રીમ ક્રિષ્ણ ગ્રેસમાં શાહ મોહનલાલ
બાપુનાલે પ્રસિદ્ધ કર્તા માટે બાપુ
તારીખ ૭-૩-૧૯૩૦

प्रस्तावना.

GIVE me my scallop-shell of quiet,
My staff of faith to walk upon,
My scrip of joy, immortal diet,
My bottle of salvation,
My gown of glory, hope's true gage;
And thus I'll take my pilgrimage.
Blood must be my body's balmer;
No other balm will there be given;
Whilst my soul, like quiet palmer,
Travelleth towards the land of heaven;
Over the silver mountains,
Where spring the nectar fountains;
There will I kiss
The bowl of bliss,
And drink mine everlasting fill
Upon every milken hill.
My soul will be a-dry before;
But, after, it will thirst no more.

Raleigh

(અને મારી શાન્તિ રૂપી તપની બાજે પ્રવાસ કરે
મહાનો દડ આપે। આનંદની ડોળી આપે। અમરતાનું
આન આપે। સ્વતંત્રતાનું તુળીપાત્ર આપે। પ્રમાની કંઈની
આપે। આશાની સાથે બાંહેધરી નાખે। અને આમ દુ
મારી યાત્રાએ વિચરીશ।

સોલ્લિતજ મારી કાયાને સ્વાસ્થ્ય દેશે। અન્ય વિદેષ
નહી ત્યાં મામ નથી ચારે મારે। આ આ સુખ્ય યાત્રાળુની
જેમ સ્વચ્છભોમ તરફ વિહાર કરશે। જ્યાં અમૃતના કુવારા
ઉડે। ઉ એવા રૂપેરી પહાડો ઉપર પરમસુખની પ્યાલીને ત
નૂંમીશ, અને દૂધ જેવી સુમરીઓ પર શાશ્વત તપ્તિનું પાન
કરીશ। મારા આત્માને તો આત્મીય પાસ વાગી દરે
પણ, પાળીધી, તે કિયે તરસા થશે નહિ)

૨૩

૧ આટલા નાના પુસ્તકને માટે પ્રસ્તાવનાની આવ
શ્યકતા એકજ કારણુમર સિદ્ધ થઈ શકે, અને તે મન્ય
લેખનું દૃષ્ટિનિન્દુ સમગ્રવચનું તે દેવ પ્રમાણે નિમ્ન
નિખિત અવગોચરના પ્રકાશમા પુસ્તકનું પદન પ્રકાશ
આવશે તો નેષકનો આશા જ સમગ્રરો

૨ પુસ્તકના લેખક વણી ઉગી પકિનના યોગી
હતા। હતા તેમનો કમગીજ અત્યંત તે નેમ। અને પ્રખ્ય

હતો આત્મેદ્ધારની ગાથે વિચોત્તતિ અને સમાજસેવાની ધગશથી તેમનું જીવન સક્રિયતાથી ભરેલું તેથીજ મનુષ્યો ના ધાર્મિક તેમજ નૈવહારિક કાર્યોમાં દગ્ગોચર થતા અનેક દુષણો પર, વિપયાન્તરનો ભવ રાખ્યા સિવાય, તેમણે યથોચિત પ્રદારો કર્યા છે

૩ પ્રખુલ પુસ્તકનો વિષય અત્યંત ઉપયોગી અને મનુષ્યમાત્રને સ્પર્શનારો છે તીર્થ અને યાત્રા કોઇપણ દેશ અને ધર્મના મનુષ્યને સામાન્ય છે મહા પુરુષના જ્યાં જ્યાં પગ ના ચપાં, જ્યાં જ્યાં વિહાર થયો, જ્યાં જ્યાં જન્મ મરણ થયા એવા દરેક પ્રદેશને પુનિત ગણી જનતાએ સામાન્ય સ્થળોથી ઉચ્ચતર સ્થાન આપ્યું છે છે ખાસકરીને એકાતમય ગમખીય કુદરતી વનપ્રદેશ, મધુર સુગંધ કરતા ઝરણાથી પ્રભાસિત ગિરિપ્રદેશ કે એનાજ, આત્માને પ્રફુલ્લ કરી શકે તેવા, સ્થાનકો તીર્થ માટે પસંદ કરાયેલા હોય છે અને મુનિપૂજક માનવજાત મહાપુરુષના દેહાતરે તેમના સમગ્રજીવને તીર્થરૂપે યાવજ્યંદ્રદિવાકરે પોતાના હૃદયપટમાં તાજા રાખે એ તદ્દન નૈમર્ગીક છે જેમનેમ અને મલ્લા, કાશી અને સિદ્ધ ક્ષેત્ર આ પ્રકારની ગમગણુ મહિતાઓજ છે આ મહિતા-

ઓને પરિત અને ગણિત ગણવા મનુષ્યોએ પેનાની
અમૂલ્ય વસ્તુઓ ત્યોજાવર કરી દીધી છે, ગતુધો મંમામ
ખેડ્યા છે અમૂલ્ય ખજાનાઓ કુટાલ્યા છે અને કિમતી
જીવનો અર્પી દીધા છે આગન દનિદામમાની કુત્રેડો
અને આર્થ દતિદામના સોમનાથ પાગલુના કુદો મનુષ્ય
પ્રેમની તીર્થ પ્રયેની દર્જમરી પ્રેમન ગાયા નહિતો
ખીજી શુ છે ?

૪ આના સેકડો ભોગોથી રક્ષાયના અને ઉન્ન
રધિરથી પખાળાયેના તીર્થો પ્રયેની આગના જમાનાની
શુન્નવત્ત બેન્નકારી જ્નેષ્ટ આ મન્યકાના હૃદયમા
ચીરા પડે છે તીર્થ યાત્રાનો ખરો મર્મ બૂલી આવ્યો
માર્ગે આનતા યુગ પ્રજાદને શોકના તે દાણુભર પ્રવલ્ન કરે
છે તેવું પરિણામ તે આ “તીર્થયાત્રાનું નિમાન.”

૫ તીર્થનો ખરો દેવ બૂલી આવ્યો મનુષ્ય તીર્થ
ના અવદેહમા ગયે છે જગતના ઉપકારાર્થે અર્ચમાથી
પૂરીપર ઉતરી આમના જમાના આત્મભોગ અને
સેવાધર્મના રૂપકને ત્યજી મનુષ્ય તેના જગત્સાલમાજ
મહત્તા સમજે છે સૂરજ કુડના નિર્મળ જગમા પ્રભુપૂજન

માટે દેદશુષ્ઠિ કરવાને બદલે અસ્થાયીઓ જૈન તેના
જ્ઞાનભાવમા અવતાગની સફળતા સમજે છે આ વિશાળ
ભોમ ઉપર અનેક પ્રકારના અચર જગમ તીથોને બૂલી
અચર તીથોની મ કુચિત ભાવનામાજ આજનો મનુષ્ય
ધૂમ્પા કરે છે શ્રીમદ્ શુષ્ઠિસાગરજી આ વસ્તુશ્ચિનિ
પ્રત્યે અગુણી નિર્દેશ કરે છે. તેમના લખાણુમાથી એકજ
ધ્વનિ ઉઠે છે કે જે તીથો પ્રતિ ભરાતુ એક એક ડગતુ
માનવીને ઉપધારવાને સમર્થ છે એમ શાસ્ત્રો કહે છે તે
તીથોની અનેક વાર યાત્રા કરતા છતાં મનુષ્ય એક ડગલુ
પણ આગળ વધતો નથી એ અસંબધતાનો મનુષ્ય જરા
પણ વિચાર કરે છે ? શાસ્ત્રો અને અનુભવ વચ્ચેનો આટલો
ભેદો બેઃ શુ સૂચવે છે ? કાતો શાસ્ત્રો ખોટા છે, કાતો
અનુભવમયાર્થ નથી પણ નહિ, બન્ને ખરા છે. અને શ્રીમદ્
સાચી યાત્રાનુ નરપ મમજની આ દેખાતા બેઠ વચ્ચેતુ
શુભ સામ્ય મમજની બનેની એકતાનુ જ્ઞાન કરાવે છે

૬ મમસ્ત પુસ્તકનો સારાશ તેઓ એકજ વાક્યમા
સમજાવે છે કે હૃદયની શુદ્ધિ એજ યાત્રાનો ખરા
ઉદ્દેશ છે. આત્માને ઉચે ઉત્તતિ પધે આગળ ધપાવે
તેટલેજ અમે અને નેજ યાત્રા મત્ય અને સત પુરષોએ

રખાણેની છે અન્યથા હિસાબેનો અમ નિષ્કાળ થાય છે અને યાત્રાની આ પરમ ભાવના સિદ્ધ કરતાં અમુક પ્રકારનું માનસ જોડે તેને અનુસરતા આચાર વિચાર જોડે મનુષ્યના ઘડતરમાં સુદર ફેળો આપી ચારિત્રની ખીરવ કરી ચિત્તસુધિને આસ્વામાં તીર્થયાત્રા મેળે ભાગ ભજવે છે પણ તે અમુક નિશ્ચિત પ્રકારની વિચાર મરણી અને કાર્યસરણીને અનુમતી હોવાથી આમદેહતથા પ્રકારની જતા વ્યવહાર માનસિક રિયતિ અને કર્મની રાખવા ઉદ્દેશ હોય છે આ દ્રષ્ટિએ શ્રીમદે આ પુસ્તકમાં યાત્રાની મનોબુદિ કેવી હોવી જોઈએ તેની ચર્ચા કરેલી હોવાથી યાત્રાના પ્રાથમિક મૂળ સિદ્ધાંતોનીજ ચર્ચા કરી છે તેનું વિશાળ અન્વેષણ કરતાં તો શ્રીમદે જનરે પૂરે ભર્મા હોત પણ આ સાદા આદિ સિદ્ધાંતોનેજ આજનો યાત્રાળુ ગળે ઉતારશે અને તીર્થને તેના વચાર્થ સ્વરૂપમાં પી જાણશે તો અન્યદેવોમાં કરેલા પાપને તીર્થદેવમાં દહનાવતા તેને કાર નહિ લાગે

૭ યાત્રાની લોકપ્રિયતા ચિરકાળથી ચાલતી આવી છે તેના સમર્થનમાં તેના અનેક કાવદાઓ જનતાને સુપરિચિત છે આ પુસ્તકમાંથી તેના થોડા નીચે તા ની

મદરાસા આવ્યા છે

૧ હૃદયશુદ્ધિ

૨ મસાગની અનેક પ્રકારની ઉપાધિઓમાથી મુક્તિ

૩ મહાપુરુષોના ચરિત્રોનું અમરણ

૪ દેશ પરિક્રમા અને અનુભવનૈવેદિ ૫

૫ દેશ દેશના લોભચારનું જ્ઞાન

૬ અનેક મનુષ્યોના સમાગમને લીધે વિચારન્યાપકતા

૭ શાન્તિમય રમણીય નૈસર્ગીક પ્રદેશનું પર્યટન

૮ ગિરિ ગહ્વર અને કુદરતી નનપ્રદેશના ભૂ ૫ દર્શનથી આત્મનાથવપ્રાપ્તિ અને ચિત્ત નિયંત્રતા

૯ તીર્થસ્થાને અનેક ત્યાગી નૈરાગી અને ગૃહસ્થ જનોનો સમાગમ

૧૦ ત્યાંના પવિત્ર વાતાવરણથી આત્મ ચિત્તનનો મહત્ત્વ ઉપયોગ

૮ તીર્થ અને યાત્રાની ચર્ચા કરતા જૈનસમાજમા પ્રવૃત્ત અનેક નગરો અને દ્વિપશ્યોની ચર્ચા થીમદે મરી છે આ પુસ્તકે ઉપારે સૌન વર્ષ થયા તે વખતે જમાનો આજના ગ્તા અનેક રીતે ભિન્ન હતો અત્યારે જૈનસમાજ ને સુધા । અને સગમના પ્રશ્નો ચર્ચી શકે છે તે વિષે એક

૬૨૬ ઉચ્ચાગ્ના પાતે રખાને મોર્ષ નહોતુ અને
 તમાથે માથુ નજ મા તો આ નજા વિરમશ નવનુ મે
 દરકરી દત્તી લેએમાના કોઈ કોઈજા માચી વસ્તુ યિધિ
 ને શક્યા દન અને ગણનોની વ્યક્તિએજા તે વિધે
 મેલી ગતી હતી શીમદુ ન્તી દીપ દ્રષ્ટિથી મમાગ્ના
 પીકના પ્રજા તે વખતે નેષ શક્યા દન તે વસ્તુની પ્રતીતિ
 દાન આપણે કરી સજીયે છીએ રિસ્વાન જીતે પણ
 શીમદે નિકરતાથી પોતાના સિયારો વ્યકન કંપા છે પ્રખ
 મુધગ જેવા લેમના સિયારો હિમ છે કયા ઉચ્છેદક બાનુ
 તમા પામ ગિજાન પણ નથી આ હિમતા અને આ મપમ
 અજના ચતાવગ્નુજા હિજરે-સને મદાવ મદ લાગશે પણ
 મે દસકા પહેલાની યિધિમાં મુખસાથી તેનુ તેમ માચી
 રીતે મમદ શકામે

૮ આગસુ દુક વિવેચન આ નાના પુસ્તક માટે
 નસ છે વાચક ઉપરોક્ત વસ્તુએને અનુભવી પુસ્તક
 રાચસ તો પ્રતિભા આસપ અપ્પ થઈ જમે એન આશા છે

તા ૨૮ ૨-૩૦	}	ગુરુચરણોપાચક
પાદરા		નાગકુમાર મકાલી મા એ

तीर्थयात्रातुं विमान

अथवा

शत्रुंजय तीर्थयात्रा रहस्य.

*****

સ્થાવર તીર્થોમા સિદ્ધાયણની શ્રેષ્ઠતા ગણાય છે ત્તા જઈને જે કાર્ય કરવાનું છે તે લક્ષ્યમા રાખવું જોઈએ સિદ્ધાયણ જે નામ છે તેપણ એમ મૂલ્ય છે કે સિદ્ધાયણની યાત્રા પરેખ-પગ્માત્માની પ્રાપ્તિ માટે હોવી જોઈએ સિદ્ધાયણની યાત્રાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ હૃદયની શુદ્ધિ માટે છે, કારણકે સ્થાવર તીર્થોની યાત્રાથી હૃદયની શુદ્ધિ થાય છે, તેમા પણ વિવેક દૃષ્ટિથી તીર્થ-યાત્રાનું જ્ઞાન કરીને યાત્રા કરવી જોઈએ તીર્થની યાત્રા ભક્તિરૂપ છે. તીર્થે જવાથી સંસારની ઉપાધિ ભૂટાય છે, શરીર સુધરે છે, સંસારના વિકલ્પ સંકલ્પો

પ્રમત્તા નથી, મહાત્મા પુરુષોના ઇવનચગ્ત્રો
 ન વા-વા-સ્મગ્લુ થાય છે, ચાલવાથી શરીર
 કનાય છે, નવીન નવીન માધુ, સાધ્વી, શ્રાવક
 અને શ્રાવિકાઓનો મમાનમ થવાથી પરસ્પર
 ગુણોનો અદ્વૈતો જાણે થાય છે, ચિત્તની ગ્ધિગ્ધતા
 થાય છે અને શરીરની આરોગ્યતા વધે છે, એમ
 ગાત્ર અને આન્તગિક પણ ફાયદા અનુભવાય છે

ગિદ્દાચલ તીર્થમાં અનેક મુનિવરો મુદ્ધિ
 પામ્યા છે, અને તેમના શરીર, લેશ્યા, મનો-
 વર્ગણા વગેરે શુભ પુદ્ગલ સ્ક ધોત્યા છૂટ્યા છે
 મનોવર્ગણા જે એકજ ઠેકાણે રહે તો અસખ્યા
 તા વર્ષ પર્યંત રહી શકે છે, તેથી તે નિયમ
 અનુસારે ગિદ્દાચલમાં અનેક મહાત્માઓની
 શુભ મનોવર્ગણા હોવાનો સંબંધ ઘટે છે એ
 મનોવર્ગણાઓ યાત્રાળુ કે જેઓ શ્રદ્ધાવાસિત
 અતઃકરણવાળા છે, તેઓને સારી અસર કરી
 શકે છે આમાન્ય મનુષ્યોની જે મનોવર્ગણાઓ

છે તેના કરતાં જેને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે તેઓની મનોવર્ગણાઓ અનંત ગણી શુભ હોય છે, તેથી તેને જેઓ ગ્રહણ કરે છે તેઓ પણ શ્રદ્ધાદિ ગુણથી આસ્તિક બને છે તેમાં જરા માત્ર સંશય નથી. તીર્થના સ્થાનમાં જે જે મહાત્માઓએ શરીર છોડ્યાં હોય, તેઓનાં નામનું ત્યાં સ્મરણ થવાથી તેઓનાં ચરિત્રોની અમર યાત્રાગુના મનમાં વીજળીની પેઠે યાય છે. પ્રભુ ના ગુણોનું સ્મરણ તથા બહુ માન કરતાં તે તે ગુણોના સ્પર્શરો યાત્રાગુના હૃદયમાં પડે છે, અને તે અમુક કાળે અમુક સંયોગે પ્રગટી શકે છે.

તીર્થ સ્થળ આ પ્રમાણે વિચારતાં દ્રવ્ય અને ભાવથી લાલગ્રહ છે, છતાં હાલમાં યાત્રાગુઓ તે સંબંધી યથાર્થ લાલ મેગવી શકતા નથી. કેટલાંક તીર્થના સ્થળે તો ગરીબ લોકો આશુવિકાના ગર્ભિત ઉદ્દેશથી, યાત્રાના નામથી

પડ્યા રહે છે કેટલાક સાધુઓ તીર્થના - યજ્ઞ
 યાત્રા માટે રહે છે અને ચતુર્માસી કષ્ટ છે,
 છતાં પણ પહેવાના કરતા તેઓનું હવન ઉચ્ચ
 ધ્યુ હોત એમ જણાતું નથી, પરંતુ કેટલાક
 સાધુઓ તો તીર્થના સ્થાનમાં પડી રહી જિલ્ડા
 ના રસિના બની જાય છે કેટલાક ગૃહસ્થના
 સસર્ગવાળી ધર્મશાળામાં રહી વતોને પણ
 દ્વિપિત કર છે કેટલાક સાધુઓ અન્ન સંધાન
 ના સાધુઓની સાથે કલેશ કરતા જણાય છે,
 કેટલાક આહાર પાણીમાં પણ દોષ લગાડે છે,
 કેટલાક ત્યાં પડી રહેવાથી બહુ ચિથિલ થઈ
 જાય છે, કેટલાક પરસ્પર સાધુઓની નિંદાનું
 ભાષણો આવકો આગળ કરતા જણાય છે
 કેટલાક તો કેવળ ઓઘ અથવા શ્રદ્ધાથી તીર્થનું
 સ્વરૂપ સમાર્થ બલ્યા વિના ગુરૂઓથી છુટા
 પડી દબ્યયાત્રા કરી સ્વછંદાચારે વર્તે છે
 કેટલાક અમુક આવકોને પોતાના બનાવી

તેઓને રજીત કરી પોતાના સધાગતુ ધામ
 જમાવે છે, કેટલાક ત્યાંને ત્યાં પડી રહી
 નિરકુશ બની જાય છે, કેટલાક તો લડોગ
 ખાતામાથી પોતાનો હંક જણાવી વજ્ર, પાત્ર
 વગેરેને સંગ્રહે છે આ રીતે કેટલીક સાધ્વીઓ
 પણ ત્યાં શિથિલ બની જાય છે અને આહાર
 પાણીમા લાગતા દોષતુ ભાન પણ ગળતી
 નથી કેટલીક સાધ્વીઓ દોષવાળા વજ્ર, પાત્ર,
 અહંશ કરે છે, કેટલીક સાધ્વીઓ પોતાની
 ગુરૂણીઓથી છુટી પડી ત્યાં આવી વામ કરે
 છે, કેટલીક સાધ્વીઓને તો ધર્મશાળાઓમા
 ઉતરવાતુ ન મળવાથી ધર્મશાળાના મહેતાને
 શ્રાવિકાઓ પાસેથી પૈસા અપાવીને વ્રતતિને
 સેવવી પડે છે કેટલીક સાધ્વીઓ મૈત્રી ભાવના
 ને ઠેકાણે ઇર્ષ્યા ભાવના ખીલવતી જોવામા આવે
 છે, કેટલીક સાધ્વીઓ સાધુઓને પણ વદન
 કરતી નથી કેટલીક પરસ્પર નિંદા તથા કુવેગ

દેરે છે કેટલાક ભગવદ્ગ્રંથો આવીને ત્યાં ઉપર ઉપર
 શી ચાલનાં ટોળ દરી આચારિકા અર્થે ઉચમ
 કરતા જણાય છે. કેટલાક આવકો કુદર્મના પાત્રમાં
 પણ ગપડાતા જણાય છે. કેટલીક આધિકારો પણ
 પાત્રનાં આચરણ ને મુધારતી હોય એમ જણાતું
 નથી એકજ ધર્મશાસ્ત્રમાં કે જ્યાં પ્રથમર્થને
 પણ દુપણ લાગે તેવી જગ્યાએ સાધુ, સાધ્વી,
 આવક, આધિકાર વગેરે સહેતાં જણાય છે. કેટલાક
 આવકો અને આધિકારો તો સાધુ આદિ માટે
 તાત્કાલ જોઈ આદાર પાછી તૈયાર કરાવતાં હોય
 એમ જણાય છે. કેટલાક આવકો સાધુ અને
 સાધ્વીઓ માટે દવાખાનાં મંડાવી આધારકર્મી
 ઔષધોને ઉન્નતિ આપતા હોય એમ સૂક્ષ્મ
 દ્રષ્ટિથી જોતાં જણાય છે. કેટલાક સાધુઓ સંઘાડા
 અને ગચ્છ તથા કિયાના લેહે તીર્થ ઉપર પણ
 એક બીજાને ચોમવંદન કરતા જણાતા નથી.
 કેટલાક તો ઉપર ઉપરથી ગ્રેમ દેખાડે છે અને

અન્તરમા પ્રતી ગામી બીનનુ ડામડા ડાઘી
નાખે છે તીર્થ ભૂમિમા વનેવા ધાવના
હૃદય તરફ જોઈએ તો તીર્થનુ સેવન તેઓને
પરાણર અમર ડી યડુ નથી એમ જણાઈ
આવે છે આવા અનેક દોષોના દેખાટથી તીર્થની
યાત્રા બીજાઓના હૃદય ઉપર અમર ડી
ગકતી નથી, એમ યાત્રાગુને શકા થાય જો
બનવા યોગ્ય છે આ બાળનમા જણાવવાનુ
કે જે ઓધ અદ્ધાથી યાત્રાઓ કરે છે
અને જેઓને આત્મજ્ઞાન તરફ ડચિ નથી
તેઓને યથાર્થ અમર થઈ ગકતી નથી.
જેમ ઓધ પછુ તેની વિધિ પ્રમાણે ભક્ષણ
કરનારને ક્ષમા આપી શકે છે, તેમ તીર્થનુ
સેવન પણ વિધિ પ્રમાણે જ્ઞાનથી અમળને
કરનારના હૃદયની શુદ્ધિ કરી શકે છે

બાળજીવો યાત્રા કરીને બાહ્યની નિરપાધિક
દશા તથા ગરીરની આગેજ્યતા તથા ઓધ

મૃતુતિ આદિને લાભ મેળવી શકે, પણ જ્ઞાનનાની
 જોડા ત પ્રમાણુમા ઉચ્ચતા કરી શકે નહિ,
 કારણ કે તીર્થ યુ અને તીર્થની યાત્રા કેવી
 રીત કરવી ત દ્રવ્ય અને ભાવથી તેજા યથાર્થ
 જાણી શકતા નથી. જાનીઓ દ્રવ્ય અને
 ભાવયાત્રાતુ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી
 નવરૂપ સમજે છે, તેથી તેઓ આત્માની શુદ્ધ
 પરિણુતિ ખીમે તેવી રીતે સ્થાવર તીર્થની
 યાત્રા કરી શકે છે, અને શુદ્ધ પરિણામની
 ધારાને કણે કણે વધારે છે. જાનીઓજ ખરેખર
 સ્થાવર તીર્થની યાત્રાને લાભ મેળવી શકે છે
 જેમ જેમ જ્ઞાનની ઉચ્ચતા તેમ તેમ સ્થાવર
 તીર્થની યાત્રાને લાભ પણ વિશેષ મેળવી
 શકાય છે.

જ્ઞાનપૂર્વક શ્રદ્ધાથી બનેલા સાધુ, સાધ્વી,
 આવક અને આવિકા સ્થાવર તીર્થને નિમિત્ત
 રૂપે ધારે છે અને જોતાના આત્માની શુદ્ધ

પરિણતિને ઉપાદાનપણે તીર્થ જાણે છે, તેથી
 મ્થાવર યાત્રાથી તેઓના હૃદયની શુદ્ધિ થાય
 છે ચાર પ્રકારની ભાવના ખીલે છે, રાગ અને
 દ્રેષની મહત્તા થતી જાય છે, શુદ્ધ પરિણતિમા
 શુદ્ધિ થાય તેટલો વામ કરી અન્યત્ર વિહાર
 કરે છે તીર્થના સ્થાને પણ હોપ લાગે તેવા
 ઉપાશ્રયમાં જ્ઞાની સાધુ-સાધ્વીઓ વામ કરતા
 નથી તીર્થના સ્થાનને તેઓ ઘર રૂપે બનાવી
 દેવિત આહાર પાણી લેઈ શિથિલાચારી બની
 જતા નથી જ્ઞાની સાધુ હોય છે તે તો સમજે
 છે કે મ્થાવર તીર્થ સિદ્ધાચલ છે અને જગમ
 તીર્થ સાધુઓ આદિ સઘ છે, માટે ફક્ત
 મ્થાવર તીર્થમાજ મર્વ પ્રકારની તીર્થબુદ્ધિ
 નખી શકતા નથી

જ્ઞાની સાધુઓ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની
 પ્રાપ્તિ માટે ઉપાદાન અને નિમિત્ત કારણની
 યથાયોગ્ય અપેક્ષા જાણી યાત્રા કરે છે આત્મા

ભિચારતા માથવાને માટે યાત્રા કરવાની છે
એમ જાની મહાત્માએ જાણે છે તીથના મથાને
આ માની ગિચના રહે તમા સુધી મહા માએ
ત્યા વાસ કરે છે સ્થાવર તીર્થમા વિશેષત
ઉપાધિમા ન પડતા આમાની દત્તનિના
વિચાર કરવા

શ્રી મિહાચલ વગેરે સ્થાવર તીર્થની
યાત્રા કરતાં યાત્રાળુઓએ નીચેના
સદ્ગુણો માસ કરવા જોઈએ.

પ્રથમ દયા અને સત્ય.

નર્પ શુભોની પેદા કરનારી દયા છે દના
વિના ધર્મ નથી સર્વ ધર્મરૂપ વૃષ્ટો દયારૂપ
નદીના કાંઠે જીવી શકે છે જ્યા દયા નર્પ
ત્યા ધર્મ નથી, ધર્મની માના દયા છે
યાત્રાળુઓએ સર્વ જીવો ઉપર યથાશક્તિ દયા

કરવી. જે જે સાંસારિક કાર્યો કરવાં તે જયશ્રી સમી કરવાં. કોઈ પણ જીવની હિંસા ન થાય તેવા પરિણામ ધારણ કરવા. કોઈ જીવનું ભુંડું કરવાનો તથા તેનો નાશ કરવાનો વિચાર કરવો નહિ.

યાત્રાળુઓએ સત્ય બોલવું જોઈએ. જેઓ યાત્રા કરે છે અને જુદું બોલે છે તેઓ પોતાના આત્માને પવિત્ર કરી શકતા નથી. યાત્રાળુએ સમજવું જોઈએ કે અનુપાન વિના ખાધેલું ઓપધ જેમ ગુણકારી થતું નથી તેમ સત્ય બોલ્યા વિના તીર્થ યાત્રા સફળ થતી નથી. યાત્રા કરીને પણ મનમાં એમ ચિંતવવું જોઈએ કે યાત્રાનું ફળ સત્યવક્તા થવું તેજ છે, અને જો તે ફળ પ્રાપ્ત ન કર્યું તો વિશેષ કર્યું કહેવાય નહિ. સત્ય જો મહાન ધર્મ છે, સત્ય બોલી શકતો નથી તે ખરો યાત્રાળુ બની શકતો નથી.

ચોરીનો ત્યાગ.

યાત્રાળુઓએ ચોરીનું વ્યસન ત્યાગ કરવું બોધ્યો. ચોરી કરનારને અનેક પ્રકારના પાપ પ્રાપ્ત થાય છે, ચોરી કરનારનું મન ચંચળ રહે છે, યાત્રાના અંગે જ્યાં પ્રતિજ્ઞા કરવી કે હવે હું કદાપી પ્રાણ પડે તોપણ ચોરી કરીશ નહિ, કરાવીશ નહિ અને જે કરતા હશે તેની અનુમોદના કરીશ નહિ તીર્થના સ્થળે કેટલાક યાત્રાળુના નામે ચોરી કરનાર રહે છે, તેઓ લલ્લિકા જીવેને લુટે છે અને યાત્રા પણ કરે છે, તેવાની સહગતિ થતી નથી તીર્થની યાત્રા ઠર્યા બાદ જે મનુષ્ય ચોરી કરે છે તે જરૂર તીર્થયાત્રાના મુખ્ય હેતુને અમલમાં મૂકતો નથી.

વ્યર્થચારનો ત્યાગ.

યાત્રાળુઓએ વ્યર્થચાર દોષનો ત્યાગ

કરવેા જોઇએ. કેટલાક પામર જીવેા તેા
 તીર્થના અજોખાં એકાત મગવાથી વ્યાભિચારિ
 હોખને સેવે છે અન્ય ઠેકાણે કરેલા પાપ
 તીર્થમા જઈ છોડી શકાય છે પણ તીર્થમા
 જઈ પાપ કરવામા આવે તેા વજ્ર લેપ સમાન
 થઈ પડે છે યાત્રાજીઓએ તીર્થના સ્થાનમાં
 કોઈના ઉપર કુદ્દિષ્ટી જોવું નહિ, તેમજ
 તીર્થના સ્થળે જઈ પ્રતિજ્ઞા કરવી કે આજથી
 હું વ્યાભિચાર હોખનો ત્યાગ કરીશ, અને પ્રાણ
 પડે તોપણ વ્યાભિચાર હોખને સેવીશ નહિ,
 આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઇએ. કેટલાક
 તેા મનમા એમ ચિતવે છે કે વ્યાભિચાર હોખ
 સેવીશુ પણ એક વખત તીર્થની યાત્રા કરી
 આવીશુ એટલે લાગેલું સર્વ જાતનું પાપ
 ધોવાઈ જશે. પુનઃ વ્યાભિચાર સેવીશું તોપણ
 તીર્થની એક જ યાત્રાએા કરીશું એ મેં પાપના
 પવિત્ર થઈ જઈશું. આવી કુખ

બ્રહ્મચર્યનો યોગ્યતા પ્રમાણે અમુક મિથિતિએ
ગુણ ગ્રહણ કરવો વિશેષ બ્રહ્મચર્ય મળધી
અગામ કહેવાશે

પરિગ્રહની મમતાનો ત્યાગ.

યાત્રાળુઓએ પરિગ્રહની મમતાનો ત્યાગ
કરવો નેઇએ યત્રાળુઓએ ધનાદિની મૂર્છાના
ત્યાગ કરવો જોઇએ જે જે વ્યાપાર કરીને ધન
મપાદન કર્યું છે તે ભાગી પામે છતાં તેના ઉપ
રથી મમત્વ ભાવનો ત્યાગ કરે છુ હું ધનને
યથાશક્તિ વિવેક રાખી નાતક્ષેત્રમા વાપરીગ
એન ભાવના કરવો પાપથી પેદા કરેલી લક્ષ્મી
ને ધર્મની ઉન્નતિ થાય તેવા માર્ગમા વાપરવી
જોઇએ કેટલાક નામના થાય અને કીર્તિનો
ફેલાવો થાય ત્યાં લક્ષ્મી ખર્ચે છે, પણ તે યોગ્ય
નથી કેટલાક જૂના દેરાસર નાશ પામતા હોય
તો પણ પોતાનુ નામ અમર રહેવા માટે નવીન

દેવમર મનાવે છે, પણ તમારું દેવ મેં જાણ્યું
 અને ભાવનો વિચાર કર્યો છે જે જીવન દેવતા
 સુમનાવવામાં વિશેષ લાભ, અમ મમત્તુ - હમી
 નો તેવા માર્ગે મદુપયોગ કરવો છે જે
 જમાનામાં મર્વ ધર્મવાગ્જોની સાથે હરિદાસ
 કરવાનો વખત હોય તે મમથે જમાનો જોઈ
 ખરા વિના માટ્ટીઆ પ્રવાહની જેઠે વહમી
 ખર્ચવામાં આવે તો વિશેષ લાભ પ્રાપ્ત થતો
 નથી, તેમ જોનોની ઉત્તતિ પણ થઈ શકતી
 નથી હોલ જ્ઞાન તરફ વિશેષ લક્ષ આપવું
 યોગ્ય છે ભગીમાં ભરવું એ નવા અગીકાર
 કરવા કરતા બીજાઈ જ્ઞાની શરૂને પુછી જોઈ
 ધર્મોન્નતિમાં ધનનો જ્ઞાન કરવો કદવાક
 તીર્થોના ધ્યાને ધર્મશાળાઓ બધાવવામાં ઘણી
 લક્ષમી ખર્ચે છે, પણ તેઓ જો તીર્થસ્થાને
 અન્ય શરૂકર્ણની જેઠે જોઈ શરૂકર્ણ સ્થાપવામાં
 લક્ષમી ખર્ચે તો તેથી અનત મહો લાભ પ્રાપ્ત

કરી શકે

વ્યસનનો ત્યાગ.

યાત્રાગુઓએ અશીષ, હોકો, ગાળો, મુદ્રો, દારૂ વગેરે વ્યસનનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. યાત્રાગુની કુળ છે કે દુર્ગમનનો ત્યાગ કરવો જોઈએ જે તીર્થ કર લગવાનોની યાત્રા કરવાને જઈએ છીએ તે તીર્થ કરેએ તે પૂર્વોક્ત વ્યસનોનો ત્યાગ કર્યો હતો, અને બનારે નેએ એ વ્યસનોનો ત્યાગ કર્યો ત્યારે પૂનરપલાને પામ્યા. આપણે તેઓના પગલે ચાલીએ છીએ, તેઓની યાત્રા કરીએ છીએ, તો ખરેખર આપણે હવે આજથી મર્વ પ્રકાગ્ના વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો, એમ યાત્રાગુઓએ મનમા નિશ્ચય કરવો-તીર્થ કરોની યાત્રા કરવી છે અને તીર્થ કરોની પેઠે ચાલવું નહીં એ ડેમ બની શકે ? તીર્થ કરોની પેઠે વર્તવા માટે તીર્થ કરોના

અરજુરજી પવિત્ર થએલ તીર્થની યાત્રા કરવાની છે, એ ખાસ મૂળ ઉદ્દેશ જુલવો ન જોઈએ કેટલાક તીર્થના ન્ધએ સોગટાબાજી રમે છે, લુગાર ખેલે છે, તથા અફીણ વગેરેના બ્ધસનો સેવે છે, તેઓએ પોતાની જૂલ સમજી તીર્થ ન્ધગમા પવિત્ર થવા પ્રયત્ન કરવો બોધએ જેનામાં આટલા બ્ધસનો ત્યાગ કરવાની શક્તિ નથી તે મક્કા કર્મનો ફાય કરીને પરમાત્મપદ મેળવવાનું શી રીતે અધિકારી બની શકે? પરમાત્મપદ મેળવવાને માટે જે યાત્રાગુઓ આટલા સામાન્ય બ્ધસનોનો પણ ત્યાગ કરી શકતા નથી, તેઓ પ્રજુની પેઠે ઠાપાણુ અર્પણ શી રીતે કરી શકશે? અલબત્ત તેવા યાત્રાગુઓ પરમાત્મપદને માટે ખરેખરા આત્મજોગી બન્યા નથી એમ સમજવું હુલ્કસનોનો ત્યાગ કરવાથી યાત્રાની માફકમતા થાય છે

જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનું સમર્પણ કરે છે. એક મહાન વિદ્વાન સાધુ સેકરો બ્રથ લાખી શકે, હજારોને ભણાવી શકે, દરરોજ હજારો મનુષ્યોને વ્યાખ્યાન-ભાષણ-સંભળાવે, અર્થાત દરરોજની કોન્ફરન્સ ભરી શકે, હજારો પાઠશાળાઓ સ્થાપી શકે. પરંતુ મહાવ્રત પાળે તેની ઓખી છાંદગી જૈનધર્મની સેવામાં જ જાય છે. હજારો વિદ્વાન સાધુઓ થાય તો ગામો ગામો ફરીને લાખો મનુષ્યોને જૈનધર્મી બનાવી શકે, મારે સાધુઓને દરેક કાર્યમાં આવક લકનોએ મદદ કરવી જોઈએ.

સાધુઓ શું કરવું જોઈએ.

ગૃહેષ્ઠના કદાચહથી વિદ્વાન સાધુઓએ લઘી મરવું જોઈએ નહિ. અન્ય ધર્મીઓને ઉપદેશ આપી જૈન બનાવવા જોઈએ. શ્રીરાત્રપ્રભસુરિએ લાખો રત્નપૂતોને જૈન બનાવ્યા, દોઢ લાખ રત્નપૂત વિજેરને જૈન બ...

હેમચંદ્રાચાર્યે' શ્રી કુમારપાળ રાજાને નેન
 બનાવ્યો, તેમ હાલના દાગમા પ્રાપ્ત કેટલા
 વિદ્વાન અને વિદ્યાગ દરિયાળા સાધુઓ વિના
 અન્ય સાધુઓનું લક્ષ આ તરફ જતું જણાતું
 નથી, તેઓ તો ફક્ત પોતાનો સધાડો અને
 તેની ક્રિયામાજ નેન વ માની પોતાના બોટલા
 આવકોને સજાગી રાખવા, પોતાના ઉપાશ્રયોમા
 અન્ય સાધુઓ પ્રવેશ ન હોય તે માટે તને જળરી
 રાખવા, એટલામાજ પોતાના શ્વનની સાદૃશ્યતા
 માને છે પણ વિદ્વાન સાધુઓ આવી હુક
 દરિ રાખી જો માગને પોતપોતાના ભડતો
 બનાવે. પ્રસન્ન હોય તે એક બીજામા કલેશ
 થાય કેમ સાધુ બીજા સાધુઓએ ને કહેલું
 હોય તેને કુતુહિતથી ઉત્થાપી પોતાનો રાગી
 બનાવે, ત્યારે સામે સાધુ તેને દેરપવા પેદા
 શાકુના ઉપર એક બે દુષણો ચઢાવે સાધુઓ
 પોતપોતાના ભ ૧ તરીકે સદાગળ આવકા રહે

તે માટે ક્રિયાઓમાં કાંઈ ફેરફાર કરે, આ પ્રમાણે
 ક્રિયાઓમાં ફેરફાર થવાથી આવકો પોતપોતાના
 ગુરુઓને ઉતરવા માટે જુદા જુદા ઉપાય થ કરે,
 અને તેમાં કશું દશ હાથને છેટે, જુદા જુદા
 સાધુઓ પોતપોતાનો પક્ષ સાચવવા ઉપદેશમાં
 ખરી વિદ્વતા વાપરે, તો તેઓમાં જૈનધર્મનું ખરું
 અભિમાન નથી એમ ગણાય તેમજ તેઓની
 છદ્દગી પરોપકાર માટે નથી એમ પણ કહી
 શકાય તેઓ જૈનધર્મમાં ભેદોના પાડનારા
 ખેરખા તરીકે ભલે કહેવાય, પણ જૈનધર્મ
 ની ખરી-પરિપૂર્ણ સેવા બજાવનાર તરીકે
 ગણાય નહિ હાલના કાળમાં સાધુઓને વિશાળ
 દષ્ટિ નહિ રાખે તો જૈનધર્મનો ફેલાયો નહિ
 થાય, કેમકે એક તરફ આર્યમહાજનોનો જુસ્સો
 અને તેઓનો ઉપદેશ, બીજી તરફ સનાતન
 વેદાન્તીઓનો ભગીરથ પ્રયાસ અને ઉપદેશ
 એક તરફ થીઓસોફીકલ સોસાયટીના વિદ્વાનોનો

પ્રયાસ, એક તરફ શ્રીશ્રી પાદરીઓને પ્રયાસ
 અને તેઓની ઉપદેશકતા, અને એક તરફ આવા
 જૈન માધુઓ, વગી જે જૈન માધુઓ, વિદ્વાનો તરીકે
 જાણતા હોય તેઓ પણ પન્સપગ એ, બીજાનું
 પાણી પીવામાં પણ જાણે વડાઈ જતા હોય
 તેવી પ્રવૃત્તિ કરે, એ કેટલું બધું કુક દષ્ટિનું
 જ્ઞાન!!! એક શહેરમાં એક વિદ્વાન સાધુ
 ઉપદેશ આપે તો બીજા સાધુ એમ ચિંતવે
 કે હાથે! હાથે! લોગે બધા તેના વાગી
 થઈ જશે, એમ ચિંતવી ત્યાં જઈ ઉપદેશ
 આપી પેલા વિદ્વાન માધુનું જોગ નરમ પાડ્યા
 પ્રયત્ન કરે, ઇત્યાદિ પ્રકારે સાકડી લોદકણિનો
 ભાવનામાં અધ બની જવાથી જૈન ધર્મની જાહેર
 જવાવી થઈ શકતી નથી, અને સાધુ જીવન
 જોઈએ તેડુ ગાળી શકાતું નથી, સ્વપરના ઉપકાર
 પણ થતો નથી જમાનાને અનુસરી સાધુઓએ
 લોકસાવનો ત્યાગ કરી જૈન ધર્મનો ફેલાવો કરવા

ઉઠી બાથ છે માર્ગ મા જતા કેટલાકો સાધુ તથા
 સાધ્વીઓને પગે પણ લાગતા નથી કેટલા સાધુ
 ઓ અને સાધ્વીઓ મળાગાળી સુરી આવી બાથ
 છે હો બન્ધુઓ ! આવા સાધુઓ તીર્થની
 પવિત્ર યાત્રાનો વાલ વધ ગડે ? જે સાધુઓ
 અને સાધ્વીઓ આવા મ્યજે હવેશ અને નિર્વાદિ
 દોષથી દૂર રહે છે તેઓને ધનવાદ ઘટે છે “ મન
 ન જા તો હથેરાટમા ગગા ” આ કહેવતનો લાલ
 વધ તીર્થના સ્થળોમા નિર્વા અને હવેશથી
 તદ્દન દૂર રહેવું, અને તીર્થની યાત્રા કરી પ્રતિજ્ઞા
 કરવી કે આજથી હું હવે જ્ઞાપિ કેઈની સાથે
 બનતા પ્રયાસે હવેશ કરીશ નહિ નિદા ઝરનાર
 પોતે મનીન બને છે અને લેઓની નિર્વા કરે
 હ તેઓને પોતાના શત્રુઓ બનાવે છે, તેથી
 પોતે ભગી લેઈને હવેશના બી વાવે ॥ તીર્થ
 કરો એ નિદા અને કલેગનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો
 તેથી તેઓની સર્વોચ્ચ ભૂમિ પણ તીર્થરૂપે

ગણાય છે, તો આપણે પણ તીર્થ કરાના પગલે
ચાલી કલેગ અને નિહાને ત્યાગ કરવો જોઈએ

પરોપકાર.

તીર્થ કરે અને મુનિઓએ જગતના ઉપર
મેટો ઉપકાર કર્યો છે તેઓ મહા ઉપકારી
હતા, તેથી તેઓના ચરણકમલ વડે ને ને
ન્યાને સ્પર્શ્યાં તે પણ તીર્થકપ થયા. તેવા
ન્યાને જઈ તીર્થ કરાના પગલે ચાલી આપણે
પણ પરોપકાર કરતાં શીખવું જોઈએ મર્
લેવાના પ્રાણ બચાવવા, તેમને ને ને સહક
પડે તેમાંથી ઉગારવા-બચાવવા, તેઓના આત્મા-
ની ઉત્તતિ અર્થે બોધ આપવો, તેઓનામા
રહેલા દુર્ગુણો દાગવા માટે પ્રયત્ન કરવો,
અન્ન, વસ્ત્ર, પાત્ર, વિગ્રા, ઔષધ, આત્મશાન
વિગેરેથી ઉપકાર કરવા કદી ચુકવું નહિ. દરરોજ
ગોટા પણ ઉપકાર કરવો જોઈએ, દીન અને

દુઃખીઓની દયા પ્રથમ કરવી જોઈએ. જેમ
 જેમ પરોપકારનો વિસ્તાર થાય છે, તેમ તેમ
 જેન ધર્મનો પણ વિસ્તાર થાય છે. પરોપકારાય
 સંતાં વિમૂતયઃ પરોપકારને માટે સત્પુરુષોની
 વિભૂતિઓ છે. આપણે જેવી રીતે બીજાના
 ઉપકારોનું ક્ષણ ઝડપી કરીએ છીએ, તેવી રીતે
 આપણને પણ જે જે શક્તિઓ પામ થઈ
 હોય તેનાથી અન્યોને ઉપકાર કરવો જોઈએ.
 સર્વ તીર્થંકરોને કેવળજ્ઞાન થાય છે ત્યારે, તેઓ
 ક્ષણ બીજાના લજ્જા માટે દેશના દે છે અને
 કરોડો મનુષ્યોને તારે છે, માટે આપણે પણ
 પરોપકાર કરવો જોઈએ. યાત્રાળુઓએ તીર્થોની
 યાત્રા કરી અવશ્ય આ શુભની પ્રાપ્તિ માટે
 'પ્રયત્ન કરવો' જોઈએ. જેનામાં પરોપકાર નથી
 તેનો જન્મ નિર્ચયક છે. અસાર જોવા સંસારમાં
 પરોપકાર સમાન કંઈ ઉત્તમ કર્તવ્ય નથી. પશુ,
 પંખી અને વૃક્ષો પણ પરોપકારને માટે દેખાતા

ધારણુ કરે છે, ત્યારે મનુષ્યોએ તો વિગ્રેયત
પરોપકારનુ સેવન કરવુ જોઈએ

સુપાત્રદાન.

સાધુ, સાધ્વી, સાવક, શ્રાવિ, જ્ઞાન, દર્શો
હાર અને ચૈત્ય એ સાત ક્ષેત્ર કહેવાય છે એ
સાત ક્ષેત્રમ દાન કરવું જોઈએ સાધુ અને મા
ધ્વીઓ જો ન હોય તો ધર્મનો નાશ થાય ગામે
ગામ ફરીને સુધા, તુષા તાપ વિગેર મોટા
સકટો વેઠીને, તેમજ જૈનધર્મની સેવા માટે
ઠારાની આહુતિ આપીને, સાધુઓ અને સાધ્વીઓ
જૈનધર્મનો ફેલાવો કરે છે, મારે સાધુ અને સાધ્વી
ઓને વસ્ત્ર, પાત્ર, વસનિ, પુરતક, અન્ન, પાન,
ઔષધ વિગેરેનુ દાન કરવુ જોઈએ કેહ્યું કરતા
વિદ્વાન્ એવા સાધુઓ જૈનધર્મ માટે ધણું કરી
શકે છે શ્રી તીર્થ કર સગવાને સધની સ્થાપના
રી તેમા સાધુઓને મુખ્ય ગણવા સાદુવિજ
નધિય સઘો સાધુઓ વિના સઘ નથી સાધુઓ

કલેશ ત્યાગ.

યાત્રાગુઓએ તીર્થસ્થળોમાં જઈ કલેશ કરવો નહિ. તીર્થની યાત્રા કર્યા પહેલાં ઘરમાં, કુટુંબમાં, વ્યાપાર વિગેરે બાબતોના કારણે અનેક મનુષ્યોની સાથે કલેશ કર્યો હોય તેનો ચિંતર ચિંતથી પશ્ચાત્તાપ કરવો, જે જે છુવોની સાથે કલેશ થયો હોય તેઓને ખમાવવા, જ્યાં સુધી કલેશ કરવાની પ્રવૃત્તિ છે ત્યાં સુધી હૃદયની શુદ્ધિ થતી નથી. તીર્થમાં ઢોઈની સાથે કલેશ થાતો એમ બોલવું નહિ, ઢોઈની નિંદા કરવી નહિ, ઢોઈનું મર્મ હણાય એવું ખરાબ વચન બોલવું નહિ, દાગ દાસીઓને પણ કલેશથી ધમકાવવા નહિ. પૂજા વિગેરે બાબતો માટે પણ કલેશ કરવો નહિ. કલેશથી મનમાં ક્રોધાદિ અનેક દુર્ગુણો પ્રગટે છે અને તેથી યાત્રાના ફળનો પણ નાશ થાય છે. કલેશથી પોતાનું અહિત થાય છે અને સામા મનુષ્યોનું પણ

અહિત થાય ॥ તીર્થના સ્થાનમા કાંઈ પણ
 જુવોની નિહા કરવી નહિ કારણ કે કલેશ,
 નિહા વિગેરે હોયોનો ત્યાગ કરવાને માટે તે
 તીર્થની યાત્રા કરવાની છે તેથી તીર્થમા ગયા
 બાદ કલેશ, નિહાને જલાજલિ અપવી જોઈએ
 પ્રભુએ કલેશ અને નિહા હોયોનો ત્યાગ કયો
 હતો, તે પ્રમાણે મારે પણ હોયોનો ત્યાગ કરવો
 જોઈએ ધર કરતા પણ તીર્થોના -થજોમા સાધુ
 નાધુઓમા, સાધ્વી સાધ્વીઓમા તેમજ આવક
 અને આવિકામા, પરસ્પરની નિહા અત્યંત થતી
 હોય તેા સમજવું કે તીર્થ યાત્રાનો શુદ્ધ ઉદ્દેશ
 સમજ્યા વિના યાત્રાળુઓ પવિત્ર થવા માગે છે,
 પણ તે શી રીતે થઈ શકે ? જ્યાં નિહા અને
 કલેશનું સ્વપ્ન પણ ન જોઈએ, ત્યાં નિહા અને
 કલેશની ધમાલ ચાલતી હોય તેા તીર્થની
 યાત્રા કરનારાઓની પવિત્રતા-શુદ્ધતા શી રીતે
 રહી શકે, તે વિચારવું જોઈએ કલેશ અને

નિહાખોર ચાત્રાણુઓ તીર્થમા રહેવા મનાવર્ગ
 છાદિ શુભ પુદ્ગલ રક ધોને પણ અપવિત્ર કરી
 તીર્થનુ ધ્યાન બગાડે છે, પોતે બગડે એ અને
 બીજાઓને બગાડે એ એવા કલેશથી ચાત્રાણુઓ
 પોતે તરતા નથી અને બીજાઓને તારવા સમર્થ
 થતા નથી કેટલાક જુદા જુદા સધારાના
 સાધુઓ તીર્થના સ્થળોમા પોતાના સધા
 ઠાની બહોજલાલી બતાવવા અન્ન સાધુ
 ઓની અધમતા ગચ્છાય તેવી રીતે નિહાદિ
 કરવામા પ્રવૃત્તિ કરે છે, સાધ્વીઓમા પણ તેવી
 નિહા થતી જોવામા આવે છે તીર્થના સ્થ
 ળોમા કલેશ અને નિહાદી હોયો વધી જવાનુ
 મુખ્ય કારણુ તો એ છે કે ત્યાં ધણુ સધાડાના
 સાધુ તથા સાધ્વીઓ લેગા થાય છે અને ત્યાં
 પણ જુદા જુદા સ્થાનો આવકોને રાગી કરી
 જમાવે છે પોતાનુ જમાવવા બીજાની ક
 ઠ્યાં કરે છે આવકો પણ

જુદા સાધુઓના સગી થઈ નિંદા અને કલેશમાં
 ખસાય છે, અને મનમાં જાણે છે કે પાપ
 લાગશે તે એક યાત્રા કરીને ધોઈ નાખીશું. આ
 પ્રમાણે દુષ્ટાંદિને લીધે કલેશ અને નિંદાનો
 અંત આવતો નથી કેટલીક ધર્મશાળાના મહે
 તાઓ પણ જે સાધુ અને નાધ્વીઓ પોતાને
 ખાનગીમાં કાંઈપણ રીતે આવડે આવડેને ઉતારે
 આવડે એમ મમજાય છે ખીચાન કેટલાક એવા
 મહેતાઓ પણ કલેશ અને નિંદામાં પડતાં
 જીવન અપવિત્ર કરે છે ઉપર ઉપરથી તીર્થની
 યાત્રા થાય છે પણ કલેશ અને નિંદા તો ઉઠતા
 પુટતાને પામે છે, ત્યારે પ્રભુનાં તીર્થની યાત્રાની
 સાફલ્યતા શી રીતે થઈ શકે? કેટલાક સાધુઓ
 તો “ તીર્થના સ્થળમાં અમારી પાસે તો પાપ
 આપી શકે નહિ ” એમ જણીને તે સ્થળે નિંદા
 અને કલેશનો નાશ કરવા કાંઈ પણ પ્રવૃત્તિ કરતા
 નથી, તેથી ઘણા આવડે અને અવિવ્રજાનો ભાવ

માટે થાહોમ કરી ગુકાવતું જોઈએ. એક બીબત્તાં
 છિદ્ર જોતાં, એક બીબત્તને મળવા છતાં પણ
 વન્દના ન કરવી, ઇત્યાદિ દુર્ગુણોનો ત્યાગ કરી
 સર્વે સંપીને જૈનતત્ત્વોને ફેલાવવા પ્રયત્ન કરવો
 જોઈએ. જે સાધુઓ વિશાળ દષ્ટિવાળા છે,
 વિદ્વાન છે, દેશકાળને ઝોળખનાર છે, ગચ્છના
 જોડની ક્રિયામાં કલેશ ન કરતાં જૈનતત્ત્વોનો
 ઉપદેશ દેનાર છે, તેવા સાધુઓને ધર્મને માટે
 ખુબ સહાય આપવી તે અત્યંત ફાયદાકારક છે.
 બીજા સાધુઓને પણ વિદ્વાન બનાવવા ઉદ્યમ
 કરવો અને સહાય આપવી, તેમજ સર્વ પ્રકારની
 ભાગા બજાવા માટે, સર્વ દર્શનોના તત્ત્વ બાજુવા
 માટે, જૈનધર્મની ઉન્નતિ માટે માટે સાધુઓને
 પણ યથાયોગ્ય જ્ઞાનદાન આપવું જોઈએ. જે
 સ્ત્રીઓ કેળવાયલી હોય, વિદ્વાન હોય, ધર્મ-
 સિમાની હોય, વ્રત પાળવામાં શૂરવીર હોય,
 જૈનધર્મનો જ્યાં ત્યાં ઉપદેશ હર્ષ શકે, સ્ત્રીધર્મને

સુધારી શકે, મોટા મયો લખી શકે, સ્ત્રી વર્મન
 સભા ભરી ભાષણો આપી શકે, તેવી સ્ત્રીઓને
 સાધ્વીઓ બનાવવાની અત્યંત જરૂર છે જે
 સ્ત્રીઓ વિધવા થઈ હોય તેઓએ વિદ્વાન થઈ
 પોતાની શુદ્ધીનો ભોગ ધર્મના માટે
 આપવા સાધ્વીઓ થવું જોઈએ ધર્મની હરિકા
 નો જમાનામાં ઉત્તમ કેળવણી અને બહાદુર
 સાધ્વીઓની જરૂર છે, તેવી સાધ્વીઓ કરવા
 માટે અત્યંત પ્રયત્ન કરવો જેમ જેમ વિદુષી
 એવી ઉત્તમ સાધ્વીઓ તૈયાર થશે તેમ તેમ
 જૈન ધર્મનો ફેલાવો થશે, માટે ઉત્તમ સાધ્વીઓ
 થનારને તન, મન અને ધનથી મદદ કરવી
 સાધ્વીઓ ઉત્તમ પાત્ર કહેવાય છે, માટે બહુ-
 માન લક્ષિતી તેઓને દાનથી પોષવા અને ત
 વર્મની વૃદ્ધિ કરવી ઉત્તમ વિદ્વાન વિચાર
 દર્શિવાળા ધર્માભિમાની એવા સાધુઓ તથા
 સાધ્વીઓને દાન આપવું, તેઓની ભક્તિ કરવી

સાધુઓ અને સાધ્વીઓએ અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ જો તેઓ અધ્યાત્મજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરશે તો, સામાન્ય ગમ્મલોદોની ક્રિયાઓથી કલેશ કરશે નહિ અને સપીને રહેશે, માટે સાધુઓ અને સાધ્વીઓને જ્ઞાન લણવામાં અત્યંત મદદ કરવી, કારણ કે તેઓએ જૈનધર્મને મારે આખી જીવગી અર્પણ કરી છે

દ્રાવક અને દ્રાવિકાઓને જ્ઞાનદાન આપવાની અત્યંત જરૂર છે. તેઓને ભક્તિ અને બહુમાનથી દાન આપવું જોઈએ, કેટલાક દયાભાન લાવીને દાન આપ છે, તેઓ દાનનું સ્વરૂપ સમજતા નથી.

દ્રાવક અને દ્રાવિકાઓ ખાર મત પાળે છે, સમ્યક્ત્વને ગ્રહણ કરે છે દ્રાવક અને દ્રાવિકાઓથી સાધુ સાધ્વીઓની ભક્તિ થાય છે. દ્રાવક અને દ્રાવિકાઓથી જૈનધર્મનો ફેલાવા થાય છે તેનું રક્ષણ કરી શકે

તેઓની અવસ્થા ઉન્નતિ કંવી નોંધો
 પ્રથમના આવડો અને આવિકાઓ નૈન-
 ધર્મનો ફેલાવો કરવા પ્રયત્ન કેન્તા હતા,
 હાલમા કેટલાક ધર્માદય પણ અસર એવા આવક
 અને આવિકાઓ તીર્થોની યાત્રા કરવા જાય છે,
 પણ દેવગુરુ અને ધર્મનું સ્વરૂપ જાણતા નથી
 હજારે જગત બનાવ્યું છે, ઇત્યાદિ વાતોને માને
 છે અને નૈન કહેવતો છે તીર્થોમા જઈ
 પ્રભુની પ્રતિમા આગળ કંવી રીતે સ્તુતિ
 કરવી, તે પણ બરાબર જાણતા નથી તેવા અજ્ઞાન
 આવડોને પુછીએ કે તમારા શરીરમા આત્મા
 હયા કેકાણે રહ્યો છે ? અને આત્માનો બનાવનાર
 કેણ ? ત્યારે ઉત્તરમા કહેશે કે હૃદયમા આત્મા
 રહ્યો છે અને તેનો બનાવનાર પરમેશ્વર છે
 તીર્થ કરાને પણ પરમેશ્વરે બનાવ્યા, એમ
 અજ્ઞાપણથી કહી દે છે, વા તીર્થ ઠરોએ આપણને
 બનાવ્યા એણે કહી દે છે બહો ! આ જગતમા

તેઓ જે ધર્મ પાળે છે તેમા શુ રહ્ય છે ।
 તેને પણ કેલોક આવકો અને શ્રાવિકાઓ
 જાણના નથી મૂર્ખ શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ
 તીર્થમા જઈને કેવા પ્રકારની પ્રભુની મ્તુતિ
 કરશે તે વિચારવા જેવું છે તેઓ એવું તો
 જાણે છે કે તીર્થે જવાથી બધા પાપ જતા રહે,
 પણ કેવી રીતે વર્તવાથી પાપ જતા રહે તે
 જાણનની શુદ્ધોને પૃચ્છા પણ કરતા નથી
 તીર્થસ્થાનમા રહેલા શુદ્ધો પાસેથી તત્ત્વ-
 જ્ઞાનનો ભોધ લેવો તે વાત પણ અહા શ્રાવકો
 ને રૂચતી નથી અને તેઓ વિધિપૂર્વક યાત્રા
 પણ કરી શકતા નથી એક જ્ઞાની પુરૂષ તીર્થ
 યાત્રામા જેવા શુદ્ધ પંચિષ્ઠામ તાળી શકે છે, તેવા
 પંચિષ્ઠામને મૂર્ખ યાત્રાગુ તાળી શકે નહિ, એ
 બનવા ચોખ્ખું છે, માટે મૂર્ખતાનો નશ કરી
 તીર્થયાત્રાનો મમ્મદ લાભ લેવો જોઈએ

પ્રમાણમાં જૈનધર્મનાં તત્ત્વ જાણી શકતાં નથી, તેઓ જૈનધર્મથી બ્રહ્મ થાય છે. દશાશ્રીમાળી સાતિના વણિકો વસ્તુપાળ અને તેજપાળના વંશના છે, પણ જૈનધર્મને બરોબર ન જાણવાથી મિથ્યાત્વીઓના ઉપદેશથી તેમાંના કેટલાક સ્વામિનારાયણીયા બની ગયા, અને કેટલાક વૈષ્ણવ બની ગયા. કાઠીયાવાડમાં કેટલાક વિશાશ્રીમાળી વણિકો પણ સ્વામિનારાયણનો ધર્મ પાળે છે. સ્વામિનારાયણને ઉત્પન્ન થયાં લગભગ સો વર્ષ થયાં, તે પહેલાં તેઓ જૈનધર્મો હતા, પણ જૈન-ધર્મનાં તત્ત્વ જાણતા નહોતા અને ઉપર ઉપરથી જૈનધર્મ ફક્ત નામનો પાળતા હતા, તેથી બોટાદ વગેરેમાં કેટલાક સ્વામિનારાયણીયા બની ગયા છે, અજમેરમાં ઘણા ઓચવાળનાં ઘર જૈનધર્મ શાનના અભાવે વેદાન્તીયોના ઉપદેશથી વેદ ધર્મમાં ગયાં છે. ઉદેપુરના એક આગેવાનનું ઘર પણ જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના અભાવે વૈષ્ણવ બની ગયું છે. વડોદરા વગેરેમાં કેટલાક

દશાશ્રીમાળી આવકો હાલમાં થોડા વર્ષથી જૈન તત્ત્વજ્ઞાન જાણવાના અભાવે મેશ્રી અર્થાત વૈષ્ણવ બની ગયા છે, તેઓના બાપદાદાઓ જૈની હતા. મહેસાણા અને વિજયપુરમાં દશા દેશાવાળા તથા પોરવાડો પ્રથમ જૈનો હતા, ઘણા વખત પહેલાં તેઓના બાપદાદાઓ જૈનો હતા અને તેઓનાં બંધાવેલાં જૈન મંદિરો પણ છે; પરંતુ જૈનધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન જાણવાના અભાવે હાલ વૈષ્ણવો બની ગયા છે. વડનગરમાં હાલમાં દેટલાક વૈષ્ણવ વસીકો છે તેઓના બાપદાદાઓ જૈનધર્મી હતા. પચાસ વર્ષ પહેલાં દેટલાક જૈન પણ વૈષ્ણવી કહેવાતાઓને ગોસાંઇજીના આચાર્યે દ્વરજ પાલી કે જો તમે જૈનધર્મ પાળશો તો તમને કોઈ કન્યા આપશે નહિ, ત્યારે તે જૈનો અમદાવાદમાં પ્રેમાલાઇ શેઠ વગેરેને મળ્યા અને કહ્યું કે અમારી સાથે જૈનોની કોઈ ન્યાંત જો કન્યાવ્યવહાર કરે તો

અમે કંઠી ન બાધીએ, પણ ધર્મના અભિમા
 નથી દુર રહેલામાથી દ્રાષ્ટએ તેઓનો અવાજ
 માલખ્યો નહિ, અને અંતે તેઓએ કંઠી બાંધી
 લીધી, તે વખતમા ગોરજીઓ તેમજ અવેગી
 માધુઓ હતા, પણ તેઓએ કંઈ કયું નહિ,
 આ પુત્તાલ માલખી અમારી આખમાથી
 અશુની ધારા છુટે છે સાધુઓ પોતાના
 ગરજીની ક્રિયાઓમાં જરા ભેદ પડે તો
 ધર્માધર્મ કરી મૂકે, પણ શાવકનાં કુળનાં
 કુળ જૈનધર્મ ત્યાગી અન્ય ધર્મમાં
 જાય તેને માટે બિલકુલ લક્ષ આપે નહિ,
 તે કેવી રીતે જૈનધર્મના રક્ષકો ગણી
 શકાય ? હા પણ જૈનોની આખો ઉધડતી
 નથી, તેનું કારણ એ છે કે તેઓ જૈનધર્મના
 તરવોને બરાબર બાળતા નથી, તેથી ધર્મશૂરથી
 હીન બનેલા દેખાય છે

સુરતમા વૈષ્ણવોની કાન્દરન્ય સ ૧૬૬૬

ની નાવમા ભગમ્મ હતી, તે વખતે એક વૈષ્ણવ
 મોદ્યો હતો કે, ચક્રમતના અનુયાયીઓ અમાગ
 ઉપર દ્વેષ ધરે છે તે ચોગ્ય નથી, કારણ કે
 અમારા આચાર્યે કંઈ ચક્રમતના મતવાળા
 ઓને વૈષ્ણવ બનાવ્યા નથી, પણ સખ્યાખંધ
 જૈનીઓને વૈષ્ણવો બનાવ્યા છે, તેથી
 ઉલટું તેઓએ અન્યોને વેદધર્મમા લાવી
 ઉતાર કર્યો છે જૈન શાવકો ।। ‘વિચારો’ ।।
 તમે મૂર્ખ રહ્યા અને તમારાં છોકરાંઓને
 જૈનધર્મનું જ્ઞાન આપ્યું નહિ, તેનું આ
 પરિણામ આવ્યું. હાલમા જે વૈષ્ણવો કહેવાય
 છે તે મોટા ભાગે અમલમાં જોના હતા ચાવીશ
 લાખ વૈષ્ણવોની મધ્યા કહેવાય છે તેઓ પૂર્વે
 જોના હતા, તે તેઓ પોતેજ ઘણાખગ કબુલ
 કરે છે પૂર્વે બ્રાહ્મણોનો મોટો ભાગ જૈનધર્મ
 પાળતો હતો તેઓ પણ વેદધર્મ પાળવા લાગ્યા
 છે પૂર્વાચાર્યોના વખતમા બ્રાહ્મણોને જોના કરે

હતા અને તેઓ સોજકો-સેવકો-વિગેરે કહેવાય છે, તેઓ જૈન જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને ગામે ગામ ગાઇને જૈનોને ધર્મમાં દૃઢ કરતા હતા, તેઓનામાં પણ હાલ કેટલાક અન્ય ધર્મ પાળવા લાગ્યા છે અને જૈનધર્મથી પરાઝમુખ થયા છે. માળવા વગેરે કોઠાણે પણ પહેલા જૈનો હતા એવા કેટલાક વણિકો હાલ અન્ય ધર્મમાં દાખલ થયા છે મુરશીદાબાદમાં જગત્ શેઠનું કુટુંબ પચાસ વર્ષ ઉપર જૈનધર્મી હતું, તેઓના બાપદાદાઓએ બંધાવેલાં દેરાસર મોજુદ છે, છતાં સાંભળવામાં આવે છે કે, તેઓના કેટલાક વંશજો હાલ વૈષ્ણવધર્મમાં દાખલ થયા છે, કહ્યોટક વગેરેમાં પૂર્વે હજાર વર્ષ પહેલાં ધણા જૈનો હતા પણ રામાનુજ આચાર્ય અને શંકરાચાર્યના ભેરથી તેઓમાંનો મોટો ભાગ વૈષ્ણવ અને શૈવ બની ગયો. પંડિત રાજેન્દ્રનાથે પોતાના બનાવેલા 'ભારતીયમત દર્પણ'

નામના પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે, જૈનોની વસ્તિ
 વિક્રમ સંવત્ પહેલાં ચાલીશ કરોડ મનુષ્યો
 ની હતી. જૈન જંધુઓ ! ! ! વિચારો કે આટલી
 બધી વસ્તિ ઘટીને ચોદ લાખની રહી તેમાં
 તમારો દોષ છે કે નહિ ? રામાનુજ તથા
 શંકરાચાર્યના અનુયાયીઓએ ઘણા જૈન રાખ
 ઓને દેવની નાંખ્યા તે વાત ઇતિહાસથી સાબીત
 થાય છે. પહેલાં આગ્રા વગેરેમાં અગ્રવાલ વગેરે
 રહિયો જૈન હતા, પણ હાલ તેનો ઘણો ખરો
 ભાગ કેટલાક સૈકાથી વૈષ્ણવ-વેદધર્મી-બની
 ગયો છે. લાક્ષ્મણપતરાય કે જેનું કુટુંબ સો
 વર્ષ પહેલાં જૈન હતું, તેનાજ કુટુંબીઓ હાલ
 વેદધર્મી સાંભળવામાં આવે છે. વડોદરામાં
 શ્રેયઃસાધક અધિકારીવર્ગમાં દાખલ થએલા છોટા-
 લાલ અવલુલાલનું કુટુંબ સ્થાનકવાસી જૈન
 હતું, પણ તેઓ નૃસિંહાચાર્યનાં સમાગમથી વેદ
 ધર્મી બની ગયા હતા, તેમની માતા અને

વહુ જૈની હતા, પણ તેઓને મમજવી વેદધર્મમાં
 ઠાપન કર્યાં એહો ! જૈન બધુઓ ! જાગો !!
 અને જગ આખ ઉધારો ! તમાગ હૃદયમાં કેમ
 હમમમાં ઉત્તમ થતો નથી ? તમને જૈનધર્મ
 નું જ્ઞાન હોત તો વિજીની પેઠે હૃદયમાં
 અસર થયા વિના રહેત નહિ, તેમજ તમારી
 આખમાંથી અશુભી ધારા છૂટ્યા વિના રહેત
 નહિ તમારા બાપદાદાના વશને અન્ય ધર્મમાં
 ઠાપવ યાન છે, અફસોસ ! અફસોમ ! જે
 નમોએ શુરુઓ પાસે જૈનતત્ત્વનું જ્ઞાન લીધું
 હોત તો આવો ખરાબ બનાવ બનત નહિ,
 હજી પણ આવા બનાવો બનતા બધ છે, સુરતમાં
 એક જૈન આચાર્યશ્રી થયો છે એમ સંભળાય
 છે, અને એક જૈન પત્રકાર સુરતમાં શ્વામીનારા
 યશુનો ધર્મ ખાલે છે, આજી કારણ શોધીએ
 તો માલુમ પડે છે કે, જૈનધર્મનું જ્ઞાન બાત્યા
 વસ્થાથી આપવામાં ન આવ્યું તેજ હેતુ ॥

અમદાવાદમા કેટલાક કળવાયવા જૈનો થીઓ-
 સોશીકલ સોમાયટીમા દાખલ થયા છે, તેઓ-
 માતા કેટલાક તો એમ કહે છે કે જૈનોની
 મુક્તિ કદી અમોને પ્રાપ્ત થશે નહિ, કેટલાક
 તો એમ માને છે કે પરમેશ્વરે આ જગત
 બનાયું છે અને પરમેશ્વર તન્મૂથી કેટલાક
 મહાત્માઓ જુદી જુદી બાબતોનો ઉપદેશ આપવા
 અવતાર ધારણ કરે છે તીર્થંકરો જુદા-ઇશુ-
 નનુ વગેરે સર્વ મહાત્માઓ તીર્થેટની પેટી
 તરફ એક પકાડે છે ત્યાં જોવા થાય છે, અને
 જુદી જુદી કોમમા ઉપદેશ આપના અવતારો
 હોય તીર્થંકરો પણ પરમેશ્વર તન્મૂના મોકલેલા
 મહાત્માઓ છે, આવી તેમની અત્તરણી
 માન્યતા છે એમ માલજ્યુ છે, અને ઉપરથી
 જેનું ધર્મ પ્રમાણે રૂબરૂ કરતા હોવાય છે,
 પરંતુ અન્તરમા તો પરમેશ્વરે આ જગત
 બનાવ્યું છે એવી વ્રદા હોય એમ માલજ્યુ

છે, સન્ય તો જાની જાણે જીનોએ મમજવું
 કે બાંધાવસ્થામાં જીનધર્મના તત્વોનું જ્ઞાન
 જીન બાળકોને આપવામાં નહિ આવે તો કેળ-
 વાયવો ધણો ખરો ભાગ અન્ય ધર્મમિત્ર-
 મડલો વગેરેમાં દાખલ થઈ જાતો જીનધર્મથી
 પતિત થશે આવક કોમમાં પણ અન્ય ધર્મી
 નો ધર્મ માનનારા ધણા થશે, ત્યારે તમારે
 ઠઈ પણ જોર ચાલશે નહીં અને જાતે મધની
 વ્યવસ્થા ભગડી જશે અનેક પ્રકારના શાસ્ત્ર
 જન્યના વિનાનો આવક (જીન સંધ) પોતે જ જીન
 તત્વથી અજ્ઞાન છે, તો બીજાઓને બોધ આપી
 ખરા જીનો કયાથી બનાવી શકશે ? જીનોનો
 આવક સંયુદ્ધાય તરીકે કહેવાતો અને રૂકા
 ઇસ્ત્રીશ ભાષા બહેલો, એવો કેળવાયલો વર્ગ
 અનેક મિથ્યા પુસ્તકો વાંચી નાસ્તિક બનશે
 એવી શકા રહે છે, માટે હવે તો જીનતત્વ-
 જ્ઞાન આપીને જ ખરા જીનો બનાવવા જોઈએ

જેનતત્ત્વજ્ઞાન જાણતા નથી એવા શ્રાવક જૈનો પોતે તત્ત્વ સમજતા નથી, પણ ગાઠરીયા પ્રવાહ ની પેઠે ધર્મની ક્રિયાઓ કરે છે ઉપર ઉપરથી ધર્મ આચાર સાચવે છે પણ તેઓ જ્ઞાનના અભાવે સમ્યક્ત્વ પમાડી શકતા નથી અજ એવા શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ ધર્મનું ન્વરૂપ જાણે નહિ તો તેઓને તીર્થનું ખરૂં જ્ઞાન વ્યાપી થઈ શકે? અલબત્ત થઈ શકે નહિ ઉપર ઉપરના આચારવાળા (કુળાચારને લઈને) જે જૈનો છે તેઓને તેરાપથીઓ ભરમાવીને તેરા પથી બનાવે છે, અગે રા' એવા શ્રાવકોની સ્થિતિ માટીના ખીલાની પેઠે રહે છે, તેથી તેઓ સમ્યક્ત્વના અભાવે મુક્તિ પામતા નથી અને અન્યોને પમાડી શકતા નથી હરેક ધર્મના આગેવાનો પોતપોતાના ધર્મ તત્ત્વોનો ફેલાવો કરવા, મહાબો-કોન્દર-સો ભરે છે અને ધર્મ-તત્ત્વની વાત ચર્ચે છે, જ્યારે જૈનોની કોન્દ-

છે, સત્ય તો જ્ઞાની જાણે. જેનોએ સમજવું
 કે બાત્યાવસ્થામાં જ નૈનધર્મના તત્ત્વોનું જ્ઞાન
 નૈન બાળકોને આપવામાં નહિ આવે તો કેળ-
 વાયલો ધણો ખરો ભાગ અન્ય ધર્મમિશ્ર-
 મંડળો વગેરેમાં દાખલ થઈ અન્તે નૈનધર્મથી
 પતિત થશે. આવક કેમમાં પણ અન્ય ધર્મ
 નો ધર્મ માનનારા ધણા થશે, ત્યારે તમારે
 કંઈ પણ ભેર આવશે નહીં અને અન્તે સંઘની
 વ્યવસ્થા ભગડી જશે. અનેક પ્રકારનાં શાસ્ત્ર
 ભણ્યા વિનાનો આવક (નૈન સંઘ) પોતે જ નૈન
 તત્ત્વથી અજ્ઞાન છે, તો બીજાઓને બોધ આપી
 ખરા નૈનો ક્યાંથી બનાવી શકશે ? જેનોનો
 આવક સમુદાય તરીકે કહેવાતો અને રેક્ટ
 ઈંગ્લીશ ભાષા જાણેલો, એવો કેળવાયલો વર્ગ
 અનેક મિથ્યા પુસ્તકો વાંચી નાસ્તિક બનશે
 એવી શંકા રહે છે, માટે હવે તો નૈનતત્ત્વ-
 જ્ઞાન આપીને જ ખરા નૈનો બનાવવા જોઈએ.

જૈનતત્ત્વજ્ઞાન જાણુતા નથી એવા શ્રાવક જૈનો પોતે તત્ત્વ સમજતા નથી, પણ ગાડરીયા પ્રવાહ ની પેઠે ધર્મની ક્રિયાઓ કરે છે ઉપર ઉપરથી ધર્મ આચાર સાચવે છે પણ તેઓ જ્ઞાનના અભાવે સમ્યક્ત્વ પમાડી શકતા નથી અહીં એવા શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ ધર્મનું નવરૂપ જાણે નહિ તો તેઓને તીર્થનું ખરૂં જ્ઞાન ક્યાથી થઈ શકે? અલબત્ત થઈ શકે નહિ ઉપર ઉપરના આચારવાગા (કુળાચારને લઈને) જે જૈનો છે તેઓને તેરાપથીઓ ભરમાવીને તેરા પથી બનાવે છે, અરે રે! એવા શ્રાવકોની સ્થિતિ માત્રીના ખીલાની પેઠે રહે છે, તેથી તેઓ સમ્યક્ત્વના અભાવે મુક્તિ પામતા નથી અને અન્યોને પમાડી શકતા નથી હરેક ધર્મના આગેવાનો પોતપોતાના ધર્મ તત્ત્વોનો ફેલાવો કરવા, મડળો-ઠોન્દરન્સો ભરે છે અને ધર્મ-તત્ત્વની વાત ચર્ચે છે, જ્યારે જૈનોની કોન્દ-

રન્સ ભરાય છે, તેમા જૈન ધર્મ શુ છે? બીજા
 ધર્મો કરતા કેવી રીતે ઉત્તમ છે? તે મંગળી
 ના ખાસ ભાવણ થતા નથી, ફક્ત હર્ષોદ્ધાર
 તથા પીછાની ટોપીઓ પહેરવી નહિ, ચામડા
 નાં પુકાં રાખવા નહિ, એવા કેટલાક કરાવો થાય
 છે, પણ જૈનધર્મના તત્વોનો ફેલાવો થાય,
 જૈનધર્મ શુ છે, કેવી રીતે અન્યોને જૈન બનાવવા,
 તે સંબંધી વિશેષ શ્રાવણમા અગર કરવામાં
 આવણુ જોઇએ. કોન્ફરન્સના કેટલાક કરાવો
 સ્તુત્ય છે, પણ હજી જે કરણુ જોઇએ તે થનું
 નથી કોન્ફરન્સ તરફથી કેળવણી મારે મદદ
 ફંડ આવે છે, તેમાંથી જે જૈનધર્મનું તત્વજ્ઞાન
 હો અને જેને જૈન ધર્મની પૂર્ણગ્રહણ હોય, તેને
 સારી રીતે બ્યવહારિક વિદ્યા ભણતાં પણ મદદ
 કરવી, જેનોને ધર્મ પ્રાપ્તવાની બુદ્ધિથી મદદ
 આપવી જોઇએ. કેટલેક ઠેકાણે કોન્ફરન્સ તરફથી
 પાઠશાળાઓને મદદ આપવામાં આવે છે અને

ત્યાં ભણતા વિદ્યાર્થીઓ પાંચ પ્રતિક્રમણનો અભ્યાસ કરે છે, તો પણ જૈનતત્ત્વ જ્ઞાન શું છે ? તેને જાણી શકતાં નથી, જેથી અન્ય ધર્મ કરતાં જૈન ધર્મ કેવી રીતે શ્રેષ્ઠ છે તે સંજોગી બરાબર સમજી શકતા નથી. આવી પોપટીયા કેળવણી મોટપણમાં જૈનધર્મની શ્રદ્ધામાં અંતઃકરણથી શી વૃદ્ધિ કરી શકે ? તે સમજાતું નથી. આર્યસમાજીઓ પોતાના સિદ્ધાંતો અને આચારોની સાથે અન્યધર્મના સિદ્ધાંતોનો મુકાબલો કરાવી આર્ય વિદ્યાર્થીઓને ધાર્મિક કેળવણી એવી તો ધર્માભિમાની આપે છે કે, એક એક આર્યસમાજ પોતાના ધર્મને માટે તન, મન અને ધન અર્પણ કરે છે, અને પોતાનો ધર્મ વધારવા મન, વાણી અને કાયાનો લોગ આપે છે. જૈનોને જૈન ગુરુઓની પાસે જૈન-ધર્મના તત્ત્વોનું જ્ઞાન અધિકાર. પ્રમાણે થતું જાય અને અન્યધર્મોના સિદ્ધાંતોની ન્યૂનતા

સમગ્રતી જય અને જૈનધર્માભિમાન વધતું
 જાત એવી રીતે ધાર્મિક જ્ઞાન અપાવું જોઈએ
 શ્રદ્ધાનિજ્ઞાના ભાડુતી અન્યધર્મી શિક્ષકોની પાસે
 જ્ઞાન આપવાથી ઉત્પન્ન જૈન શ્રાવકો ધર્મથી
 બ્રહ્મ થતા જાય છે જૈનતત્ત્વજ્ઞાનની માથે
 અન્ય ધર્મના તત્ત્વનો મુકાબલો કરાવી
 જૈન ધર્મનું શિક્ષણ આપવાથી જૈન-
 ધર્મની પરિપૂર્ણ શ્રદ્ધા થાય છે, અને
 એવા જ્ઞાનથી બનેલા જૈનો પોતાનું તન
 મન, ધન, ધર્મને માટે અર્પણ કરે છે.
 ધર્મનું જ્ઞાન પામેના શ્રાવકોજ કંઈ કરી શકશે,
 ભયે ધનાદન હોય પણ જૈને જૈનધર્મનું જ્ઞાન
 ન હોય, તે અન્યોને જૈન બનાવી શકતો
 નથી જૈનધર્મના જ્ઞાન વિના શ્રાવકપણ પામ
 થઈ શકે નહિ માટે શ્રાવકોએ અવશ્ય
 જૈનધર્મનું જ્ઞાન સંપાદન કરવું જોઈએ કાશીની
 જૈન પાઠશાળા હાલ સારી રીતે ચાલે

મેસાજીની પાઠશાળામાં અપાતું શિક્ષણ જમાનાને
 અનુસરી જોઈએ તે પ્રમાણમાં ઉપયોગી જણાતું
 નથી. આર્યસમાજીઓના ગુરૂકુળની પેઠે જૈનોમાં
 એક મોટું ગુરૂકુળ સ્થપાય તો વ્યવહારિક અને
 ધાર્મિક બંને પ્રકારની કેળવણીનું ઉચ્ચ જ્ઞાન
 મળે, પણ જૈનોમાં હજી આ ખામતના વિચારો
 જોઈએ તે પ્રમાણમાં સુધી નથી. કેળવાયલા
 ધ્રાવક વર્ગમાંથી કોઈ આ-મલોગ આપે તો આ
 મહાન કાર્ય પ્રારંભી શકાય. પ્રથમ તો ગુરૂ-
 કુળની યોજના, તેનું સ્થાન, તેને ચલાવનાર
 ચોખ્ખા જૈનો, ધનનું કંડે એ ચાર વ્યવસ્થા પરિ-
 પૂર્ણ થાય તો જેવા આર્યસમાજીઓ પ્રમાણમાંની
 વેદધર્મી વિદ્યાર્થીઓ ઉત્પન્ન કરે છે અને
 બળવાન બનાવે છે, તેવા જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈનો
 પણ બનાવવા ભાગ્યશાળી થાય, મને ખાતરી છે
 કે આવી જૈનગુરૂકુળ જેવી મહાન સંસ્થા થયા
 વિના ધ્રાવકોમાં ધર્મનો બુસ્સો પ્રગટવાનો

નથી ધર્મવિનાની કેળવણીનું ગિદાણુ જૈન
 ધર્મીઓને ધર્મના અંગે કંઈપણ લાભકારક
 નથી, માટે ધાર્મિક સાથે વ્યવહારિક ગિદાણુ
 આપવું જોઈએ આવી સંધામા જોણા
 સાધુઓ થાય તો પણ એક સાધુ નો સાધુ જેટલું
 કાર્ય કરી શકે અને જૈનધર્મની જાહેરલાલીના
 કિરણોનો પ્રકાશ થાય નવો જુસ્સો આગ
 વિના જૈનોનું સાગર ઉઠત પામી શકશે નહિ
 અન્ય ધર્મીઓની હરીફાઈમા જૈનો ધન, સત્તા,
 બળ, બુદ્ધિ વગેરેમા પાછા પડતા રહેશે અને
 એક દિવસ જૈનોનું નામ માત્ર ઇતિહાસના
 પાનામા રહેશે એવો વખત આવી જશે, માટે
 શૂરા અને પોતાની માતાના સ્તનપાનને
 સંકેત કરવાની ઇચ્છાવાળા એવા જૈનોએ
 યાદોમ કરીને જૈનોની ધાર્મિક આદિ
 ઉન્નતિ માટે સુકાવવું જોઈએ. જૈનોના લાજો
 રૂપિયા અન્યમાર્ગે ખરચાય છે, પણ જમાનાને

અતુમરી હાલ આ જાળતમા ખર્ચાવા જોઈએ.
 ત્યારથી જાણ્યા ત્યારથી પ્રભાત ગણી હવે જરા
 માત્ર વિવળ જરવાનો વખત નથી મુસલમાનો
 એ અલીગઢ કોલેજમા ધાર્મિક વિદ્યા દાખલ
 ૦ગી, આર્થસમાજોએ દેવલાલીમા હમણા ગુરુ-
 કુળ ખોલ્યું છે, તમા બ્રહ્મચર્ય સારી રીતે પળા-
 વવામા આવે છે, પણ હજી જોનો ખરા જીગર
 થી ધાર્મિક જ્ઞાન માટે જોઈએ તેવો પ્રયત્ન
 કરતા નથી હાલ જે યુવાન જોનો ઇંગ્લીશ
 ટ્રેનિંગ લે છે, તેઓને ખરી ધાર્મિક ટ્રેનિંગ
 આપવામા આવતી નથી, તેના લીધે તેઓ
 નાસ્તિક થતા જાય છે અમદાવાદ જેવા જોનોના
 રાજનગરમા હાઈના સડો પેઠો છે એમ જાહર
 પત્રોથી જાણીએ છીએ આથી લાય રહે છે કે
 દવાળુ પ્રજાની સતતિમા મારુનો સડો પેસી
 જાય ? આવડોમા જે આગેવાન ધનાઢય વર્ગ
 તે જૈનધર્મના તત્વો જાણવા પ્રયત્ન કરતો

નથી, તેમ સાધુઓમાં પણ કેટલાક એવા છે
 કે હાલ ધાર્મિક શી ચળવળ ચાલે છે, તેની પણ
 ખબર રાખતા નથી. મૂર્તિને નહિ માનનારા
 એવા સ્થાકીનવાસી જૈનોમાં નવી જાગૃતિ આવવા
 લાગી છે, ત્યારે સનાતન જૈનો ઉચે છે અને
 પોતાને સત્ય જૈનો કહેવરાવે છે. દરેક આવકો
 પોતાનાં છોકરાંને ધાર્મિક શિક્ષણ આપવા લક્ષ
 આપતા નથી. જો આવકોની સંખ્યા ઘટી જશે
 તો તીર્થોત્તરી શી દશા થશે તે પણ સમજાતું
 નથી. હજારો આવકો અને શ્રાવિકાઓમાં
 નવતાલ્પને જાણનાર આંગળીના વેદા જેટલાં
 પણ જડી આવવાં મુશ્કેલ છે. કેટલાક
 આવકો તો સાધુઓને તોડી પાડી પોતે ધારેલા
 અહસ્ત્ય શુરને મંદાવવાને પ્રયત્ન કરે છે. શેઠીઆ
 ઓ ત્યારે કોન્ફરન્સ યાય છે ત્યારે માંચડાને
 ધૂળવી નાંખે તેવાં ભાષણો આપે છે, પણ ઘેર
 ગયા બાદ ત્યાં બોલેલું સ્વપ્નનાની જેમ જૂલી જાય

છે, જે શેડીઆઓ આસ્તિક હોઈ યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરે છે તેઓ ખરા જૈનપણાને યોગ્ય છે

ડેડલાક આવકો બીલકુલ ગરીબ દશામાં આવી ગયા છે, તેઓને સારા રસ્તે ચકાવવા કોઈ જોઈએ તેવો પ્રયત્ન કરતું નથી ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણી આપવાથી સર્વ અગતી વૃદ્ધિ થશે, ધર્મ વિના એકલી વ્યવહારિક વિદ્યા લણુવામાં સહાય આપવામાં આવે તો મુસવમાનેને પણ મદદ કરવી જોઈએ । જે જૈનો ધાર્મિક કેળવણી લેતા હોય અને ધર્મમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાળા હોય તેવાઓને વ્યવહારિક વિદ્યા લણુવામાં સહાય આપવાથી આવકની ક્ષરજ ખત્તવાય છે ગમે તે જાતનો આવક હોય, પણ જૈનગત્વનો જ્ઞાતા હોય અને જૈન ધર્મની શ્રદ્ધામાં જોના હાઠ રંગાઈ ગયા હોય, તેવાઓને આપેલી વ્યવહારિક ધનાદિ સહાય સફળ થાય છે અને તેજ સ્વધર્મવાત્સલ્ય કહેવાય ॥

એક દિવસ સકળ આવક અને આવિકાઓને

જમાડી નવકારશી કરવામા આવે છે, તેવા માન્યો ખરેખર-ગામધારે-માધર્મવાત્સલ્ય હોવાનું નથી ખરું માધર્મવાત્સલ્ય એ છે કે જેને જેનું મધુઓની મિત્રિ કહેવામા આવે છે, તરુ વર્ણન શાઓમા મારી રીતે છ લાખો રૂપિયાનો નવકારશીના નામે વ્યય કરવામા આવે છે, તેનો વ્યય જે ધાર્મિક કેમવા પ્રમાણ કરવામા આવે તો ૪ નામ માત્રથી જેનો છે તે ખરા જેનો બની તથા આનંદો ઉત્તમજ્ઞાના નામે ધર્મના પુસ્તકોમા જેટલો વ્યય કરવાનો છે તે કરતા નથી અને બીજા કાર્યોમા વિશેષ વ્યય કરે છે, તે જે તત્ત્વજ્ઞાન હો તો તેણે બને નહિ

કાડીયાવાડ વગેરેમા કેટલાક જેનો હર્ષુદિ થી કન્યાઓને વેચી આણવિ । ચલાવે છે હટલાક નામવારી જેનો વૈષ્ણવો વગેરેને પોતાની છોકરી પરણાવી મિથ્યાત્વી બનાવવા આપી દે છે અહો ! ! ! કેવી નામધારી આવકોની ખરાબ

દશા!!! જો તેઓ જૈનતત્ત્વનું જ્ઞાન પામીને
 જૈનો બન્યા હોત, તો ગમે તે જાતનો ધંધો કરી
 ને આજીવિકા ચલાવત, પણ પોતાની છાકરી
 વેચી પેટ ભરત નહિ, તેમ પોતાની છાકરીને
 પોતાના અસંખ્ય સવ વધારવા મિથ્યાત્વી વૈષ્ણવ
 વજેરેને આપત નહિ. એવા આવક અને આવિકા-
 ઓ તીર્થના સ્થાને જઈ શું કામ પ્રાપ્ત કરી
 શકે? કેટલીક આવિકાઓને અન્ય ધર્મમાં પરણાવે
 છે ત્યારે તેઓ ત્યાં અન્ય ધર્મ પાળે છે અને વળી
 બાપના ઘેર આવે ત્યારે જૈનધર્મ પાળે છે, આવી
 ગારના ખીલા જેવી આવિકાઓથી પોતાનું તથા
 અન્યનું બહુ યવાનું નથી. કેટલાક આવકો તીર્થ
 યાત્રાના સંઘ કાઢે છે પણ જૈન તત્ત્વજ્ઞાન શું છે,
 અન્ય ધર્મ અને જૈનધર્મમાં શો ફેર છે, આત્મા
 શું છે? કર્મ શું છે? તેનું જ્ઞાન તેઓને હોત
 નથી, તેઓ તીર્થની યાત્રા કેવી રીતે કરી શકશે,
 તે વિચારવા યોગ્ય છે. આવકો અને આવિકાઓ-

એ પ્રથમ જૈનધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવું જોઈએ
 યાત્રાણુ આવક અને આવિકાઓને તીર્થ કરોનું
 જ્ઞાન હોવું જોઈએ, યુગનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ
 અને જૈનધર્મનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ પણ દર્શનમા
 આત્માનું કેવું સ્વરૂપ કહ્યું છે અને વિતરાગદેવે
 આત્માનું કેવું સ્વરૂપ કહ્યું છે, તેનું જ્ઞાન કરવું
 જોઈએ અન્ય ધર્મોઓને જૈનતત્ત્વો સમજાવી
 શકાય એવી રીતે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ આવી
 રીતે તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને જેઓ તીર્થની યાત્રા
 કરે છે તેઓ તીર્થયાત્રાથી અનેક પ્રકારના વ્ય-
 વહારિક અને ધાર્મિક લાભ મેળવી શકે છે જૈન-
 તત્ત્વને જાણનારા એવા આવકો અને આવિકાઓને
 અનેક રીતે સહાય આપવી તેને સુપાત્રદાન કહે
 છે જ્ઞાન વિનાના આવક અને આવિકાઓથી પોતાનું
 આત્મહિત ધન્યતા નથી અને તેઓ અન્યોનું
 પણ આત્મહિત કરી શકનાર નથી જે આવક
 અને આવિકાઓ તત્ત્વોનું પૂર્ણ જ્ઞાન કરે છે, તેઓ

ભાવ આવડની ખરી પદ્ધતિ પ્રાપ્ત કરવાને લાયક છે
 અજ્ઞાની આવ, અને આવિકાઓ દયા, પૂજા
 ભક્તિ વગેરેમાં શુ સમજી શકે શ્રીદશવૈકાલિ
 મૂલમાં કહ્યું છે કે-પદ્મનાભ તમોદયા પહેલું
 જ્ઞાન કરવું અને પછીથી દયા કરવી, જૈન તત્ત્વ-
 જ્ઞાનવિના દયા, પૂજા, ભક્તિ, ક્રિયાનું ખરું સ્વરૂપ
 હાથમાં આવી શકેજ નહિ જ્ઞાનીઓથી જૈનધર્મ
 ચાલનાર છે, પણ અજ્ઞાનીઓથી જૈનધર્મ ચાલના-
 નથી, માટે અજ્ઞા આવડો અને આવિકાઓને
 જૈનધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં ધનાદિકની
 નહાન કરવી તેજ ખરું સુપાત્રદાન છે જૈનધર્મ
 નાસૂનોત્ર, પાત્રીસ ભોલ વિગેરેનું મોખલું
 પટીયું જ્ઞાન, લાડુતી શિક્ષકો પાસે અપાવવું એ
 વિશેષ ફાયદાકારક નથી જેવી રીતે ધાર્મિક
 કેળવણી આપવાથી તે ખરેખરો સ્વપરદર્શનનો
 સાતા, -વિદ્વાન આવડ જને તેવી રીતે ધાર્મિક
 કેળવણીનું જ્ઞાન શુક્રો પાસે અપાવવું જોઈએ

અને શ્રાવક તથા શ્રાવિકાઓની ઉન્નતિ માટે
 પુત્રો અને પુત્રીઓના ગુરુકુળ ભુદાં ભુદાં
 સ્થાપવા જે હજી નૈન ગુરુકુળમાં પચ્ચીસ ૫૫
 પર્વ ત અભ્યાસ કરીને નીકળનાર નૈન પુત્રો અને
 પુત્રીઓ એવા તો હુશિયાર થશે કે, તેઓ નૈન-
 ધર્મની વૃદ્ધિ માટે વન મન, ધનથી, આત્મ-
 છત્રોની પેઠે ઉત્સાહથી પ્રવૃત્તિ કરશે નૈનો બીજા
 ધર્મના ઠમોમાં લાખો કરાડો રૂપિયા ખર્ચી નાખે
 છે, પણ એમ નથી અમાજતા કે ખરા શ્રાવકો
 અને ખરી શ્રાવિકાઓ પણ તીર્થ રૂપ છે ભગવતી
 સૂત્રમાં તિષ્ઠ્ય શ્રાવણો સઘો સાધુ, આદરી,
 શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ ચાર પ્રકારના સધને તીર્થ
 કહ્યું છે જેટલા તીર્થ કરે શાન છે તે આ ચાર
 પ્રકારના સધનેજ તીર્થ તરીકે સ્થાપન કરે છે,
 શ્રુત જ્ઞાનને પણ તીર્થ કહે છે અને સાધુ સાધ્વી
 શ્રાવક અને શ્રાવિકાને પણ તીર્થ કહે છે, તેમજ
 સિદ્ધાચલ આદિ તીર્થ કરોની કવ્યાલુક ભૂમિઓ

છે તેને પણ ન્યાયર તીર્થ કહે છે શ્રાવકો અને
 શ્રાવિકાઓ પણ તીર્થ હોવાથી પૂજ્ય છે, માટે
 તેઓની ઉન્નતિ કરવી, તેઓને ધર્મનું જ્ઞાન
 આપવું, મૃત્યાદિવડે શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ તીર્થ
 ની યાત્રા-ભક્તિ કરવી જોઈએ કેલ્લાક શ્રાવકો
 તે જોઈનું કામ કરી પેટ ભરે છે, એવી ખરાબ
 દશામાં પડી રહેલાની કોણ સલામ લે છે, જે
 ખરા તીર્થ છે તેને કોણ તીર્થ રૂપ માને છે ? સાધુ
 ઓ અને સા વીજો પણ જે જ્ઞાન ગુચ્છ યુક્ત છે તે
 ખરા તીર્થ છે, તેઓને તીર્થ રૂપ સમજવાનું જ્ઞાન
 પણ હાવમાં અશક્યનોને નથી, તે પછી તેઓની
 યાત્રા કરવાનું તો ક્યાથી બની શકે ? ચતુર્વિધ સ્વ
 છે તે જગમ તીર્થ છે, અને એ સ્વરૂપ તીર્થની
 ભક્તિ, યાત્રા, સેવા, ઉન્નતિ કરવાથી તીર્થ કર
 મની પ્રાપ્તિ થાય છે, આવા તીર્થને તીર્થ કહે પણ
 નમે છે, તેનાથીજ જૈન ધર્મનું અસ્તિત્વ છે, આ
 ચતુર્વિધ મધનો નાગયતાસ્થાવરતીર્થોની મ

પણ કેમ લેશે નહિ જૈન તત્ત્વોનો જ્ઞાતા એવો
 ચતુર્વિંશ સઘ, તેની જે ભક્તિ કરે છે, તેમા જે
 દાન વાપરે છે, તેજ ખરેખરી તીર્થની યાત્રા કર-
 નારા યાત્રાળુઓ છે સાધુ ગુરૂજન, સાધ્વી ગુરૂકુળ
 આવક અને આવિઠાના ગુરૂકુળ સ્થાપીને તેઓની
 ઉન્નતિ કરવાથી સુપાનદાનની સાધનતા થાય છે
 ગાહરીઆ પ્રવાહની રીનિથી દાન કરવામા આવે
 છે, તેને ફેરવીને ચતુર્વિંશ સઘની ઉન્નતિ થવાને
 માટે બ્યાવહારિક તથા ધાર્મિક જ્ઞાન આપવા
 માટે, લાખો કરોડો રૂપિયા આવક અને આવિકારૂપ
 યાત્રાળુઓ ખર્ચશે તો તેઓનું કલ્યાણ થશે જ્ઞાન
 વિનાના શૂન્ય, અથ લોકો કંઈ દેખી કે જાણી
 શકવાના નથી અજ્ઞાનીઓના વિચારો બીજાની
 પેલી પાસની વસ્તુનો પણ નિર્ણય કરવા
 શકિતમાન થતા નથી, માટે જૈન ધાર્મિક જ્ઞાન
 પામેલા ગીતાર્ય સાધુઓ કે જે જમાનાને જાણે
 છે, તેઓની સલાહથી સઘરૂપ તીર્થની ઉન્નતિ

માટે લક્ષ્મી ખર્ચવી એક બીજા અમુક દોષમાં
 વાવવાથી નાશ પામે છે પણ તેજ બીજા એક ઉત્તમ
 મેત્રમાં વાવીને પોષવાથી એક બીજના કરોડો
 બીજ થાય છે, તેમ સાધુ સાધ્વી વિગેરેને જ્ઞાની
 બનાવવા, તથા ગ્રામજો વિગેરેને ધાર્મિક જ્ઞાની
 બનાવવા માટે સુપાત્રદાન કરવાથી મર્વની જ્ઞાન-
 અમુઓ ઉધડે છે, તેથી તેઓ પોતાનું અને બીજા
 નું ભલું કરી શકે છે અને અન્ય ધર્મીઓને સત્ય
 એવા જૈન ધર્મી બનાવવા માટે સમર્થ થાય છે
 તેઓ હમરો અન્ય વિદ્વાનોની સાથે શાસ્ત્રાર્થ
 કરીને તથા સેકડો પુસ્તકો લખીને જૈન ધર્મનો
 ફેલાવો કરી શકે છે, માટે યાત્રાળુઓએ આ પ્રમાણે
 સુપાત્ર દાનની કૃત્તિને પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ. છલ્હો-
 હાર અને ચૈત્યમાં યાત્રાળુઓ લાખો રૂપિયા
 ખર્ચે છે, તેમાં હાલ જરૂર હોવાથી તે સખંધી કંઈ
 કંઈવાનું નથી, પણ જ્ઞાનમાં દાન કરવા માટે
 વિશેષ લક્ષ આપવું જોઈએ, તે સખંધી કેટલીક

સૂચનાઓ કરવામા આવે છે ભાગરમા રહેલા
 વ્યૂના પુત્ર નો ઉદ્ધાર કરવો જોઈએ, હાલમા
 જેની વિશેષ જરૂર હોત એવા ગ્રન્થોને છપાવતા
 જોઈએ જમાનાને અનુસરી નવા ગ્રન્થો બતાવવા
 ની પણ અન્યત જરૂર છે હાલમા જમાનાની
 પ્રજાને કંઈ લાપામા-કંવા વિચારાથી ઉપદેશ
 આપના તને માટે હાલમા જમાનાને અનુસરી
 પુસ્તકો રચવામા આવે તો ત વિશેષ ઉપયોગી
 થઈ પડે, અને ઘુસ્ત અસર કરી શકે હાલમા
 જમાનાની પ્રજાને બોધ કેવી રીતે આવે તેને
 માટે આજુ જમાનો જાણવાની ઘણી જરૂર છે
 જમાનાને અનુસરી મરકારના કાયદાઓ પણ ફરે
 છે તેમ જમાનાને અનુસરી ઉપદેશ આપવાની
 પદ્ધતિ તથા વેખનશૈલી પણ ફરે છે, માટે વિદ્વાનો
 એ જે લાપામા ગ્રન્થો લખવાથી લાખો મનુષ્યોને
 લાભ થાય તેવી ભાષા અને તેવી લી રીતના
 ગ્રન્થો લખવા જોઈએ જુનુ તે સાચું અને નવું

તે નહિ એવી જોકાંત યુદ્ધિ ધારેલું કરેવી નહિ.
 શ્રુતજ્ઞ પ્રાપ્તિ કર્યા વિના કદી મુક્તિ થનોર નથી,
 મારેજ સર્વજ્ઞ તીર્થ કરો તજ્ઞાનને તીર્થ કહે છે
 તે બરોમર છે. શ્રુતજ્ઞાન ગંગા નદીનો પેઠે વા
 સૂર્યની પેઠે વર્તમાનકાળમાં અને ભવિષ્યકાળમાં
 હાંખો પુરોવાને તારી ચક્રે છે. ગુરુઓનું ગુરુ
 પંથુ જિનાગમરૂપે શ્રુતજ્ઞાન છે, એ વાત
 ભૂલરી જોઈતી નથી. જે યાત્રાળુઓ સ્થાવર
 તીર્થની યાત્રા કરીને જોમ સંકરૂપ કરે કે, આજથી
 હું સંધરૂપ તથા જ્ઞાનરૂપ તીર્થમાં માડું ભવન
 હોમીશ, યથાશક્તિ સંધરૂપ અને જ્ઞાનરૂપ તીર્થમાં
 મુપાત્રદાન કરીશ, તેમાં મ્હાડું અને બીજા કરોડો
 મનુષ્યોનું ભલું સમાયલું છે, જોમ નિશ્ચય કરી
 યાત્રા કરે છે તેઓની યાત્રા પોતાને અને પરને
 ઉપકારી યાય છે.

યત્રાહ્યઓ આત્માવ રાખવો જોઈએ.

આત્માવ—તેના યાત્રા કરવા બરા છે.
 ચિતરાગ દેવને માને છે, પણ જોઈએ તે પ્રમાણે
 એક ખીજ સાથે આત્માવ રાખી શકતા નથી
 જેઓ આત્માવને ધારણ કરે છે તેઓને ધન્ય છે
 પરસ્પર એકવતા રાખી પોતાના સમાન અન્યોને
 માનવા જેમજે એક ખીજ સઘાડાના
 સાધુઓ પરસ્પર એક ખીજને વફ દૃષ્ટિથી દેજે,
 હકાપિ મળે તો અતરમા કાતી રાખીને મળે
 એક ખીજનું ખડન કરવા કાવાહાવાઓ વાવના
 હોય, સામાન્ય ગરબોની ક્રિયાઓની સિદ્ધતાને
 ચીપે એક ખીજને નિન્હવની પદરી તથા ઉત્સવ
 ભાવકની પદવીઓ લાગતા વળગતાઓ આગળ
 અપાતી હોય, કોઈ શીખામણ આપે તો તેનો પણ
 ભાંગડો વાટી નખાતો હોય, વિદ્યા અને ચારિત્ર
 પડે અન્યો મારા આગળ કંઈપણ નથી, એવી
 ત્યા ભાવનાઓ હૃદયમાં રુકુરતી હોય, ત્યા

બ્રાતૃભાવની શી આશા રાખી શકાય? એમ નથી
 કહેવાતું કે સવળા સાધુઓ એવા હોય છે,
 જેઓ તેવા હોય તેઓને આ વાક્યો લાગુ પડે
 છે. કોઈ આગળ પડતો યયો કે તુર્ત તેના
 ઉપર જે ત્રણ આગ ગોઠવીને આરોપ ચડાવવા-
 નીજ બુદ્ધિ હોય, અમુક સાધુઓમાં કયા કયા
 દોષ છે અને તે શી રીતે સાબીત થાય! તેની
 ન્યાં પ્રવૃત્તિયો થતી હોય, દોષ દહિતું જોર તો
 ન્યાં પ્લેગની પેઠે વૃદ્ધિ પામતું હોય, એવા
 સાધુઓમાં પરસ્પર બ્રાતૃભાવ કયાંથી હોય?
 અલગત કુસાધુઓમાં બ્રાતૃભાવ હોતો નથી;
 સુસાધુઓમાં તો બ્રાતૃભાવ હોય છે. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર,
 કાળ, ભાવના અનુસારે સજ્જન સુસાધુઓ હોય
 છે, પણ જેની સદ્ગુણ જેવવાવાળી દૃષ્ટિ હોય
 છે તેને સુસાધુઓ દેખાય છે. સાધુઓએ પોતાના
 આત્માના ઉદ્ધાર માટે અને અન્યોના ઉદ્ધાર માટે,
 તેમજ જૈન ધર્મના ફેલાવા માટે અવશ્ય બ્રાતૃભાવ

ધારણ કરવો જોઈએ. એક બીજાની પ્રાજ્ઞાને
 પણ નિંદા કરવી જોઈએ નહિ; જગતમાં ચર્ચ-
 ગુણી તો વીનરાગ છે, જ્યાં ત્યાં ગુણાનુરાગ દષ્ટિ
 ધારણ કરવી તીર્થોની યાત્રા કરીને, જાતુભાવ
 ગુણ સંપાદન કરવાનો છે, તે વાત હૃદયમાં રહેવી
 જોઈએ. શ્રીવીર પ્રભુએ મૈત્રી ભાવના ધારણ કરી
 ને ચંડકોરગીયા સર્પનો ઉપદેશ આપી ઉદ્ધાર
 કર્યો. આપણે પણ તેવા મૈત્રીભાવનાના ગુણનું
 સ્મરણ કરવા માટે, તીર્થોની યાત્રા કરીએ છીએ.
 જો જાતુભાવ હૃદયમાં આવ્યો તો, કંઠજાભાવના
 પણ આવવાની જ્યાં જાતુભાવ નથી ત્યાં પ્રમે-
 હભાવ, માધ્યસ્થભાવ અને કંઠજાભાવ પણ વાસ
 કરતા નથી. યાત્રાગુ આવક આવિકાઓએ જાતુ-
 ભાવ પ્રતિદિન વધારવો જોઈએ તીર્થોના સ્થાનમાં
 પણ કિંચિત્ ધર્મ કિયાના બેઠને સીધે જ આવકો
 અને આવિકાઓ લઈ મરે છે અને એક બીજાનું
 પુરું કરવા પ્રયત્ન કરે છે, તેવા આવકો અને

શ્રાવિકાઓ તીર્થયાત્રાનું ફળ જે શ્રાવૃભાવ, તેને
 પામી શકતા નથી એક શ્રાવક દુ ખી હોય છે
 અને અન્ય શ્રાવક સુખી હોય છે, છતાં દુ ખી
 શ્રાવકને દેખી તેના મનમાં કંઈ લાગી આવતું
 નથી, આતું કારણ એ છે કે, તે સુખી શ્રાવકમાં
 શ્રાવૃભાવ નથી, તેના દુ ખમાં ભાગ લેવાને શ્રાવૃ-
 ભાવ વિના તેનું મન પ્રેમાળ થતું નથી ગરીબ
 શ્રાવકો દુ ખી થતા હોય, તેમના ઘરમાં
 બીજા દિવસે ખાવાનું પણ ન હોય, તેવાઓ
 ને દેખી મનમાં કંઈ પણ લાગી ન આવે
 અને એક દિવસની નવકારશીમાં હલ્તરો
 રૂપિયા ઉઠાવી દે, એવો શ્રાવક, બીજાના
 દુઃખે દુઃખી ક્યાંથી થઈ શકે ? તેને ચોતાના
 ધર્મજન્યોનું દુ ખ ટાળવાને સારૂ ક્યાંથી દયા
 આવે ? અલખન ન આવે, કારણ કે તેના હૃદયમાં
 દયા નથી સર્વ ધર્મી જન્યો મારા ભાઈ છે,
 ત્યારે મારી પામે જે છે તેમાં તેઓ સર્વેને

છે, છતાં હું અન્યાય કરે તો જાતૃભાવનો કોડી
 ગણાડિ, આમ જેના દૃઢ્યમા જાતૃભાવના ખીટી રહી
 છે, તે પોતાના ધર્મીજનુઓને જે કંઈ માત્ર કરે
 તેમાંથી સદાય આપીનેજ તે તે વસ્તુઓનો
 ઉપલોગ કરે સાધુઓમાં પણ જો જાતૃભાવ ખીટો
 તો મનમાં વિચારે કે જે તીર્થ કરેના તત્વોનો
 હું ઉપદેશ આપું છું, અને જે તત્વોની મને
 શ્રદ્ધા છે, તેજ પ્રમાણે બીજા સાધુઓને છે, તો
 પરસ્પર જાતૃભાવ ધારણ કરીને ચાલીએ તો
 તત્તુઓના બનેલા વસ્ત્રની જેઠે અમો પણ જૈન
 ધર્મનો ઉદ્ધાર કરવા સમર્થ થઈ શકીએ. જેમ એક
 તત્તુથી વા છૂટા તત્તુઓથી વસ્ત્ર બનતું નથી, છટી
 છટીથી ધર બનતું નથી, મૂટી આગળીઓથી
 ખાઈ ચકાતું નથી, તેવી રીતે છૂટા છૂટા સાધુઓ
 થી જોઈએ તેટલું જૈન ધર્મના ફેલાવાનું કાર્ય કરી
 ચકાતું નથી, માટે નાના મોટા પરસ્પર લોગા મળે
 તો એક મોટું કાર્ય કરી ગકાય અભિમાન દશા,

નિન્દા અને મનોની ક્રિયાની સિન્નતાની લક્ષણ
 ને છોડી દેવાય તો પરસ્પર બ્રાતૃભાવ થઈ ચક્રે
 સર્વ સાધુઓને પરસ્પર એક્યતા રહે એમ બની
 શકવું મુશ્કેલ છે, પણ બને ત્યાં સુધી સુમાધુઓ
 એ આવી બ્રાતૃભાવની દૃષ્ટિ રાખવી જોઈએ સર્વ
 સાધુઓ મનઃ અને ઉપાશ્રયના ભેદે પોતપોતાનું
 જમાવી લઈ મરે તો, તેમા પોતાનો જૈનધર્મ
 નાશ પામશે પોતાના જૈનધર્મનો મૂર્ખપણાથી
 નાશ કરનાર, એવા નવાઈ સાધુઓથી જૈનધર્મ
 નો દહાર થવાનો નથી, અને સાધુઓને લક્ષણ
 માનનાર પ્રપચી શ્રાવણથી પણ પોતાનું તથા અન્ય
 જૈનોનું મનુષ્ય થવાનું નથી પરસ્પર એક બીજા
 પર મૈત્રીભાવના રાખ્યા વિના ધર્મની ક્રિયાઓ
 કરાય છે, પણ તેથી જી આત્માની ઉન્નતિ થવાની
 નથી જ્યાં સામાન્ય જાગૃતોમા પાપા પાકી લડી
 નવાનું થાય છે અને બ્રાતૃભાવનો નાશ કરાવાય
 છે, ત્યાં પોતાની દૃષ્ટિ થવી નથી, અને બીજા

ઓતુ પણ બહુ કરી ચકાતુ નથી જૈન ધર્મમાં
 ૪ દયાના સિદ્ધાન્તો પ્રમાણ છે, તેવા અન્ય
 ઠેકાણે જોવામાં આવતા નથી જ્યારે દયાના
 મુખ્ય મિદ્ધાન્તનો ઉપદેશ આ ત્રણ સાધુઓમાં
 એક બીજા સાધુના આત્માની દયા રહે નહિ,
 એક બીજાની પરતી યાચ તેમ પ્રયત્ન ચાલતા
 હોય, ખાતુભાવની પ્રીતિનું તા જ્યાં મન પણ ન
 હોય, ત્યાં ઉદયની આશા શી રીતે રાખી શકાય ।।
 સાધુઓ જો પરસ્પર મ પ રાખીને વર્તે તો જૈન
 ધર્મનો ઉદ્ધાર થયા વિના રહે નહિ શુરનો થેવાને
 વિશ્વાસ નહિ, અને શુર કરતા શિષ્યો પોતાનું જુદું
 જમાવના, જુદા આવક કરવા પ્રયત્ન કર, તેવી
 જ્યાં સ્થિતિ હોય, ત્યાં ઉદ્ધારની આશા રાખવી
 બંધ છે, તો પણ હિતમ સાધુઓએ નિરાગ થવું નહિ,
 ઉદ્યમથી સર્વ કાર્યોની સિદ્ધિ થાય છે, મનુષ્યો જ
 વારં હ તે કરી શકે છે, તો સાધુઓ મનમાં ધારે
 તા શું ન બની શકે? અર્થાત્ સર્વ કાર્ય બની શકે

સાધુઓને પ્રવચન દોષે હાથમાં લેતે રાખ્યો.
 પણ ત્યાં નથી એ લેતે સાધુઓ સંપં કરે અને
 એક બીજાને જીવનની દૃષ્ટિથી દેખે તો અંધ
 કામમાં લેતકર્મની દુર્નતિ થઈ શકે. આવકો
 પણ પોતાના કરતાં અન્યને હીન પારી, લેઈ લાવ
 તમે છે તે ઠીક નથી. સમજો કે કમ્મી આવકોની
 સાથે સુજ્ઞાની આવકો બ્રાતૃભાવથી વર્તે, અને
 તુચ્છ લેદને તોડી નાંખે તો તેઓ પણ ઘણું કરી
 શકે. જે આવકો વધુક છતાં એક બીજાનું ખાતાં
 પરલાઈ જવાની બુદ્ધિ ધારણ કરતા હોય ! તેઓ
 શું સૂત્રોમાં કહ્યા પ્રમાણે વર્તે છે ? અસંગત
 તેઓ વર્તી શકતા નથી. સામાન્ય જાણતોમાં પણ
 બીજાઓને તુચ્છ ગણવાની બુદ્ધિ હોય ત્યાં બ્રાતૃ-
 ભાવનું લક્ષ્ય ક્યાંથી હોય ? તીર્થોની યાત્રા કર-
 નારાઓએ બ્રાતૃભાવ અંગંધી લક્ષ્ય આપનું
 લેખે, કારણ કે જે તીર્થ કરેની યાત્રા કરનારો
 આવે છે, તેઓના બ્રાતૃભાવનું કમવજુ કરવામાં

આવે તો પોતાને વિચાર થાત કે અહો ! હું આના
 પ્રભુની યાત્રા કરે હું, તમા બ્રાતૃભાવનો ગુણ
 નહણ કરવાનો છે, તે માટે મારો તીર્થયાત્રાનો
 પ્રયાસ છે જતા બ્રાતૃભાવને પ્રભુના પેઠે નહિ
 ધારણ કરે તો મારૂ શી રીતે હ યાણ થશે ?
 એમ વિચારી ખરો યાત્રાગુ જોત બ્રાતૃભાવને સહા
 કાળ ધારણ કરવા સજ્જ હર છે દર્શીયામા
 ઉત્તમ થએન ંવિ તે સ્ત્રોત જ્યારે મળ્યું
 પધારીએ પડ્યો અને તેની પાસે હજારે મનુષ્યો
 તેમજ સગાઓ આ ચા ત્યાર તેણે સર્વેને કહ્યું કે,
 તમે સર્વે મારી પાસે કેમ નકામા બેઠા હો,
 તમારા હું ખી માનવ બધુઓના હું ખ નાશ કરવા
 મહી જાઓ અરેરે ! તમે મ હું ખીઓના હું ખ
 મા ભાગ લેતા નથી અહો ! આ તેની ડેવી દયાની
 લાગણી ! જોનોએ આ વાક્યનો વિચાર કરી બ્રાતૃ
 ભાવ ધારણ કરીને જોનો તેમજ સર્વ જીવો ઉપર
 દયાની હિરણ્યવી જોઈએ સર્વ જીવોને પોતાના

મમાન લાણી તેઓનું ભણું કરવા પ્રયત્ન કરવો. બ્રાહ્મણથી આપણો આત્મા, જગતને કુટુંબ મમાન ગણી તેઓનાં પાપ ધોઈ નાંખે છે. યાત્રાળુઓએ ચિન્નામણી રત્નની પેઠે આ ગુણને ધારણ કરવો જોઈએ, કે ને વડે તેઓની યાત્રા સફળ થાય. અનંત જીવોની બ્રાહ્મણ યાને મૈત્રીભાવનાથી સિદ્ધિ થઈ છે અને ભવિષ્યમાં થશે. ત્યારે ત્યારે પણ બ્રાહ્મણ ધારણ કર્યા વિના કોઈ મોક્ષ સુખ આપવા સમર્થ થનાર નથી.

શુદ્ધ પ્રેમ.

જે પ્રેમ ફક્ત બીજાના ભલાને માટે હોય છે, અને જેમાં સાંસારિક સુખની ઈચ્છાઓ નથી તેને શુદ્ધ પ્રેમ કહે છે. યાત્રાળુઓએ અશુદ્ધ પ્રેમ ટાળીને શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરવો જોઈએ. પોતાના આત્મા ઉપર જેમ પ્રેમ ધાગણ કરવામાં આવે છે, તેમ સર્વ જીવો ઉપર પ્રેમ ધારણ કરવો જોઈએ. જેના

ઉપ- આપણો પ્રેમ હોય છે તેને મારવાની બુદ્ધિ
 થતી નથી, તે ન્યાયને અનુમદાને જો મરં હવે
 ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ રાખવામાં આવે, તો કોઈ અનુ
 પલ્લુ બુદ્ધિ કરવાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય નહિ આપણા
 છોકરા ઉપર, સ્ત્રી ઉપર, વા શિષ્ય ઉપર પ્રેમ હોય
 છે તો, તેને હુ ખ પડતાં આપણે પણ હુ ખી
 થઈએ છીએ, તેને કોઈ મારે તો બચાવવા
 આપણો પ્રાણ પણ આપીએ છીએ, તેઓનું કોઈ
 બુદ્ધિ કરતું હોય તો આપણાથી ખમાતું નથી,
 તે પ્રમાણે આખા જગત ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ
 કરવામાં આવે તો, સર્વ હવેનું સન્નિગ્ધ લલુ
 કરવાની બુદ્ધિ થાય. સર્વ હવેપર આવી શુદ્ધ
 પ્રેમવૃત્તિ થતાં કોઈ હવની પ્રાણ પડતાં પણ
 હિંસા થાય નહિ, અને સર્વ હવેની આપના
 ઉપર થતી વૈર બુદ્ધિ ટળી જાય. આપણો સાં
 હવેપર જો શુદ્ધ પ્રેમ હોય તો, કોઈ પણ
 હવથી આપણું બુંદું થઈ શકે નહિ. જગતમાં

સ્વાર્થપણથી તો અનેક જીવો પ્રેમી
 બનેલા જણાય છે, પણ પરમાર્થ બુદ્ધિથી
 સર્વ જીવો પર શુદ્ધ પ્રેમને ધારણ કરનાર
 વિરલા જણાય છે. તીર્થની યાત્રા કરીને
 આપણે આવો શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરતાં શીખવું
 જોઈએ. દરરોજ શુદ્ધ પ્રેમને ધારણ કરવાની ટેવ
 પાડવાથી શુદ્ધ પ્રેમની શક્તિ થતી જાય છે અને
 અશુદ્ધ પ્રેમ નો નાશ થતો જાય છે, તેમજ ધર્મ
 ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ વધતો જાય છે અને અશુદ્ધ
 પ્રેમ ઘટતો જાય છે અતે આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ
 થવાથી સામ્યતા ગુણ ખીલી નીકળે છે, અધ્યાત્મિક
 જીવનની ચડતી કળા થાય છે. ખીલાં જીવો ઉપર
 ક્રોધ, ઇર્ષ્યા, અદેખામ થાય છે, તેઓની નિન્દા
 કરવામાં આવે છે, તેઓના ઉપર અનેક પ્રકારના
 આરોપો મૂકવામાં આવે છે, તેનું કારણ એ છે
 કે, તે જીવો ઉપર આપણે શુદ્ધ પ્રેમ થયો નથી.
 તે જીવો પ્રેમની ધારા વર્ષતી હોતી

તો કદાપી આવી ઇર્ષ્યાબુદ્ધિ રહેત નહીં તીર્થ-
 કરોએ સાધનાવન્ધામા શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કર્યો
 હતો, આજે પણ તેઓના પગલે ચાલનારા થઈ
 સર્વ જીવોના ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરવો
 શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરતા અનેક ક્રોધ, મ્વાર્થ
 વગેરેના વિનો આવીને ખડા થાય છે, કોઈ
 આપણા શત્રુઓ બને છે ત્યારે, શુદ્ધ પ્રેમના
 બદલે તેઓને મૂળભાથી ઉજેડી નાખવાની બુદ્ધિ
 ઉત્પન્ન થાય છે, પણ આવા પ્રસંગે પૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ
 ને શુદ્ધ પ્રેમની દૃષ્ટિ રહે છે, તે એમ જાણે છે
 કે, ભવે આખી દુનિયા ફરી જાઓ, સર્વ મહારા
 શત્રુઓ બનો, પણ અન્તે મારા શુદ્ધ પ્રેમનું બા
 તેઓને નિર્મળ કર્યા વિના રહેનાર નથી જગતમાં
 વિચારી જોઈએ હીએ તો કોઈ જીવનો સંપૂર્ણ
 રાગદ્વેષ ગયો હોય તેમ જણાતું નથી, તેથી
 શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરનારે મનમાં એમ ન વિચારી
 લેવું કે મહેને શુદ્ધ પ્રેમ પ્રાપ્ત થતા સુર્ત મારા

સર્વ દુઃખોનો નાશ થયે વિવેક દૃષ્ટિથી વિચારાયે
તો જલાયે કે શુદ્ધ પ્રેમ કંઈ તુર્ત પ્રાપ્ત થતો
નથી. પૂર્વભવના સંસ્કાર વિના ઘણો વંખત વહી
જાય છે, પણ હરોજના અભ્યાસથી શુદ્ધ પ્રેમ
વધતો જાય છે. પૂર્ણ હિસાહથી જો ઉચ્ચ કરવામાં
આવે તો શુદ્ધ પ્રેમથી ઘણા મંદીન વિચારોને
ધોઈ શકાય છે.

વિષય સુખના સ્વાર્થી પ્રેમનો નાશ કરવા
નીયંત્રણોમાં જઈ પ્રયત્ન કરવાનો છે, યાત્રાગુઓ
ને તીર્થ યાત્રા કરી, અશે અશે પણ આવ્યા
શુદ્ધ પ્રેમને ધારણ કરવા પ્રયત્ન કર્યો તો તીર્થની
યાત્રાનું ફળ તેઓને પ્રાપ્ત થયું એમ જુઝાવું.

અદા

યાત્રાગુઓ નેઓનું દર્શન કરવા આવે કે,
અથવા સ્મરણ કરવા આવે છે, તે તીર્થયાત્રાની
પૂર્ણ અદા રાખે તો, શુદ્ધ પ્રેમને અનુભવ
કરી શકે છે. શાસ્ત્ર કે અદા વિના શુદ્ધ

શકતા નથી જે વખતે શ્રદ્ધા ફરી જાય છે તે
 વખતે શુદ્ધ પ્રેમ પણ અશુદ્ધ પ્રેમરૂપે પરિણમે
 છે, માટે યાત્રાળુઓએ દેવ ગુરૂ ધર્મની પૂર્ણ શ્રદ્ધા
 ધારણ કરવી જાણના ઠાગના જૈન તરીકે નામ
 ધરાવનારાઓમા પણ જૈનધર્મની પૂર્ણ શ્રદ્ધા
 ધારણ કરનારા વિરલા હોય છે જ્ઞાન વિનાની
 અન્ધ શ્રદ્ધાવાળાઓ અન્તે કુતર્કી બની મિથ્યાત્વી
 ઓનો સમાગમ યતા નાસ્તિત્વ બની જાય છે
 શ્રદ્ધા જે આત્માનુ મોટામા મોટું બળ છે કાંઈ
 પણ કાર્યની સિદ્ધિ અર્થે, શ્રદ્ધા વિના જય
 મળતો નથી જ જે કાર્યો કરવામા આવે છે તે
 તે કાર્યોમા તે સબધી શ્રદ્ધા ન હોય તો અત
 કરણપૂર્વક પ્રવૃત્તિ થતી નથી જેને જે બાબતની
 શ્રદ્ધા છે તે પુરૂષ, તે કાર્ન પૂર્ણ પ્રેમથી આત્મ
 સોગ આપીને સારામા સારૂ કરી શકે છે જૈન
 ધર્મની શ્રદ્ધાથી બ્રહ્મ જોવા મળિતો જૈનતત્ત્વનું
 શિક્ષણ આવે, તથા વિદ્યાર્થીઓને તત્ત્વોની બરા

બર શ્રદ્ધા થઈ શકતી નથી ભલે સર્વ શાસ્ત્રો ભણી
 બધાં પણ અન્તરમાં શ્રદ્ધાનું બળ જામતું નથી,
 તેના દરતા એક શ્રદ્ધાગુ જૈનગુરુ જે શિશુભ
 આપે છે, તેની શિષ્યો ઉપર ઘણી અસર થાય છે,
 કારણ કે શુરની શ્રદ્ધાનું બળ ખરેખર શિષ્યના હૃદય
 ઉપર બરાબર અસર કરી શકે છે સર્વજ્ઞના કૅટલાક
 વચ્ચે સમજી શકાય છે, પણ નિગોહ આદિની
 સમજણ બરાબર પડતી નથી, તેથી જે વાતો ન
 સમજાય તેની પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખવી, કારણ કે
 સર્વજ્ઞના કહેલાં પદાર્થો સાચા છે, પણ તે પ્રમાણે
 સમજવા માટે અમુક પ્રકારના જ્ઞાનની યોગ્યતા
 આવે, ત્યારેજ તે વાતોની બરાબર સમજણ પડે
 છે, માટે જે વાતો ન સમજાય તેની શ્રદ્ધા ધારણ
 કરી આપણી બુદ્ધિમાં જે ગમ્ય ન થાય
 તે ધોડું છે, એમ માની લેવાનું કદી સાહસ
 કરવું નહિ; તે તે પદાર્થો સમજવા માટે
 આપણી બુદ્ધિ અત્યંત સૂક્ષ્મ થવી જોઈએ.

પાણી વગેરેમાં પડેલાં કેટલાક લોકો: જ
 માનવા નહોતા, તે હાલ માનવા લાગ્યા છે,
 વાદીઓ ભૂત પ્રેતને અમેરિકા વગેરેમાં મા
 નહોતા, તે પણ હાલ બુદ્ધિ ખીલતાં અને
 સંયોગો મળતાં માનવા લાગ્યા છે. જે વસ્તુ હ
 સમજતી નથી, તેનું સ્વરૂપ યોગ્યતા આવતાં પાદ
 ળથી સમજાય છે. પાંચસો વર્ષ ઉપર થઇ ગયે
 લોકો પાસે તે વખતમાં કેાઇ મહાત્મા સૂક્ષ્મ
 દર્શકચંત્ર, આગગાદી, વરાગચંત્ર, મોટરકાર
 અને ફોનોગ્રાફની વાત કરતો તે માંડામાં ગણાઇ
 જત, પણ દેશ, કાગ, બુદ્ધિ આદિના સંયોગે
 હાલ તે વસ્તુઓને સર્વ કેાઇ સત્ય માને છે, માટે
 કેાઇએ વીતરાગ કથિત વસ્તુનું યથાર્થ સ્વરૂપ ન
 સમજાય તો શ્રદ્ધા જોવી નહિ. મનમાં એમ
 વિચારવું કે સર્વજ્ઞ કથિત સર્વ વસ્તુઓનું સ્વરૂપ
 સાચું છે, ફક્ત મારી યોગ્યતા આવ્યા વિના તે
 પદાર્થોનું સ્વરૂપ મારા અનુભવમાં સત્ય લાસતું

નથી. સર્વજ્ઞ ભગવાને જે જે વચનો કહ્યાં છે તે
 તે સત્ય છે, એમ પૂર્ણ શ્રદ્ધા ધારણ કરવી. શ્રી
 તીર્થંકરનાં સર્વ વચનો સાચાં છે, તેને સમજવા
 માટે માધ્યસ્થ બુદ્ધિ, તથા ગુરુગમ આદિની
 જરૂર છે. તીર્થયાત્રાઓ કરવાથી પણ અનેક
 પ્રકારના ફાયદા થાય છે, એમ શ્રદ્ધા ધારણ કરવી
 જોઈએ. વીતરાગ આગમમાં જે જે વસ્તુઓની
 પ્રરૂપણા કરી છે, તેનું સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ સમજવા
 માટે યથાર્થ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ; જિનાગમોનો
 અભ્યાસ કર્યા વિના ધારણ કરેલી અન્ધ-
 શ્રદ્ધાથી હૃદયમાં ધર્મના દૃઢ સંસ્કાર
 પડતા નથી. વેદધર્મી, આર્યસમાજ વગેરે લોકો
 ધર્મના અનેક અન્યો વાંચે છે, અન્યોને પોતાના
 ધર્મની અસર કરે છે અને અન્ધશ્રદ્ધાવાળા
 જોનાને પણ પોતાના ધર્મમાં જોડી લે છે, તે
 ઉપરથી નકકી સમજવું કે અન્ધશ્રદ્ધા રાખી
 ને એવી રહેનારા જોના ખરેખરા જૈન

નથી, અને તે રીતે તેઓની અન્ધશ્રદ્ધા-
 વાળી સતતિ પણ એક દિવસ જૈનધર્મથી
 ભ્રષ્ટ થશે. આ લેખ પૂર્વ વલસાડ ગામમાં રહીને
 લખુ છું, ત્યાં મો વર્ષ પહેલાં દશાશ્રીમાળી
 હોકા જૈનધર્મ પાળતા હતા અને તે વખતનું
 તેઓએ બધાંવેળું દેરાસર હાલ મોજુદ છે, છતાં
 તેઓ હાલ વૈષ્ણવ બની ગયા છે અને જૈનધર્મનું
 ખડન, નિન્દા વગેરે કરવા લાગ્યા છે, તેનું ડારણ
 વાચકો તુત સમજી લેશે. ધધુકામાં શ્રીહિમ-
 ચંદ્રાચાર્યના વખતમાં મોઢવાણીયા જૈન હતા,
 લગભગ તેઓ સત્તરમાં સૈકા સુધી જૈનધર્મી
 હતા અને તેઓનું બધાંવેળું જિન મંદિર હાલ
 વિદ્યમાન છે, છતાં વલ્લભાચાર્યના સમ્રદાયના
 એક આચાર્યે કુવાનું પાણી મીઠું કરી દીધું,
 તેથી તેઓ જૈન ટળીને વૈષ્ણવ બની ગયા, પણ જો
 તેઓએ જૈન ધર્મના તત્ત્વોનું પૂર્ણ અધ્યયન
 કર્યું હોત, તો કુદ્ર ચમત્કારથી મિઠ્યા ધર્મમાં

પ્રવેશ કરત નહિ.

દક્ષિણમાં ત્રણસો વર્ષ પહેલાં ઘણા જૈનો હતા, પણ અન્ધશ્રદ્ધા અર્થાત જ્ઞાન વિનાના જૈન હતા, તેથી અન્ય ધર્મના વિદ્વાનોએ મહાદેવના ભક્ત બનાવી દીધા, જે તેઓએ જૈન તત્ત્વ જ્ઞાન લીધું હોત તો કદી અન્ય ધર્મને અંગીકાર કરત નહીં. હાલના જૈનો પણ જૈન ધર્મના તત્ત્વોને પોતે સમજશે નહીં અને પોતાના પુત્રો અને પુત્રીઓને જૈન ધર્મના તત્ત્વોનું શુદ્ધ પાસે જ્ઞાન નહીં અપાવે તો, તેઓ અન્ધ શ્રદ્ધાથી કયાં સુખી જૈન રહેશે, તે વિચારવાનું રહે છે. જૈન ધર્મના તત્ત્વનો અભ્યાસ અન્ય ધર્મના સંસ્કાર લાભ્યા પહેલાં કરવો તથા કરાવવો જોઈએ. ઇંગ્લીશ વિદ્યા ભણનારા પુત્રો તથા પુત્રીઓની બાળતમાં તો ઘણી સાવચેતી રાખવાની જરૂર છે, કારણકે શાળાના માસ્તરો અન્ય ધર્મો હોય તેઓની અસર સુત કુમરના

ઉપર ધ્યાન છે અને નેઓના હૃદયમાં અન્ય ધર્મના
 નાના રાક્ષસ લેતા ઘણી વખત પડવા કર
 છે, તેથી પરિપક્વ બુદ્ધિ થતા સત્ય સમજાવતા
 પણ પૂર્વના મિથ્યા સંજારો ઊત્તા નથી, અને
 અન્તે તેઓને જે હૃદયમાં બેસી ગયું હોય છે તેજ
 સત્ય માની લઈ નુપ્ય જન્મહારી બને છે સર્વના
 સિદ્ધાંતો સમજવા સહેલ છે, પણ જેન
 સિદ્ધાંતો સમજવા સુરહેલ છે જે યાત્રા
 જુઓ પૂર્ણ શ્રદ્ધાને ધારણ કરે છે, તેઓના
 આત્માની પરમાત્માવસ્થા થાય છે હુણુવિનાનું
 લોજન જેમ હુણુ થાય છે અને ખાતા ભાવ
 આવતો નથી તેમ શ્રદ્ધા વિના તીર્થમાં રહેલા
 મનોનર્ગણાદિ સુભ પુણ્ય લ સ્કેધોની અસર
 આપણા ઉપર થતી નથી, અને શ્રદ્ધા વિના
 ભાવની વૃદ્ધિ પણ થતી નથી, માટે શ્રદ્ધા બગી
 ઘણી જરૂર છે શ્રદ્ધાથી ધર્મ ક્રિયાઓની સાફ
 દેવતા થાય છે અને મત્રો પણ ફળે છે દેવતાઓ

પણ સદાય કરે છે અને શ્રદ્ધાવડે સમ્યક્ત્વની
 પણ પ્રાપ્તિ થાય છે અનન્ત કાળ પર્યંત
 સમ્યક્ત્વ વિના જીવેએ સસારમા પરિબ્રમણ
 કર્યું, જે આત્મા સમ્યક્ત્વ પામે છે, તે સસારરૂપ
 સમુદ્રને તરી જાય છે જેન તત્ત્વની શ્રદ્ધાવિના
 સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે જૈનધર્મની
 શ્રદ્ધા ધારણ કરવી જોઈએ જૈન ધર્મની શ્રદ્ધા
 ધારણ ઠરનાગએ પુન અન્ય ભવમા પણ જૈન
 ધર્મને પામી શકે છે શ્રદ્ધાવડે અનેક ગુણો પ્રાપ્ત
 કરી શકાય છે ચારિત્રથી બ્રહ્મ થએલો મુક્તિ
 પામી શકે છે, પણ ધર્મની શ્રદ્ધાથી બ્રહ્મ થએલ
 વહી મુક્તિ પામી શકતો નથી

સિદ્ધાન્તમા-૬૬ છે કે,

દંસણમઘોમઘો-દંસણમઘોઙ નથ્યિ નિજ્વાણં
 સિજ્ઞન્તિ ચરણરહિયા-દંસણરહિયા ન સિજ્ઞન્તિ

જૈન દર્શનથી બ્રહ્મ થયો તે બ્રહ્મ જાણવો,
 બ્રહ્મ થએલાની મુક્તિ થતી નથી, ચારિત્રથી બ્રહ્મ
 થએલા મુક્તિ પામે છે, પણ જૈન દર્શનથી બ્રહ્મ
 થએલા મુક્તિ પામી શકતા નથી, આવું સિદ્ધા-
 ન્તનું વાક્ય પણ શ્રદ્ધાની અત્યંત શક્તિ જણાવે
 છે ખરી શ્રદ્ધાવિના જે, ઉપરથી જૈનધર્મી નામ
 ધરાવે છે અને મનમાં અન્ય ધર્મની શ્રદ્ધા રાખે
 છે, તેઓ પોતાના તથા પરના આત્માને છેતરે છે,
 તેઓ સત્યથી બ્રહ્મ થાય છે અને ઘણા કાગ મુખી
 મોહ માયામાં ઘસટાય છે જૈન ધર્મની શ્રદ્ધાવાળો
 અપ્પ કાગમાં પોતાના આત્મામાં સર્વ શુભોને
 પ્રગટ કરી શકે છે મિશ્રા ધર્મ બાદથી સુંદર
 દેખાય છે, પણ કિંપાકના ફળની પેઠે અન્તે અનેક
 દુઃખની પરપરાને આપનારો થાય છે, માટે
 યાત્રાળુઓએ વીર્યની ભૂમિ સ્પર્શાને જૈન ધર્મની
 પરિપૂર્ણ શ્રદ્ધા ધારણ કરવી, અને અન્યોને
 જૈન ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા બનાવવા તન, મન, ધન

અર્પણ કરવું. આત્મલોગ આપ્યા વિના અન્ય
 ધર્મીઓને જોનો બનાવી શકાતા નથી, માટે
 પોતાના જીવનનો લોગ આપી અન્યોને જોન
 ધર્મના શ્રદ્ધાળુ બનાવવા. જેમ તીર્થ^૧કરોએ
 કરોડો મિથ્યાત્વીઓને સત્યધર્મ પમાડ્યો, તેમ
 આપણે પણ તેઓની કલ્યાણક ભૂમિ સ્પર્શી^૨,
 તેઓની પેઠે અન્ય ધર્મવાળાઓને જૈનધર્મી^૩
 બનાવવા પ્રયત્ન કરવો, તેજ તીર્થયાત્રા કરીને
 લક્ષ્યમાં રાખવાનું છે. જેઓના હૃદયમાં આવી
 ઉત્તમ શ્રદ્ધા અને જોનો બનાવવાનો ઉત્સાહ
 નથી, તેઓ તીર્થની યાત્રા ઘરાબર સમજી શકતા
 નથી. શ્રીમુનિમુવતસ્વામી એક ઘોડાને પ્રતિગ્રાધ
 દેવા સિદ્ધપુરથી સત્રીના વખતમાં જરૂર આવ્યા
 હતા, તે પ્રમાણે આપણે તીર્થની યાત્રા કરીને
 તેમના જેવા ગુણ લઈએ, તેજ તીર્થયાત્રા કરી
 સફળ થઈ શકાય. જે સાધુ, સાધ્વી, ગ્રાવક
 અને શ્રાન્નિ^૪ મનુષ્યને બોધ દઈ જૈન-

ધર્મ બનાવે છે તે લોકાકાંચમા રહેલા અનન્ત
 જીવોને અભયદાન આપે છે, અને તેણે તીર્થોની
 ખરી યાત્રા કરી એમ જિનાશા ફરમાવે છે જૈન
 યજ્ઞેલો તે એક આવકરૂપ તીર્થ બને છે, અને
 તે હજારોને જૈન બનાવવા સમર્થ થઈ મુક્તિ પામે
 છે જે જૈન યાત્ર છે તે ઢાઝ માસથી દુર રહે છે,
 તેથી હજારો જીવોની રક્ષા થાય છે, અને હજારો
 પશુ પખીઓ બચવાથી તેની દયા કરી કહી
 શકાય છે, માટે ગમે તે જાતિવાળાને જૈનધર્મો
 બનાવવો જોઈએ શ્રીમહાવીર પ્રભુના વખતમા
 પ્રાક્ષલ્ય વૈશ્ય હનિય અને શૂદ્ર એ ચારે વર્ણો
 જૈન ધર્મ પાળી હતા સુયડાગસુન જોતા
 આદિકુમાર મુસવમાન (૨૧૨૭) હતા, છતા
 જૈન ધર્મના સાધુ બનેલા છે શ્રોહરિકેશી ચડાગ
 હતા અને તે શ્રેણિક રાજની પુત્રીને પરણ્યા હતા
 તેમજ તે જૈન ધર્મના સાધુ થયા હતા, તેઓની
 અને પ્રાક્ષલ્યોની વચ્ચે જાતિ આદિ માટે ચર્ચા

યજ્ઞેલી છે, તે સખધી હકીકત ઉત્તગદ્યયન
 મુત્ર વાચનથી માલુમ પડ્યો શ્રી પ્રભવાસ્વામી
 ચોર હતા અને તેમણે દીક્ષા અગીકાર
 કરી હતી. જૈન ધર્મ પાળવા માટે નાત
 જાતનો જરા માત્ર ભેદ નથી, પશુ પંખી
 પણ જૈન ધર્મ પામી પાંચમા ગુણુસ્થાનક
 મુખી આવી શકે છે. માટે ગમે તે જાતિનો
 મનુષ્ય હોય તેને જૈન ધર્મી બનાવવામાં શ્રેષ્ઠ
 રાજ લોકના જીવોને અભયદાન આપ્યા જેટલું
 ફળ છે, એમા જરા માત્ર શંકા જેવું નથી.
 જૈનધર્મી થાય છે તે અવશ્ય દ્રવ્ય અને ભાવદયા
 પાળી શકે છે, માટે સર્વ જીવોને જૈનધર્મી
 બનાવવા જે પ્રયત્ન કરે છે, તે તીર્થંકર પદને
 પ્રાપ્ત કરે છે--સર્વાજીવજનશાસનરસી પર્વીમાવ-
 દયામનઝહુસી--આવી ભાવના ભાવતા તીર્થંકરોના
 જીવો પૂર્વભવમા તીર્થંકર નામ કર્મ બાધે છે,
 અને તે ભાવનાના બેગવડેજ તીર્થંકરો થાય છે

અને યથે જે મનુષ્યો જૈન સ્વરૂપ તીર્થની વૃદ્ધિ
ના વિચારોને વધાવી લેતા નથી અને જેને આવા
વિચારો વાગી ઉત્સાહ થતો નથી, તેઓ જૈન-
તીર્થની સેવાથી અથવા જૈનપણથી પણ નન્દ ॥
એમ સમજી લેવું જેઓ ખરેખર તીર્થના યાત્રા-
ળુઓ છે, તેઓ સ્વપ્રાપ્ત પણ ઉત્તમ શ્રદ્ધાને
ધારણ કરી શકે છે જૈન ધર્મની ઉત્તમ શ્રદ્ધા પણ
જૈન ધર્મના જ્ઞાન વિના ટકી શકતી નથી, માટે
જૈન તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે
યાત્રાળુઓએ અવશ્ય જૈન તત્ત્વજ્ઞાન
પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ.

તત્ત્વજ્ઞાન.

તત્ત્વજ્ઞાન વિનાના જૈનો પોતાનું તથા પરનું
જાતું કરી શકતા નથી, જ્ઞાનવિના કશું સત્ય અને
કશું અસત્ય તે જણાતું નથી જ્ઞાન વિના જગતનું
સ્વરૂપ સમજાતું નથી, જ્ઞાન વિના તીર્થ કરેલા

લક્ષણ તથા ગુરુનું અને ધર્મનું લક્ષણ જાણી શકાતું નથી. જ્ઞાન વિનાની ધર્મક્રિયાઓ અંધ ની ક્રિયાઓની માફક અરૂપ દુઃખ દેનારી થાય છે. પંથ પ્રતિક્રમણ પોપટની પેઠે ગોખી ગયા, નવ-સ્મરણ ગોખી ગયા, અર્થ વિના શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરી પ્રતિક્રમણ સૂત્રોને બોલી ગયા, એટલા માત્ર થી કંઈ જૈનતત્ત્વજ્ઞાનના પ્રોફેસર બની શકાતું નથી, પોપટની પેઠે ગોખણીયું લણી કાઢ એ પોતાને જૈનતત્ત્વજ્ઞાની માની લેવાની અકુદંદશા કરવી યોગ્ય નથી. નવતત્ત્વ, ઈર્મગ્રંથ, સૂત્રોના આશયો, નય, નિષ્ણેપા, સમલગ્ની અને અધ્યાત્મજ્ઞાનનાં તત્ત્વો સમજવાથી જૈન બની શકાય છે. જૈનતત્ત્વજ્ઞાન વિના કેટલાક ક્રિયાઓ કરે છે, પણ હૃદયની ઉચ્ચ દશા કરી શકતા નથી, કરોડો વર્ષ પર્યંત તપ જપ કરીને પણ અજ્ઞાની, જે આત્માની શુદ્ધિ કરી શકતો નથી, તેટલી આત્મા ની શુદ્ધિ જ્ઞાની શ્વાસોશ્વાસમાં કરે છે. ઠહું

છે કે —

“ જ્ઞાની શ્વાસોશ્વાસમાં, કરે કર્મનો સેહ ”

“ જ્ઞાનવિના વ્યવહારકો, કહા બનાવત નાચ;
રત્ન કહો કો કાચકું, અન્ત કાચકો કાચ. ”

ક્રિયા શૂન્ય ચ યજ્ઞાનં, જ્ઞાન શૂન્ય યા ક્રિયા ॥
અનયોન્તરંધેયં માનુસઘોતયોરિવ ॥ ૧ ॥

દેશ આરાધક કિરિયા કહી, સર્વ આરાધક જ્ઞાન ॥
જ્ઞાનતણો મહિમા ઘણો, અંગ પાંચમે મગવાન્ ॥

પદમનાથં તત્તોદયા પદમનાથં તત્તો કિરિયા ॥

ઇત્યાદિ વાક્યો પણ ક્રિયા કરતા જ્ઞાનની
મહત્તાની સાક્ષી પુરે છે. જ્ઞાન સૂર્ય સમાન છે
અને ક્રિયા ખઘોત (પતંગીયા) જેવી છે ક્રિયા
થી ભ્રષ્ટ જ્ઞાની, દેશથી વિરાધક છે અને સર્વથી
આરાધક છે, અને જ્ઞાનથી ભ્રષ્ટ ક્રિયા કરનાર,

દેશથી આરાધક છે પણ સર્વથી વિરાધક છે,
 એમ ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે. જ્ઞાન વિનાનો મનુષ્ય
 પશુ સમાન છે. અજ્ઞાની શું કરશે ? શું લેશે ?
 અજ્ઞાની શી રીતે તપ, જપ, પ્રભુની આરાધના
 કરી શકશે ? આ પ્રમાણે જ્ઞાનની ઉત્તમતા યાત્રા-
 ણુઓ વિચારશે તો માણસ પડશે કે, પહેલું જ્ઞાન
 પ્રાપ્ત કર્યા બાદ પ્રભુની પૂજા, ભક્તિ, યાત્રા, વગેરે
 કરવામાં આવે તો હૃદયમાં સાકર મળ્યા બરોબર
 થાય !!! એક જ્ઞાની હજારો વા લાખો મનુષ્યને
 બોધ આપી શકે છે, પોતે તરે છે અને બીજાઓ
 ને તારી શકે છે. જ્ઞાનીની સંગતિ સમાન જગત-
 માં કોઈની સંગતિ ઉત્તમ નથી. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન
 પ્રાપ્ત કર્યા વિના ભાવ જૈનપણું પ્રાપ્ત થઈ શકતું
 નથી. જેઓએ તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું નથી, એવા
 યાત્રાણુઓએ મનમાં સંકલ્પ વા પ્રતિજ્ઞા કરવી
 કે, કોઈ જ્ઞાની સદ્ગુરુ પાસે તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું,
 તેમ પોતાના પુત્ર અને પુત્રીઓને જૈન તત્ત્વ જ્ઞાન

પ્રાપ્ત કરાવવું જ્ઞાનવિનાનું જીવન શૂન્ય છે, જ્ઞાની
 ને સૂર્યની ઉપમા આપવામા આવે છે ધર્મની
 ક્રિયાઓ પણ જ્ઞાનીની પાત્રે છે ચંદ્ર, સમુદ્ર, મેરૂ
 પર્વત, અને કંપવૃક્ષ, અપર્યાપ્તિ આદિની ઉભા
 ઓ જ્ઞાનીઓનેજ આપવામા આવે છે દરરોજ
 જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવો એ પણ વ્રત જ્ઞાન
 રૂપ તીર્થની યાત્રા નમઝૂલો-એ શ્રુત જ્ઞાન રૂપ
 તીર્થની યાત્રા ન કરવામા આવે તો, અથાવર
 તીર્થની યાત્રા બરાબર થઈ શકવાની નથી હાલ
 મા સકળ સધને ત્રણ જ્ઞાનરૂપ તીર્થનો આધાર
 છે જે શ્રુત જ્ઞાનરૂપ તીર્થની તન મન અને ધનથી
 સેવા કરતો નથી, તે તીર્થની યાત્રાનો પરિપૂર્ણ
 અર્થ સમજી શકતો નથી શ્રુત જ્ઞાનરૂપ તીર્થની
 ઉન્નતિ માટે જેઓ પોતાના પ્રાણ આપે છે
 અને તે માટે પોતાનું સર્વ સમર્પણ કરે છે,
 તેઓ તીર્થ કરાદિ પદની પ્રાપ્તિ કરે છે આ ઉપર
 થી સહેજે સમજવામા આવશે કે, ત્રણજ્ઞાનરૂપ

તીર્થવિના કેદી જૈન શાસન ચાલવાનું નથી. શુદ્ધ જ્ઞાનની બગીચાડારી છે. સાધુઓ અને સાધ્વીઓને જે શુદ્ધજ્ઞાન લણાવે છે, લણતાં તન, મન અને ધનથી જેઓ મદદ કરે છે તેઓ શુદ્ધજ્ઞાનરૂપ તીર્થની યાત્રા કરનારા સમજવા. જે શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ પ્રતિદિન કંઠપણુ જૈન સિદ્ધાંતોનો અભ્યાસ કરતાં નથી, તેઓનો જન્મ થયો તો શું ? અને ન થયો તો પણ શું ? આપણા સાધુઓએ અને સાધ્વીઓએ શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને લણાવવાનો રીવાજ છોડવા માંડ્યો છે, પણ જૈન-શાળાઓ માટે પાત્ર વા અપાત્ર ગોખણપટ્ટીયા માત્રે રખાવવા અને પોતે શ્રાવકોને લણા-માટે ઉદ્યમ ન કરવો, આ કંઈ જૈનોની સનાતન રીત નથી. હાલમાં ઇંગ્લીશ વિદ્યા વગેરેના અભ્યાસમાં નવીન યુવાન શ્રાવક પુત્રો તથા પુત્રીઓ પ્રવૃત્તિ કરે છે, તેથી તેઓને લણાવવાની શૈલી કઢંગી થઈ પડી છે. સાધ્વીઓ

ફક્ત જૂની રીત પ્રમાણે, તે પણ થોડી મહેનતમાં
 ઘણો બોધ ન થાય તેવી પદ્ધતિએ આવિકાઓને
 અવ્યાય કરાવે છે, તેથી આવિકાની તર્કશક્તિ
 તથા ચારિત્રશક્તિ બરાબર ખીલી શકતી નથી,
 માટે નવો અનુભવ હઈ ધાર્મિક શિક્ષણનો પદ્ધતિ
 ચલાવવાની આવર્યકતા છે જે સાધુઓ અને
 સાધ્વીઓ ભણાવવાની પદ્ધતિ છેડી દેશે તે,
 આવકો અને આવિકાઓની સાધુવર્ગ પ્રતિ પ્રીતિ-
 ભાવના તથા ભક્તિભાવના ઓડી થશે, અને
 તેથી નવા સાધુઓ અને સાધ્વીઓ થઈ શકશે
 નહિ, તેમજ સાધુ અને સાધ્વીતીર્થની ન્યૂનતા
 થવાનો પ્રશ્ન જ આવશે. ગોખણપટિયા જ્ઞાન
 અને હૃદયના ભાવજ્ઞાન વિનાની ઉપર ઉપરની
 અન્ધ શ્રદ્ધાથી કરવામાં આવતી ક્રિયાઓ થકી
 જોનોની ઉન્નતિ થવાની નથી જ્ઞાન અને ક્રિયા
 માં સુધારો કરવાની જરૂર છે અને તે શ્રુત-
 જ્ઞાનના પૂર્ણ અવ્યાયી થયા વિના સમજાશે નહિ

હવે શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓને સ્વાર્થને
 લીધે વ્યાવહારિક વિદ્યા ભણવાનો પ્રેમ
 થયો છે. તે તે ખરેખર ભણુશે તો તેઓની
 સ્થિતિ વ્યવહારમાં ઉચ્ચ રહેશે, અને નહિ
 ભણે તો બીજી કોમોની સેવા ચાકરી કરી
 પેટ ભરવાની શુદ્ધ દશા પ્રાપ્ત કરશે. જોના
 ધાર્મિક તત્ત્વજ્ઞાનનો સાધુઓની પાસે અભ્યાસ
 નહિ કરે તો, સાધુઓને તથા સાધ્વીઓને ઉકા-
 જેલાં પાણી પણ મળી શકશે નહિ, 'કારણકે'
 તેઓ શુદ્ધોની પાસે અભ્યાસ નહિ કરે અને
 શ્રાવકો વગેરે કે જે કુકલ ભણવાની ક્રિયા કરનારા
 છે, તેઓની પાસે વા અન્યદર્શની પાસે ભણુશે તો
 ધર્મના આચાર પાળશે નહિ અને અંતે ભવિ-
 ળ્યના સાધુઓને આશ્રિ પાળવામાં અપવાદો
 વેઠવા પડશે. જમાનો જોવો જાઓ છે કે,
 હવે ઉપર ઉપરનું જ્ઞાન તથા ઉપર ઉપરની
 બાધાઓ સર્વ ભુંસાઈ જશે. આર્યસમાજીઓ,

થીઓસોફીસ્ટો અને સનાતન વેદાન્તીઓની
 હિંદુસ્થાનમાં વિશેષ મખ્યા છે, મોટા મોટા પ્રોફે-
 સરો, હેડમાસ્ટરો, માસ્ટરો, શિક્ષકો, સન્યાસી-
 ઓ, ઉપદેશકો, વગેરેના સમાગમમાં જૈન પુત્રો
 તથા પુત્રીઓને દીવસમાં ઘણીવાર આવવું પડે છે,
 તેઓના સમાગમથી તેઓના ધર્મની વાતચિતોમાં
 કેટલાક સંસ્કારોને જેન બાગકો અહુણ કરે છે,
 તેથી તેઓના મનમાં અમર થયા વિના રહેતી
 નથી. મિત્રો, વિદ્યાગુરુઓ, વ્યાપારીઓ, શેઠો,
 પાકકો, વગેરે, અન્ય દર્શનીઓ હોય છે, તેઓના
 સમાગમથી જૈન ધર્મથી અમલુ એવા જૈનોને
 તેઓના ધર્મનું કંઈક નાશવાનું મળે ॥ અને
 તેઓના પ્રતિ પ્રીતિ આદિનો સબન્ધ થતા તેઓ
 તરફ ધસડાઈ જવાનો વખત આવે છે
 હાલ ન્યા ત્યા શુજરાતી તથા સંસ્કૃત ભાષાના
 કવિઓ તથા લેખકો તરીકે પૂર્વોક્ત કહેલા
 અન્ય ધર્મીઓ વિશેષ જણાય છે, તેઓના કાવ્ય,

લેણે અને પુસ્તકોનાં વાંચનથી, અર્થ શ્રાવકો
 તથા શ્રાવિકાઓનું મન લમી જાય. એમ સંભવ
 રહે છે, માટે જોનાને જોન તત્ત્વજ્ઞાન સારી રીતે
 અપવામાં આવે તો જમે તેના સમાગમમાં તેઓ
 આવે તો પણ, પોતાના ધર્મમાં સ્થિર રહે અને
 અન્યો પણ જોન તત્ત્વોની ખુબી દેખી જોન
 ધર્મમાં દાખલ થાય. જોઓને જોન ધર્મની
 ખરી થદા હૃદયમાં થઇ છે, તેઓને આ
 હકીકત હાડોહાડ અસર કરે છે. જુનાં
 પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર કરવો, અને શ્રુતજ્ઞાનની વૃદ્ધિ
 માટે કાંશીની પાઠશાળા ને મદદ કરવી તથા જોન
 ગુરૂકૃષ્ણ સ્થાપીને મનુષ્ય જન્મની સફળતા કરવી.
 જોનો લાખો રૂપિયા પંદવી વીગેરે માટે ખર્ચે છે,
 તેઓ આવી બાબતમાં ધન ખર્ચે તો અવશ્ય જોન
 ધર્મનો ઉદ્ધાર થાય. સાધુ અને આધ્વીઓ શ્રુતજ્ઞાન
 ભળવા તથા લણાવવા માટે કટિખર્ચ નહિ
 થાય તો પોતાની આંખે પોતાના ધર્મનો

નાસ થતે તેઓને દેખવો પડશે, અને તેઓ
 ભવિષ્યની જેન પ્રલને માટે અનુપકારી તરીકે
 ગણાશે. આ સઘળું વિચારતાં ખરા જીનોનું લોહી
 ઉછળ્યા વિના રહેશે નહિ. અને તેઓ પોતાનું
 સર્વસ્વ ધર્મના ઉદ્ધાર માટે ગણુશે, પોતાનું આખું
 જીવન ધર્મના માટે ગાળશે, દગ્ગરો દુઃખો વેઠીને
 પણ તે અત્ત જ્ઞાનનો ઉદ્ધાર કરશે

બ્રહ્મચર્ય.

આવી જ્ઞાનોદ્ધારની ઉત્તમ સેવા બ્રહ્મચારી
 પુરૂષો કરી શકે છે, માટે યાત્રાશુઓએ 'બ્રહ્મચર્ય'
 ધારણ કરવું અને બીજાઓને બ્રહ્મચારી જનાવવા, કે
 જેથી તેઓ જેન તત્ત્વજ્ઞાનની વૃદ્ધિને માટે પરિપૂર્ણ
 મહેનત કરી શકે. બ્રહ્મચર્ય મન પામીને વીર્યનું
 સંરક્ષણ કરવાથી મહાન્ કૃત્યો કરી શકાય છે,
 તે માટે યાત્રાશુઓએ 'બ્રહ્મચર્ય' સુલ્લુનું પાલન કરવું.
 જગતમાં સર્વ જનોમાં એ 'મોડું' બ્રહ્મ-
 ચર્યમત છે.

આપવામાં આવે છે, અને બીજાં સર્વ વ્રતોને
 નદીઓની ઉપમા આપવામાં આવે છે. બાળક
 અને બાલિકાઓને વીંચ પચીંચ વર્ષ પર્વત પ્રસ-
 ર્થ પગાવવાથી શરીર મજબુત રહે છે. કેટલાક
 જૈનો પોતાનાં બાળકોને તેર ચૌદ વર્ષમાં
 પરણાવી બાળલગ્નની દોળીમાં હોમે છે,
 અહો !!! કેટલી બધી નિર્દયતાની વાત !!!
 બાળલગ્ન એ પશુચરની બરોબર છે. બાળ-
 લગ્નવાળી પ્રજા નિર્બળ હોય છે અને તે પોતે
 મદદાલ થઇ બીજાઓનું બલુ ઠરી થકતી નથી.
 જૈનોની નિર્બળ પ્રજા અન્ય કોમો કરતાં પાછળ
 પડે છે, કેમકે શરીરે નિર્બળ હોવાથી પોતાની
 સંતતિને મારો વારસો આપી જતી નથી. જૈન
 પ્રજા કે જે બાળલગ્નથી ઉછરેલી છે, તેઓનું લાંબુ
 આયુષ્ય પણ હોતું નથી, તેનાથી ધર્મનો ઉપદેશ
 સારી રીતે થઇ શકતો નથી. ધર્મ, અર્થ, કાર્મ
 અને મોક્ષ એ ચાર વર્ગોનું ચતુર્થપણે આરાધ

રી ઠાણુ નથી પુત્રો અને પુત્રીઓ હાલના
અનેક પ્રકારની મોટ મજના સંયોગોની સમ-
વડતાવાળી-શહેર તથા ગામડાની વસ્તિમા, આગળ
પાછળ મૈથુનના સંસ્કારીઓના મમાગમથી બ્રહ્મ-
ચર્ય પાળી શકવાને મમથ યથ ગતતા નથી, મારે
વિદ્યાભ્યાસની સાથે બ્રહ્મચર્ય પાળી શકાય એવી
જેન શુદ્ધ ગાદિ મર્યાબોની જરૂર છે, કે ત્યા
વગડાને લીધે અને વિકારી મર્યાબોના અભાવે
મારી રીતે બ્રહ્મચર્ય પાળી શકા.

જેન ગુરુકુલ

આર્યમમારુઓએ હરદારમા શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય
છે, તેઓ તેની તારીફ મારી રીતે કર છે, અને
કહે છે કે-ત્યાના વિદ્યાર્થીઓ સર્વ બાબતમા
દુશિયાર થતા છે તેઓ બહાર આવશે ત્યારે
લોકો તેઓને દેખી આશ્ચર્ય પામશે પ્રિય જોનો !
જે આ બાબતમા વિચાર કરશે તે સુકત કહે
કહેવું પડશે કે, જેન શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય અત્યંત આવશ્યક

છે ત્રીઓ વગેરેના પરિચયથી દૂર રહી પચ્ચીશ
 વર્ષ પર્વત ધાર્મિક તથા (ઇંગ્લીશ ભાષા વગેરે)
 વ્યાવહારિક વિધાનો અભ્યાસ કરવો, દરરોજ
 ઠસરત કરવી, ખાવાનો ખોરાક પણ પુષ્ટિકારક
 તેમજ જગવની હવા પણ ઉત્તમ હોવાથી શરીર
 બળ અને જ્ઞાનબળ સારી રીતે વધે છે, માટે જ્યા
 ધર્મ ક્રિયાઓ કરવા માટે એક જુદો ઉપાશ્રય
 હોય, પૂજા કરવા માટે એક જિન મંદિર સાદી
 રીતે તૈયાર કરેલું હોય, ભાષણો આપવા માટે
 હજારો વિદ્યાર્થીઓ ભેગી થક એવો એક સભા
 મંડપ જુદો કરવામા આવ્યો હોય, વિદ્યાર્થીઓને
 રહેવા માટે જુદી જુદી કોટડીઓ હોય, ભોજન
 શાળાનું સ્થાન પણ જુદું હોય, માહા વિદ્યાર્થી-
 ઓની સારવાર માટે જુદું સ્થાન હોય, ફરવા
 માટે હવાવાળી ખુલ્લી જગ્યા હોય, વ્યાવહારિક
 અને નીતિ શિક્ષણના ધોરણો રચાયા હોય અને
 નીતિમાન અને ધર્મોભિમાની શિક્ષકો ગોઠવવામાં

આવેલા હોય, ધાર્મિક શિષ્યનું જ્ઞાન આપવા
 માટે ઉચ્ચ ધાર્મિક કેળવણી પામેલા ગુરૂઓ
 તથા શિક્ષકોની મગ્નવડ કરવામાં આવી હોય,
 અનેક પ્રકારના વ્યાપાર શિખવવા જુદા જુદા
 માત્રાતરો રોકવામાં આવેલા હોય, અનેક જાતના
 હુમરો શિખવવા માટે કેટલાક શિક્ષકો રોકેલા
 હોય, અનેક પ્રકારના પુસ્તકો વાંચવા માટે એક
 મારી લાયકેરી ખોલવામાં આવેલી હોય, વ્યાન
 કરવા માટે જુદી જુદી જગ્યાઓ રોકેલી હોય,
 વિદ્યાર્થીઓ પાસે અમુક વર્ષ સુધી ખાસ
 પ્રતિબદ્ધતા લેણવાની કબજાતો લખાવી લીધેલી
 હોય, કોઈપણ ચીની સાથે પત્ર વ્યવહાર ન
 હોય, વિદ્યાર્થીઓ ઉપર દેખરેખ રાખવા કેટલાક
 મનુષ્યો રાખેલા હોય, જૈન ધર્મ અને અન્ય
 ધર્મના તત્વોનો સુકાળવો કરવાનું શિક્ષણ
 આપવા માટે પરિપૂર્ણ કેળવણી મનુષ્યો રાખ્યા
 હોય, સંસ્કૃત, માગધી, ઇંગ્લીશ, હિન્દુસ્થાની,

અને ગુજરાતી વગેરે ભાષાઓનું જ્યાં ખાસ
 અધ્યયન કરાવાનું હોય, શિક્ષકસમયસૂચક ટાઇમ
 ટેબલો બરાબર પડવામાં આવ્યાં હોય, તન મન
 અને ધનનો આત્મલોગ આપે તેવા માસ્તરો
 વગેરે જ્યાં રહ્યા હોય, બ્રહ્મચર્યનાં ગુણો બતાવવામાં
 આવે એવાં પુસ્તકોનું વાંચન થતું હોય, જ્યાં
 જમાનાને અનુસરી ધર્મગુરુઓ કે જે ધાર્મિક
 શિક્ષણ આપવાને માટે, સાત સાત વર્ષ સુધી
 બંધાયલા હોય, તેઓને માટે જરાક દૂર સ્થાનની
 શગવડ હોય, એવું ગુરુકુળ સ્થાપવામાં આવે
 તો હજારો જૈન વિદ્યાર્થીઓ બ્રહ્મચર્ય
 સ્વાચવીને અભ્યાસ કરી બહાર પડે, અને
 જૈનોની જહોજલાલીના વાવટા ફરકવા
 માંડે. આવી સ્થિતિના ગુરુકુળ માટે લાંબો
 રૂપૈયા ખર્ચનારા જૈનો, જૈન ધર્મનો ઉદ્ધાર કરી
 પરમપદને પામે છે-પૂર્વોક્ત દર્શવેલાં ગુરુકુળમાંથી
 બહાર પડેલા વિદ્યાર્થીઓ કે, જેઓએ સારી

રીતે પ્રદાયર્થ પૂર્વક કેળવણી લીધી છે, તેઓ
 બહુને બહાર પડ્યા બાદ એકેક લાખ મનુષ્ય
 જેવી શક્તિથી ગૃહસ્થાશ્રમધર્મની વા સાધુધર્મની
 સેવા ઊઠાવી લેતો, આપણે પોતાની અગત્ય સ્થિતિ
 પ્રાપ્ત કરી શકીએ, એમાં જરા માત્ર શક નથી
 ઘણા સાધુઓ તથા આવકોના મનમાં આવા
 વિચારો છે, પણ દશ પંદર આત્મભોગ
 આપનારા શૂરવીર જેનો બહાર પડે તો જૈન
 ગુરૂકુળ જેવી સસ્થા કાઢી શકાય, એમાં
 જરા માત્ર પણ શક નથી. આવી યોજનાના
 નિચાર માટે એક જાહેર જૈન વિદ્વાનોની સભા
 મળવી જોઈએ, અને આ વિષયને જાહેરપત્રોમાં
 ખુબ ચર્ચાવો જોઈએ, કે જેથી દરેકનું ધ્યાન આ
 બાબત પર ખેંચાય જૈન પ્રજાની સાચેસાચી
 ઉન્નતિ કરવી હોય તો જૈન ગુરૂકુળ સ્થાપવું
 જોઈએ. એકજ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે ઘણી ઉન્નતિ
 કરી, તેમ ગુરૂકુળનાનો એકેક વિદ્યાર્થી બાહ્યશક્તિ

અને જ્ઞાની પાકવાથી હજારો સામે ટકર ઝીલી-
 શકે, અને હજારો મનુષ્યોને પોતાના ધર્મ તરફ
 આકર્ષી શકે. બ્રહ્મચર્ય ધારક વિદ્યાર્થીઓ શ્રાવક
 તરીકે પણ મજબુત શરીરના હોવાથી ઘણું કામ
 કરી શકે; માટે ગુરૂજની સંસ્થા સ્થાપવાની
 અત્યંત આવશ્યકતા છે. શરીર બળ વિના
 મનોબળ અને વચનબળ ખીલી શકતું
 નથી. જેને જોડવાની પણ હેંશ થતી નથી,
 તે પોતાનો તથા જૈન કૌમનો ઉદ્ધાર કરી શકતો
 નથી, જેઓ બળવાન છે તેઓ પોતાનો તથા
 પરનો ઉદ્ધાર કરી શકે છે. હાલના વળતમાં
 પુત્રોને બ્રહ્મચારી બનાવી બળવાન કરવા હોય
 અને પોતાના ધર્મનો ઉદ્ધાર કરવો હોય, તો
 અમૃત સમાન આ લેખ સમજી લેવો. ધાર્મિક
 કેળવણી આપવામાં આપણે પશ્ચાત્ પડીશું,
 તો આપણે શ્રીવીર પ્રભુના સન્નિધિ પુત્ર
 હોવાઈશું.

એ પ્રીતિઓની પેઠે

ધાર્મિક જીનોની વૃદ્ધિ માટે સખાવન કરતાં શિખવું
 જોઈએ એક અગ્રેજ બાનુએ ખીન્તિઓ નવા
 બનાવવા માટે આડ કરોડ રૂપૈયા આપ્યા છે.
 મુંબાર્મી ખીસ્તિઓની એક મોટી સંસ્થા છે,
 કે ૪૪ મહાન બાધના દગ પંદર લાખ રૂપૈયાનું
 ખર્ચ યસુ હશે અમદાવાદ, વડોદરા, પુના ભરૂચ,
 નડિયાદ, ભોરચંદ, પ્રાતિજ, સમેરા, અજમેર,
 કાશી, કલકત્તા, મદ્રાસ, કનૂજી, આગ્રા, વલ્મીકી,
 પારડી, નામપુર વગેરે હજારો ઠેકાણે ખીન્તિઓ-
 એ લાખો રૂપૈયા ખર્ચીને અને આત્મભોગ આપી
 ને, નવા ખીન્તિ કરવા મકાનો બાધી, લાખો
 મનુષ્યોને ભણાવી, હુન્નર ધધા શિખવી, ખીન્તિ
 ધર્મની ઉત્તરિ કરી છે જીનોનાં હૃદયમાં શ્રી
 મહાવીરપ્રભુ વસ્યા હોય તો, રોમેરોમે
 ધર્માભિમાન વ્યાપ્યા વિના રહે નહિ, અને
 જીન ગુરૂદૂળ જેવી સંસ્થા ઉપાડી લીધા
 વિના રહે નહિ. જીનોમા જડાદર આત્મભોગી

જેનોનો ડોટો છે, પણ જો જૈન ગુરુકુળ સ્થાપવામાં આવે તો હજારો વિદ્યાર્થીઓને તેમાં બનાવી શકાય

“વહોરો રોડે અને વાણિયો વરઘોડે” ની પેઠે વણિક તરીકે બનેલા જૈનો વરઘોડા અને નાતનરામાં લાખો રૂપૈયાની ધૂળધાણી કઠીનાખે છે. જૈન ધર્મની ઉન્નતિ “મોં ચમડી તુટે પણ હમડી ન છૂટે” તેવી ગતી આચરે છે અહો ! જૈનોનું મન ક્યારે સુધરશે ! આવા જૈનો જૈન મંદિરમાં જઈને કહે છે કે-“ હો દિનાનાથ, શી ગતિ યાશે અમારી, જે વાતે માફ મન લલચાણું બહાલા, એક કચનં દુલ નારી ” આવી ગીતે જો યા કરે છે, પણ તેનો અર્થ સમજીને જૈન ધર્મના ઉદ્ધાર માટે આત્મલોગ કેઈ વિરવાજ આપે છે જેને જૈન ધર્મની ઉન્નતિ કરવાનો વિચાર નથી અને જે જૈન ધર્મના ઉદ્ધાર આત્મલોગ આપતો તૈયાર નથી, તે

તીર્થંકરોની આરાધનામાં શું સમજે ? અર્થાત
 જેઓનો નસેનકમાં જૈનધર્મની ઉત્તતિ કરવા માટે
 શૂર વ્યાપતું નથી, એવા જૈનો જન્મીને કંઈ
 ઉકાળી શકતા નથી, જેઓને શૂરાતન ચઢાવ્યા
 છતાં ચડતું નથી, પણ ઉલટું પડેયાની પેઠે અથવા
 બહુચરામાતાના ફાતડાની પેઠે, હસીને તાળી
 આપવાની ચાલ છે, તેવાઓએ પોતાની માતાને
 નવમાસ પર્યંત શા માટે બારે માંડી ? જે
 જૈનોના બાપદાદાઓએ જૈનધર્મના માટે તન,
 મન, ધન અર્પણ કર્યા હતાં, હજારો દુઃખો ખમી
 જૈનધર્મની ઉત્તતિ કરી સંપૂર્ણ અંદગી શુભાવી
 હતી, તેવાઓના દીકરાના દીકરાઓ-વંશજો આજ
 'લે હોસ તાળી' ની પેઠે કુકડુંકુની રમત રમે છે
 અને દીલા હપ જેવા થઈ ગયા છે; તેઓની આવી
 સ્થિતિ દેખીને આંખમાંથી હડ હડ આંસુ નીકળે
 છે. પૂર્વોચારોએ એક શ્વાસોશ્વાસ પણ નકામો
 ગાળ્યો નહોતો, જૈનધર્મની ઉત્તતિ માટે મેદાનમાં

ચાહોમ કરી પડ્યા હતા, હજારો દુઃખો સહન
 કર્યાં હતાં, નિરાતવાળીને જરામાત્ર પણ બેડા
 નહોતા, કંચન અને કામિનીથી ન્યારા રહી
 જૈનધર્મનાં ખીન્ને જ્યાં ત્યાં વાળ્યા હતા, શકરા
 ચાચોના વખતમા ઘાચીની ઘાણીઓમા કચરાચા
 હતા, તોપણ પોતાનો ધર્મ ફેલાવવામા પાછી
 પાની કરી નહોતી, તેવાઓના વશજો હાલ કેવી
 સાકડી સ્થિતિમા આવી પડ્યા છે, તે વિચારતા
 મોટો નિશ્વાસ મૂકવો પડે છે. સર્વ ધર્મોની હરિ-
 ક્ષાણનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. હવે તો ચેતો !
 ચેતાવો ! ! જરા મોઢું મન રાખો ! તત્ત્વજ્ઞાનની
 પ્રાપ્તિ અને જમાનો અનુભવ્યા વિના સાધુઓમા
 અને સાધ્વીઓમા નવો જુસ્સો આવવાનો નથી.
 " વાતો કરે વડા યવાનાં નથી. " ભૂલ્યા ત્યાંથી
 ફરીથી ગણો, જાગ્યા ત્યાંથી પ્રભાત માનો, તમારી
 શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરવા જૈન ગુરૂકૃપાની યોજનાને
 વધાવી દ્યો, હવે તો ખસ ઘણું યશું, આંખો

ઉઘાડો અને કાર્ય કરવા મંડી જાઓ,
તમારી પાસે જે છે તે મર્વ જેનોદ્ધાર માટે
છે એમ સ કલ્પ કરો.

જેનોની ગિયિલતાનો લાભ લઈ અન્ન કેમો
આગળ પરતી દેખાય છે, ત્યારે જ્ઞાનશૂન્ય કેટલાક
જેનો નકામી નકરારોમા લાખો રૂપિયાનો ખુમારો
કરે, તથા પગપર ચડસાચડીમા લાખો રૂપિયા
વાપરી નાખે છે, તેમ જ જેનોની સ્થિતિ દર-
રોજ ઉત્પત્તિના શિખરથી એક બે પગથીયાં
નીચે ઉતરતી ઉતરતી તળેટીમાં આવી
પહોંચી છે. જૈનબુદ્ધોએ યાત્રા કરવા માટે
દરરોજ ઉત્પત્તિના શિખરે પાચ છ પગથીયા
તો ચડવુજ નોંધ્યે

સ્થાનકવાળી “ જૈન મહાચાર ” પત્રના અધિ-
પતિએ પોતાની કેમને ટ્રેનિંગ કેલેન્ડર માટે
ઘણું લખી જણાવ્યું, પણ તત્તુટીના અવાજમા
ગાજરની તત્તુટીનો અવાજ સા હિચાળમાં !!!

તેમ સ્થાનકવામી જૈનોએ કર્યું છે લાખો રૂપૈયાને
 ઠેકાણે લાખ એ લાખનો ફાળો કર્યો હોય તે
 કંઈ હિસાબમા ગણાય નહિ ખરેખર સ્થાનક
 વામી જૈનો જીવહયાની હિમાયત કરે છે અને
 મંધને તીર્થ માને છે, લક્ષાધિપતિઓ છતાં લાઈ
 વાડીલાલના વિચારને હિસાબમા ગણતા નથી,
 તેજ તેમની બુદ્ધિની કિંમત કરાવનારી સ્થિતિ છે.

જૈનો જે દયા કરવા ધારતા હોય અને ચાર
 ખંડમાં દયા વધારવા માગતા હોય તો
 તેઓએ જૈન ગુરુદ્વાર સ્થાપણુ જોઈએ સ ૧૯૬૫
 ની સાલમા હું અમદાવાદમાંથી વિહાર કરી
 વડોદરા તરફ જતો હતો, ત્યારે બારેજની પાસે
 વગડામા એક શ્રીસ્તિઓનું મકાન હતું, તેમા
 હિંદુઓના આશરે પાત્રસે ઓકરા શ્રીસ્તિ બનાવેલા
 હતા, તેઓમાના હિંદુઓના આશરે પત્રાસ
 ઓકરા હું ચાવતો હતો ત્યાં આવી પહોંચ્યા, મેં
 તેઓને પુછ્યું કે તમે કોણ છો? ત્યારે તેઓએ

કહ્યું કે અમે પ્રીતિ છીએ, મે કહ્યું કે તમે
 હિંદુના ઠોકનઓ ખતા, તઓએ કહ્યું કે, અમારા
 પ્રાણ અચાવનાના પ્રીતિઓ છે, કારણ
 કે તેઓએ અમને દુકાળ વગેરેમાંથી
 અચાવ્યા છે, હિંદુઓને અને હોને
 ધિક્કાર છે કે તેઓ પોતાની જાતને અચાવી
 શકતા નથી અને એકાન્તે ટીલાં ટપકાં
 નહીંસ્નાન વગેરેમાં ધર્મ માને છે અને
 મનુષ્ય જાતને અચાવવામાં ધર્મ માનતા
 નથી, હવે અમને કહેવાથી શું વળે ? હવે
 તો અમે સર્વેને પ્રીતિઓ બનાવવા
 પ્રાણ આપીશું. હાલ સ ૧૯૧૭ના માગગરશુદ્ધિ
 દશમના રાજ વલસાડથી વિહાર કરી પાગી
 જતા એક પ્રીતિઓનું નકાન આ પુ, પહેલા
 હિંદુઓ પણ પશ્ચાત્ પ્રીતિ બનેલા ધણા ઠોકરાઓ
 મને જોવા એકઠા થયેલા હતા, તેઓ મારા નામ
 મેં હસવા લાગ્યા, મે પુછ્યું કે તમે ઠોકરો છો ?

ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે અમો ખ્રીસ્તિ છીએ. મેં
 કહ્યું કે તમો તો હિંદુઓ હતા, તારે શા માટે
 ખ્રીસ્તિ બન્યા? ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે ખ્રીસ્તિધર્મ
 ખરા છે અને બીજા ધર્મ ખોટા છે. મેં કહ્યું કે
 તમોએ હિંદુઓનાં પુસ્તકોનો અભ્યાસ કર્યો
 હોય તો આપું બોલો નહીં, તમો પહેલાં હિંદુ-
 માતાઓના પેટમાં રહ્યા હતા, જો અમે પહેલાંથી
 ચેત્યા હોત તો તમોને ધર્મ બ્રહ્મ યજ્ઞ દેત નહીં,
 ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે તમો કેમ પહેલાંથી
 ચેત્યા નહીં. આ સાંજની મારા મનમાં ઘણું
 લાગી આવ્યું, તેમજ મારી સાથે ચાલનાર
 વલસાડ તથા પારડીના શ્રાવકો તથા અમારા
 વિદ્યાર્થીઓના મનમાં પણ ઘણું લાગી આવ્યું.

જેનયાત્રાગુઓ આ ઉપરથી વિચારશે કે, અહો!
 આપણે ઘણા પાછંગ પડી ગયા છીએ, તેનું
 ખરું કારણ પ્રદાન્યર્થ સુચ્રવડે યુક્ત એવા સુરૂપથી
 ખરા જોનો બનાવ્યા નથી તેજ છે. જો યાત્રાગુઓ

ખરી યાત્રા કરવા ધારતા હશે તો ધર્મોન્નતિનું
 કારણ-ધર્મી જનનાં કારણ-એવા પ્રદક્ષ્યર્થને
 કારણ હશે આવક યાત્રાગુઓના પુત્રોને
 પ્રદક્ષ્યારી બનાવવા માટે જૈનગુરુ કૃત્તવ્યપણા
 જે વિચાર જણાવ્યો કે તેને વધારી દેશે તો,
 પ્રદક્ષ્યર્થ પામવાના તેઓ ખરા રાગી ગણાશે જગત-
 મા પ્રદક્ષ્યારી પુરૂષ થી હજી શકતો નથી ? અર્થાત
 સર્વ કાર્યને સિદ્ધ કરી શકે છે પ્રદક્ષ્યારીને
 દેવતાઓની પણ મહાત્મ્ય મળી શકે છે જૈન
 યાત્રાગુઓએ આ વાત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખી
 જોઈએ

ધર્મોપદેશ.

જૈન યાત્રાગુ સાધુ માધવીઓએ જૈન
 ધર્મનો ઉપદેશ આપવાને માટે સંકલ્પ
 કરવો જોઈએ. વીથ કરોએ કામનું અર્થ
 કરી, ગામેગામ સમી, લાગે લોકોને ઉપદેશ

આપી તાર્યા હતા, આપણે તીર્થ કરના તેવા ગુણોને
 દીધેજ તેઓની આણુક ભૂમિને પવિત્ર માની
 ન્પર્શીએ છીએ અને પૂજીએ છીએ, તે આપણે
 તેમના પગલાંને અનુસરી આત્મભોગ આપી, હજારો
 છવોને તારના માઝ ગામે ગામ ભમી ઉપદેશ
 દેવો ભેઈએ જગતના મહાન્ દયાળુ પિતા,
 જગદુદાર, ત્રણ ભુવનના નાયક, સર્વજ્ઞ પરમા
 ત્મા શ્રી મહાવીર તીર્થંકર કે, જે આજથી
 બેહજાર ચારસોને સાડત્રીસ વર્ષ ઉપર અપા
 પાપૂરીમા વિચરતા હતા, તેઓએ હુમ્તીપાળ
 રાજાની જૂની લેખક મલામા ચોમાસુ કચું હતું,
 તેઓના શરીરના અવસાન વખતે કાશી વગેરે
 અદાર દેશના રાજાઓ વદનાર્થે આજ્યા હતા,
 તેઓની આગળ શ્રી વીર પ્રભુએ સોળ પહોર
 પર્યંત દેશના દીધી હતી, ત્યારે આપણે પણ
 શ્રી વીર પ્રભુનું અનુકરણ કરી ગામે ગામ ફરી
 ઉપદેશ કેમ નહીં દેવો ભેઈએ ? શ્રી વીર પ્રભુએ

એક ઠેકાણે પડી રહેવા આપણે સાધુપણું
લીધું નથી, એ હક્કમા રાખવું જોઈએ. જ્યારે
જેન ધર્મના ઉઢાર માટે આપણે આપણું જીવન
રોક્યું છે, ત્યારે તેની કાયકતા કરવી જોઈએ
આવડે અને આવિકાઓ આપણને ત્યાગી અને
ધર્મો પહેરકો જાણી ચોતાના વડાલા પુત્રને ન આપે
એવા સાગ પદાર્થો આપે છે અને આપણી ભક્તિ
કરે છે, તેનું ફળ આપણે ધર્મો પહેરકથી આપણું
જોઈએ જોન સાધુ સાધ્વીઓ જો જામોગામ
ઉપદેશ આપવા કરે તો હજારો પ્રાણીઓની થતી
હિંસા અટકી જાય અને ઘણા ઇતર ધર્મવાળાઓ
જોન ધર્મમા દાખલ થાય, જે તરફ સાધુ અને
સાધ્વીઓનો વિહાર નથી તે તરફ પુષ્કળ જીવહિંસા
થતી માણુમ પડે છે, દાખલા તરીકે બ ગાળામાં,
દક્ષિણમાં, મિધમા, સાધુ અને સાધ્વીઓનો ઘણો
અજ્ઞ વિહાર છે. તેથી ત્યા જીવહિંસા ઘણી
જોવામા આવે છે; ઘણા દારૂ પીનારા તથા માસા-

હારી માલુમ પડે છે, પણ જ્યાં સાધુ અને સાધ્વીઓનો ઘણો વિહાર થાય છે, એવા ઠાડી થાવાડ, ગુજરાત, મારવાડ આદિ ભાગોમાં જ્યાં હિંસા ઘણી થોડી માલુમ પડે છે જૈન ધર્મનો ઉપદેશ દેવો એ ખરેખરે ભાવ અભયદાન છે, આવો અમૂલ્ય મમય પામીને જેઓ ધર્મેષ્વરેશ રૂપ ભાવ અભયદાન આપી શકતા નથી, તેઓ ખરેખર પોતાની શક્તિનો ખરે ઉપયોગ કરી શકતા નથી, અર્થાત તેઓ મનુષ્ય જન્મ હારી જાય છે અને જૈન ધર્મના ફેલાવા માટે બિચકુલ નકામા થઈ પડે છે. શ્રી આર્ય સુહસ્તિ મહારાજ એ સમ્રાટ રાજાને બોધ આપી જૈન ધર્મો જનાવ્યો હતો. તેથી તેઓ જૈન ધર્મના ફેલાવા અર્થે ઘણું કરી શક્યા હતા. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે કુમારપાળ રાજાને બોધ આપી જૈન ધર્મો જનાવ્યા હતા, તેથી તેઓ પણ જૈન ધર્મનો સારો ફેલાવો કરી શક્યા હતા. શ્રી

હરિભદ્રસુરિ મહારાજે બોધ આપી ધણા લોકોને
 જોન બનાવ્યા હતા જ્યોત્ષે ચાહશે ને સુમાજીશ
 ૧૪ બનાવ્યા છે અનદત્તસૂરિજી તથા શ્રીરત્નપ્ર
 ભાચાર્ય વગેરે આચાર્યોએ જરા માત્ર પણ પ્રમાદ
 ન કરતા કઠિબદ્ધ થઈ ઉપદેશ આપી જૈનધર્મને
 દનાવો કર્યો હતો શ્રી હીરવિજયસૂરિજી, શ્રી
 વિજયસેનસૂરિજી તથા શ્રી યશોવિજયજી ઉગ્ર
 ધાર વગેરેએ જૈનધર્મને ઉપદેશ આપી મારો
 દેશાવો કર્યો હતો, પાછાથી સિધિવાચાર પેસવાથી
 વલ્લભાચાર્યના વગતમા ધણા જોનોને ઉપદેશ ન
 મળવાથી વૈષ્ણવો વગેરે બની ગયેલા હાલ પ્રત્યક્ષ
 માત્રુમ પડે છે

આવું ખરેખર કાંઈ જોઈ જણાય છે કે
 જૈન ધર્મના ખરેખરા ઉદ્દેગની ખામી છે જો
 ભરોબર ઉપદેશ મળતો હોય તો આવું કદાપિ
 કાળે બને નહિ આ પાત લક્ષ્યમા સખી સાધુ
 સાધ્વીઓએ યથાશક્તિ ઉપદેશ દેવા માટે તૈયાર

સ્થળે પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઈએ અને લાંબા કાળ સુધી તીર્થમાં પડી રહી ગિયિલાચારી થવું નહિ જોઈએ. હાલ થોડા વખત પર થઈ ગયેલા મુનિ મહારાજ શ્રી આત્મારામજી ઉર્ફે વિજયધાનંદસૂરિ મહારાજનું જીવન ચરિત્ર વાંચ્યું હશે, તેઓને માધુમ હશે કે જૈન ધર્મનો ઉપદેશ આપવાથી ઘણો ફાયદો થાય છે. સાધુ અને સાધ્વીઓ પાસે જો દાન દેવાની શક્તિ હોય તો તે એજ છે કે, જૈન ધર્મનો ઉપદેશ દેવો. શ્રી સંપ્રતિ રાજ્યે જૈન ધર્મનો ઉપદેશ દેવા માટે અહરથેને જૈન સાધુઓનો વેપ પહેરાવી બહુચીસ્તાન, અફઘાનીસ્તાન, ટીબેટ, તુર્કસ્તાન, અરબસ્તાન, આશામ, બક્ષદેશ વગેરે દેશોમાં મોકલ્યા હતા. ઊક્ત આચાર્યોને પગલે ચાલી આપણે પણ તે પ્રમાણે ઉપદેશ દેવાને માટે ગ્રાણ પડે તેની પણ દરકાર રાખવી જોઈએ નહીં. આવક અને યાવિકાઓએ પણ જૈન ધર્મનું તત્ત્વ અહણુ કરી ખીન્યોને

તેને બનાવવા માટે તેઓને તત્ત્વ સમજાવવું અને
 ઈશ્વરના નમન નમાધાન કરવું અને ધર્મીઓ
 કયા રીતે બોધ પાત્રી વડે તેનું શિક્ષણ પોતે
 હાથે કરી બોધ આપવામાં આવે તો બીજાઓને
 તરત અમર થાવ માધુ અને સાધીઓને ઉપદેશ
 દેવાના જે આવક અને આવિકાઓ મહદ કરે છે
 તેને અનત પણ દાન થાય છે માધુ અને માધી
 ઈશ્વરની વિદ્વતા ધારણ માટે જે આવક અને
 આવિકા મહદ કરે છે તેઓને અનત પણ દાન
 થાય છે તીર્થોની યાત્રા કરીને દરેક યાત્રાળુઓએ
 આવે સફળ પણ અફળ કરવે ભોધએ

યાત્રાલ્લઘોષ ઉપદેશ શ્રવણ તથા ગ્રંથ વાચન
 એ જે ગુણો અંગીકાર કરવા જોઈએ.

આ બે ગુણો અવશ્ય પ્રાપ્ત કરવા લાયક છે.
 પરદેશી રાજા પરિપૂર્ણ નાસ્તિક હોય, પણ ત્યારે
 શ્રી કેશીકુમારને ઉપદેશ સાંભળ્યો ત્યારે સર્વ

પ્રકારની નામ્તિક જુદી ટળી ગઈ અને પરિપૂર્ણ
 શ્રદ્ધાથી બની ગયો. ઉપદેશ શ્રવણ કરવાથી હૃદયમાં
 જ્ઞાનરૂપ દીપકની જ્યોતિ પ્રગટે છે અને અનેક
 પ્રકારની શકાઓનો નાશ થાય છે. શ્રી ઇન્દ્રજી
 તિથે પ્રભુનો ઉપદેશ માલજ્યો કે સુત તેમના
 મનની શકાઓ ટળી ગઈ થી હેમચંદ્રાચાર્યનો
 ઉપદેશ સાંભળવાથીજ કુમારપાળ જૈન થયા.
 ઉપદેશથી વિજળીના કરતા પણ અધિક અસર
 હૃદયમાં થાય છે. ઉપદેશ શ્રવણથી મનના વિક-પો
 અને સંકર્ષો ટળી જાય છે, માટે જનવાણી રૂપ
 અમૃતનું પાન કરવું તેજ ઉત્તમ છે. યાત્રાળુઓએ
 ગુરૂ પાસે વિનયથી બેઠી વિધિ પૂર્વક સૂત્ર
 સિદ્ધાંતોનું શ્રવણ કરવું જોઈએ, જ્યારે ગુરૂનો
 યોગ ન મળે ત્યારે પવિત્ર અથોનું વાચન શરૂ
 કરવું, ગીતાર્થ ગુરૂની સમ્મતિ મેળવીને પોતે
 કયા અથો વાચવા તેનો નિશ્ચય કરવો. જે જે
 વાચવું તે જરાબર સમજીને વાચવું હાલમાં ઘણા

જોન કન્યો છપાઈ ને જહાર પડ્યા છે, અને ઘણા
 યોગ્ય વચની હીલ્યાય થતી જાય છે, પણ
 કેટલાક જોનો જોનપણાતું અભિમાન ધારણ કરીને
 પણ પોતાના ધર્મના કન્યો વાંચવા પ્રેમ ધારણ
 કરતા નથી. તે જહુ હીલગીરીની વાત છે. કન્યો
 વાચવાથી દરદેશ અભિનવ જ્ઞાન વૃદ્ધિ પામે છે,
 મીષે મીષે મરોન ભગવત તેની પેડે દરદેશ યોગ્ય
 યોગ્ય વાચના ધારૂ જ્ઞાન પ્રાપ્ત ગઈ શકે છે.
 કેટલીક વખત તો આપણા જોનોને અન્ય ધર્મ-
 વાળાઓ પુછે છે તો કંઈ પણ ઉત્તર હઈ શકતા
 નથી, અને કહે છે કે, ભાઈ અમને કંઈ આવડતું
 નથી, અમારા શુક પાને સહુ પુછજો, કેટલીક
 વખત તો અન્ય ધર્મવાળી હા જો હા જોનો
 પણ કરી લે છે, આવા અક્ષર શન્ય આવક
 જોનો સહે પૈસાદાર હોય, પણ તેઓ
 જ્ઞાન વિનાના એક જોધ અક્ષાથી જોનો છે,
 પણ જ્ઞાન પામેલા જોનો કહેવાય નહીં. જ્ઞાન

પાગ્યા વિનાના જૈનો પોતાને મધ્યપતિ કહેવરાવે,
 સધના આગેવાન કહેવરાવે પણ જાની જૈનોની
 દૃષ્ટિમાતો તે કરુણાને પાત્ર ઠરે છે જૈન ધર્મના
 જ્ઞાનથી શૂન્ય એવા શ્રાવક જૈનો શ્રાવક સધના
 ઉપરી પૈસાથી વા શેઠાઈની પદવીથી હો તો ભલે
 હો, પણ જ્ઞાનથી તો તે કદી ઉતરી હોઈ ગકતા
 નથી, અને તેથી તેઓ પોતાનું તથા પરનું ભદ્રું
 કરવા સમર્થ થતા નથી અને, અન્યોનું સુરુગમ
 પૂર્વક વાચન કરીને જેઓએ વિદ્વતા મેળવી છે,
 તેવા શ્રાવક જૈનો, જૈન વર્ગનો ઉદ્ધાર કરવા માટે
 સમર્થ થઈ શકે છે કેટલાક શ્રાવક જૈનો અક્ષર
 શૂન્ય છતાં બ્યાખ્યાન ચાલતું હોય છે તે વખતે
 સર્વની આગળ આવીને બેસે છે, તેમા તેઓની
 પાસે રહેલી લક્ષ્મી વા શેઠાઈપણું ડારણુ છે, પણ
 જ્ઞાનની અપેક્ષાએ જોતા તો તેઓ પ્રેમપાત્ર ઠરે
 છે જૈન અન્યોનું વાચન કરનાર શ્રાવકો અને શ્રાવિ
 ડાઓ પોતાના ધર્મમા શ્રદ્ધાળુ રહે છે, પ્રભુપ્રતિમા,

તીર્થો વીગેરની દુહાવા // રહે છે, અને જો તેઓ-
 મા જ્ઞાન નથી હોતું તો તેઓને જેઓનો ઉપદેશ
 હાથે છે, તેઓના ગિર્યાન્ને અનુમરનારા થઈ જાય
 છે અને જાને જૈન ધર્મથી બ્રહ્મ પંથ થાય છે, માટે
 જૈન તરીકે નામ ધરાવનારાઓએ અવશ્ય જૈન
 ગ્રંથો વાંચવા જોઈએ. મનન પણ કરવું
 જોઈએ અન્ય ધર્મ પાળનારાઓને પણ
 તેઓને યોગ્ય એવા જૈન ગ્રંથો વાંચવા
 આપવા જોઈએ. તીર્થ યાત્રાગુઓએ વાચનનો
 શુભ ધારણ કરશે તો તીર્થનામ્યાને નિરૂપાધિદશા
 હોવાથી પણ જ્ઞાન મેળવી શકશે, અને તેઓ
 તીર્થની યાત્રાની ખરી સાધના કરવાને પરિપૂર્ણ
 હાયક પણ થઈ શકશે જેઓએ જૈન તત્ત્વનું સારી
 રીતે જ્ઞાન કર્યું છે, તેવા શ્રાવકો અને શ્રાવિકા-
 ઓનેજ ખરા જૈનો તરીકે માનીએ છીએ, બાકી
 બીજાઓને તો શ્રદ્ધા આદિ જે જે શુભો જે જે
 અશે રહેલા છે, તે તે અપેક્ષાએ જૈનો તરીકે

માનીએ છીએ મનુષ્યની જી દગી ધારણ કરી નકામી
 ન ગુમાવવી જોઈએ અ-વાત્મજ્ઞાન, યોગજ્ઞાન
 આદિ ઉચ્ચ જ્ઞાનના પુસ્તકોનું વાચન અવશ્ય
 કરવાજ કેવું જોઈએ, આજસુ એદીની માફક
 જી દગી ન ગુમાવવી જોઈએ

**યાત્રાલ્લજોષ શ્રી સદ્ગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે
 વર્તવું જોઈએ.**

સદ્ગુરુ મહાન આ જગતમા ફેાઈ ઉઠકારી
 નથી આ જગતમા શ્રી સદ્ગુરુ ચક્રીજ તરવાનું
 છે જેઓએ જ્ઞાનથી મિત્રાઓલી આપેા ઉધા
 ડીને શિષ્યોને દેખતા કર્યા, એવા શ્રી સદ્ગુરુ
 તીર્થજ છે, તેઓ જ્યાં જના બિહાર કરતા હોય
 ત્યાં જઈ તેઓશ્રીનો ઉપદેશ સાંભળવેા, તેઓ-
 રી જે ન જાણાઓ રે તે તે જાણાઓને મસ્તકે
 ચઢાવની અને તે પ્રમાણે વર્તવું જૈન ધર્મના
 પ્રવર્તાવતાન ગુરુમહાગજ છે જેણે સમકલ્પનું

માન કયું એવા ગુણોના કાંઈ પણ રીતે કરોડો
 ઉપાયો કરે છતાં અને ગરીબ વર્ગ ગમે છતાં પણ
 બહુ વાળી શકાતો નથી દ્રવ્ય ઉપકાર કર-
 નાશો તો જગતમા પણ મળી શકે, પણ
 ભાવ ઉપમાર કરનાર તો અત્ય મળી શકે છે
 પ્રાણ પડે તોપણ ગુરની આજ્ઞા હોપવી નહી
 ગુર શી વસ્તુ છે તેની સમજણ જ્ઞાનીઓને પર
 છે અજ્ઞાનીઓ કે જે જગતમા માન પાણી
 બુદ્ધિથી સ્વાર્થો જની સ્વાર્થનોજ અત્યાસ કરે
 છે, તેઓને ગુરની ગુરનાનો જ્ઞાન આવી શકતો
 નથી મમકિતદાતા મુનિ ગુરની ભક્તિ કરવામા
 અત્ય ત પ્રેમ ધાન્ય કરવા તેઓનો ભક્તિ અને
 બહુમાનથી ઘણો નિન્ય કરવો અને તેઓને ત્રણ
 કાળ વહન કરવું અજ્ઞાનીઓ, જ આવે તેને એક
 સરખા વસ્ત્રધારી માની ગુર માન્યા કરે છે, પણ
 તેઓની અ પ બુદ્ધિ હોવાથી જનમર ગુરની
 પરીક્ષા કરી શકતા નથી ગુ યોએ પણ ચોખ્ખ

જાણી તેઓને ધર્મોપદેશ દેવો જોઈએ. ૧૫, ૧૫,
દાન, ક્રિયાકાંડ, તીર્થ વગેરે પણ ગુરૂની આજ્ઞા
વાંચ્યા વિના સફળ થતાં નથી, માટે શ્રી સદ્ગુરૂ-
ની આજ્ઞા પાળીને તીર્થયાત્રા કરવી જોઈએ.

યાત્રાક્રુઓએ આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ.

યાત્રાક્રુઓએ યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ,
પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિનું જૈન
અન્યોના આધારે બરાબર સ્વરૂપ સમજવું જોઈએ.
જૈન અન્યોની સત્યતા બરાબર છે. પોતાના ધર્મમાં
યોગના જે જે અન્યો છે તેઓને વાંચ્યા વિના
જેઓ અન્યધર્મવાળાઓ પાસે જાય છે, તેઓને
કોઈ વખત પોતાના ધર્મથી ભ્રષ્ટ થવું પડે છે.
જૈન શાસ્ત્રાધારે આત્મજ્ઞાન કરી આત્મધ્યાન
કરવું જોઈએ. યમ, નિયમ અને આસનની
સિદ્ધિ કરીને પ્રાણાયામની ક્રિયા ગુરૂગમ પૂર્વક
શરૂ કરવી. આપણા અન્યોમાં પ્રાણાયામનું સારી
રીતે સ્વરૂપ દર્શાવ્યું છે. આત્માનું બરાબર

જેઓ જ્ઞાન મેળવના નથી, તેઓ આત્મધ્યાન
 કરવાને માટે બિલકુલ લાયક નથી આપણા
 દ્રવ્યાનુયોગના અન્યોનો સારી રીતે અભ્યાસ
 કરી પૂર્વાચાર્યોના બનાવેલા અધ્યાત્મીય અન્યોનું
 સાચી રીત અધ્યાન કરવું પણ દર્શનમા આત્માનું
 ઠણું સ્વરૂપ મનાવ છે તેનું પરિપૂર્ણ જ્ઞાન
 કરવું ન્યાદ્રાઢ રીતે આત્માના સ્વરૂપનો પરિપૂર્ણ
 નિશ્ચય કરના બાદ આત્મધ્યાન ધરવાને માટે
 જેનો લાયક થઈ શકે છે જ્ઞાની ગીતાચર્ચ શુદ્ધ
 પાસે જ્ઞાન મેળવ્યા વિના જ્ઞાન થઈ શકતું નથી
 જેટલું આત્માનું જ્ઞાન તેટલું જ આત્માનું ધ્યાન
 થઈ શકે છે દ્રવ્યાનુયોગ અને અધ્યાત્મજ્ઞાન
 વિના કેટલાક ધ્યાન કરવા ઇચ્છા રાખે છે,
 પણ તે અધિકાર વિના યોગ્ય નથી
 પૂર્વોક્ત સ્થિતિનું આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી તીર્થ
 સ્વર્ગમા આત્મધ્યાન કરવું જોઈએ જેમ જેમ
 ધ્યાનનો અભ્યાસ વધતો જાય છે તેમ તેમ

અનુભવ જ્ઞાન વધતું જાય છે આત્મધ્યાન વિના
 અનેક પ્રકારની અમરકારિ, ગઠિતઓ પ્રાપ્ત થઈ
 શકતી નથી ધ્યાનના જગથી હૃદય ગઠિત ખીંચે
 છે અને તઈ શકિત પણ ખીંચે છે તીર્થ કદોએ
 પહોંચે વગેરેમા જઈ ધ્યાન કર્યું હતું અને ત્યા
 કેવળ જ્ઞાન પામ્યા, મારેજ તે જગ્યાએ પણ
 પૂજનીય તીર્થ રૂપ થઈ છે, તો આપણે પણ
 ખન યાત્રાશુ ત્યારે કહેવાઈએ કે, ત્યારે તેઓની
 પેઠે ધ્યાનના ધ્યાતા થઈએ, ધ્યાન વિના કેવ
 જ જ્ઞાન થઈ શકતું નથી, જેટલા જીવો મુખિ
 પામ્યા અને પામશે તેમા ધ્યાનનોજ પ્રતાપ
 જણવો, મારે તીર્થમા કેઈ પણ એકાત નિરૂપાધિ
 ન્યગમા બેઠી આત્મધ્યાન ધરવું આત્માની
 શકિતઓ પ્રાપ્ત કરવાની કુળીઓ ધ્યાની શુરૂઓ
 આપી શકે છે, જેને જેટલી યોગ્યતા પ્રાપ્ત થઈ
 હોય છે તેને તે પ્રમાણે શુરૂઓ ધ્યાનની કુળીઓ
 શિખવાડે છે, તે વાત લક્ષ્યમા રાખવી તીર્થના

ન્યાનોમા જઈ આ પ્રમાણે મદગુણો લેવા પ્રયત્ન
 કર્યો જ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સદગુણો લે છે
 તથાની યાત્રા ગુણકારક થઈ પડે છે, તે માટે અત્રે
 કેટલીક હકીકત જણાવી દે

આ વાગી મરં, લખ્યા સુજળ મદગુણો પામ
 કરના તીર્થની આગમ પ્રતિજ્ઞા કર્યો, તે
 નિહિત આત્માની ઉન્નતિ કરવા ભાગ્યથાળી
 નીવડ્યો ઉપર પ્રમાણે વાગી દ્રવ્યયાત્રા, ભાગ
 યાત્રા, ન્યાવન્તીર્થયાત્રા, જંગમતીર્થયાત્રા, શુદ્ધ-
 યાત્રા નિમિત્તહેતુ યાત્રા, ઉપાદાન યાત્રા શ્રુત-
 રાનતીર્થ યાત્રા વગેરે યાત્રાઓમા વિવેક પૂર્વક
 લક્ષ્ય ગાળી જોન ધર્મની ઉન્નતિ કરના પ્રયત્ન
 કર્યો

કલેશ, નિન્દા, બાહિ પરભાવથી દુઃખી
 આત્માની ઉચ્ચ દશા કરવા પ્રયત્ન કર્યો તમારા
 પુત્રો, તથા પુત્રીઓ બાધવો તથા મિત્રોને લખ્યા
 પ્રમાણે સમજાવ્યો જમાનાને અનુસરી ખરા

યાત્રાનું બનશે। જ્ઞાનવક્રિયથી નર્વ વિચારશે।
મનુષ્ય જી દગીમા જેટલું કરાય તેટલું કરી લેશે,
ધર્મ, અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે વર્તિનું
આરાધન કરવું

પહેલા તો મમજ્ઞાનું કે આત્મામાં નહેવા
આત્મચિત્કસુખનું કોણે આવરણ કર્યું છે? તેમ
પૃથક્તા ગુરૂગમદ્વારાજ નથી માલુમ પડશે કે આ-
ત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશને લાગેલી કર્મવર્ગણાઓથી
આત્મા પુદ્ગલસંગે અસુખ પામી શકતો નથી
ત્યારે વળી વિચારયશે કે એ આત્મસુખ પામવાનું
કઈ કારણ છે કે નહિ? ત્યારે પ્રત્યુત્તર ભાસશે
કે કર્મનો નાશ થતા અસુખ અવન પ્રકાશશે
વળી કર્મનો નાશ કરવાના કારણો જ્ઞાન, ધ્યાન,
શ્રદ્ધા, સવરક્રિયા, ઉત્તમક્ષેત્રે તીર્થ કરના આસનન
ઇત્યાદિક દેખાશે ત્યારે તે કારણોને ઇષ્ટ બાણી
ચેતન તેને અવલબશે અસંખ્યયોગો મુખ્તિરૂપ
કાર્યના હેતુભૂત છે તેમા પણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર

ની ગુપ્તતા છે જ્ઞાન એ આત્મગુણ છે, તે મોક્ષ-
 દગામા પણ સાથે રહે છે, પણ ક્રિયા મુક્તિ-
 દશામા નથી દર્શન એ આત્માનો સામાન્ય ઉપ-
 યોગ છે તેની પ્રાપ્તિ થતા દર્શનાવરણીય ઢમ્બનો
 નાશ થાય છે સ્વગુણ જ દર્શન તેની સાદીઅન ત
 ન્થિતિ બાબતી જ્ઞાનગુણ આત્મામા પ્રગટ થતા
 તેની પણ સાદીઅન ત સ્થિતિ બાબતી વેદનીયકર્મ
 નાશ થવાથી અનંતસુખ આત્મામા રહેલું તે
 પ્રકાશે છે મોક્ષનીયકર્મનો નાશ થવાથી અદ્વૈત
 કાયિક ચારિત્ર (સ્વગુણ ચિરંતતા રૂપ) આત્મામા
 પ્રકાશે છે આયુષ્યકર્મનો સંપૂર્ણ નાશ થતા
 વાગવાગ મસારમા જન્મ મરણ ધારણ કરવા
 પડતા નથી, અને મુક્તિમા સાદીઅન ત સ્થિતિ
 ભાગે આત્મા રહે છે નામકર્મનો નાશ થવાથી
 અકલ્પીય આત્મામા પ્રગટ થાય છે જોનકર્મનો
 નાશ થવાથી અશુકલધુ ગુણ ઉત્પન્ન થાય છે અન્ત
 ગાયકર્મનો નાશ થવાથી અનન્તવીર્ય (આત્મ

રુપિ ૩૫) આત્મામા પ્રગશે એ એ આઠ ગુણો
આત્મામા છે, પણ કર્મના જોડે આચ્છાન્નિત થયા
હતા, તે પાગ કર્મનો નાગ થવાથી સ્વસ્વરૂપે
પ્રગશે છે એ માગુણ ઉત્તર આત્મામા અનંતા
ગુણ રહ્યા છે કે જે ગુણો પાનવાથી અનંક
મુખ ઉત્પન્ન થઈ શકે, પણ આત્મા આત્માને
જોખે તો સ્વગુણ પ્રગટ થઈ શકે

આ મનિષ્ઠ જ્ઞાન ગુણથી આત્માતુ સ્વરૂપ
જાણ્યા બાદ તેને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો એજ
તીર્થ દરમહારાજની આજ્ઞા છે તીર્થ યાત્રા કરવી
એ પણ કર્મક્ષત હેતુ છે તેમા પણ સિદ્ધાચ્ચગિડિ
દૂર્યોન દશન અનંત કર્મનો નાગ જી ગડે છે

નમસ્કારમમો મત્ર , શુભજયસમેતિગિરિ
વીતરાગમમો દેવો, ન મૂતો ન મવિપ્યતિ ॥ ૧ ॥

નમસ્કાર મુખોમત્ર જગતમા કોઈ નથી,
તમજ પર્વતોમા ગતુજય મમાન બીજો કોઈ
પર્વત નથી, જાણુ કે તેના દર્શનથી વૈરભાવ દૂર

ધાન છે એ સ્થાનમાં તીર્થ કરો મહર્ષિઓએ આવી
રાગદેવે પી ચતુનો જ્ય કર્યો, માટે તે પર્વત
પણ ચતુજ્ય એ નામે પ્રસિદ્ધ થયો છે ભાવ-
રાગદેવે પી ચતુનો નાશ કરવા એ ગિરિ કારણ
ભૂત છે, એમ હુંદરમાં શ્રદ્ધા થવી ત્રેણે વગી
ચતુજ્ય તીર્થના મર્ગનાદિકથી મહાપાપી હવે
જે દેવગતિ આદિ પામે છે પામશે અને હે
પણ ભ યજ્ઞવે પામે છે કહ્યું છે કે -

દત્ત્યા પાપસદ્ગાણિ, દત્ત્યા જતુશત્તાનિ ચ
દદ તીર્થે સમાસાદ્ય તિર્થેષ્વોઽપિ દિયમતા ॥૨॥

હમરો પાપ કરીને અને હજારો પ્રાણીઓનો નાશ
કરનારા તિર્થે પશુપણી વગેરે પણ આ તીર્થને
પામી શુભભાવે દેવલોકમાં ગયા, તો મનુષ્યનું શુ-
કહેવું ? કારણ કે તિર્થ આદિ પણ, જે શુભભાવથી
દેવલોકાદિ પામી શકે છે, તો મનુષ્ય શુભભાવે
કરી મમભાવે આત્માને ભાવતો છતો દ્રવ્યથી
ગિરિરાજનું સ્પર્શન કરતો છતો અને ભાવથી

પોતાના આત્મારૂપ ૪ સિદ્ધ-અચલ એટલે ચલે
 નહિ એણે ૨ ન્યાન, તેના ઉપર ચઢતો હતો.
 કર્મરૂપરૂપી રહિત થયો હતો, નાશ્વનમુખ પામી
 ગયો છે એ વાત સત્ય છે મિદાચલ જે પ્રકારે છે
 એડ દ્રવ્યસિદ્ધાચલ, બીજો લાસિદ્ધાચલ દ્રવ્ય-
 મિદાચલ શ્રી શત્રુજય તીર્થ બાણુ અને લાવ-
 મિદાચલ પોતાનો આત્મા બાણુવો ડારણ કે
 સિદ્ધ પાણુ આત્મા છે ને અચલ પણ આત્મા છે
 જેમ મિદાચલ પર્વત પુદ્ગલના નક ધોધો બનેલો
 છે તેમ આત્મા અમ જ્યાં પ્રદેશોથી પાનપૂર્ણ
 છે દ્રવ્યમિદાચલ જેમ પવિત્ર કરે છે તેમ સિદ્ધા
 ચલ ઉપ જે આત્મા તેણે નમરણ-ધ્યાન કરતા
 અનંત જન્મ મળુના દેરા દેખે છે કહ્યું છે કે

एकैकस्मिन् पदे दत्ते शत्रु, जयगिरिं प्रति

भवकोटिं सहस्रेभ्यः पातकेभ्यो विमुच्यते ॥ ૩.૫

શુદ્ધ દેવગુરુ ધર્મની શ્રદ્ધા સહિત વીર્યોલ્લાસ
 વધતે હતો જ લાચરૂપ મિદાચલ મનમુખ એકક

ડગતુ ભર છે તે જીવ જા વડે મુધી કરેલા
 ૧૧ પાથી છુટી જાય ૮ પાથી અભવિષ્ણોને તો
 એ ગિરિરાજના દશન પણ થવા દુર્લભ છે એ
 ગિરિરાજનો એવો મહિમા છે કે ત્યા જના
 ઇયોની ગિજામની ધાગ માગી ગુલ ગુલ થતી
 જાય છે અને કર્મમેન દર થતો જતર છે માગે
 મામાત એ ગિરિરાજના દર્શન તો અનુ પામ્યાનું
 માર્થક જાણુ અને ગિરિરાજના સ્પર્શન થકી
 ૧૨ પામ્યાનું સાર્થક જાણુ ત્યા જઈ દ્રવ્યથી
 ગિરિરાજનું નમન કરવું, અને ભાવથી મનની
 નિર્મળતા કરવી, શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી પહેલા તવાટી
 એ સમગ્ર પૂર્વક ચૈત્યવદન કરી ઉપર નીચીદષ્ટિ
 રાખી સમભાવે કરી કનકનાગ કરતા કરતા ચઢવું
 અને ચાલતા કારણ વિના ખીજા માણસ સાથે
 વાતચિત પણ કરવી નહિ તેમ હંમવું પણ નહિ
 આત્મસ્વરૂપનું ચિતવન કરવું, અગર ચાલતા
 પગને થાક લાગે તો મનમાં વિચારવું કે ચેતન

ખરો થાક આજ સહન કરજે 'તે નેથી વારવાર
 જન્મ મરણનો ભય લાગે નહિ વળી ચાલતા સારા
 નાણુસોની સાથે એ ગિરિનું સ્પર્શન કરવું અના-
 દિકાળથી ખરાબ ચાલ આત્માનો પડયો છે તેનો
 તે વળતે ત્યાગ કર્યો જોઈએ ક્રોધ, માન, માયા,
 લોભ વગેરે જે તે વળતે મનમા પેશીને
 આત્માને છેતરે નહિ ચાલતા પોતાની નાની
 અવસ્થા હતી ત્યાંથી જેટલા પાપ યાદીમા આવે
 તેટલા મભારી મભારી શુદ્ધ અત કરણપૂર્વક
 મિત્તભામિ દુક્રકક દેવો ચોરી, જારી, છા, કપટ,
 ગુવની હિમા, અસત્યવચન, દેવગુરુધર્મની નિંદા
 કરી હોય તે મર્વે દુષ્ટૃત્ય વંશગપૂર્વક મનમ
 સભારી નિંદવા, કે જેથી પાપકર્મ આત્મા સામે
 લાગેવા છે તે નાશ પામતા જાવ વળી મનમ
 ત્રિચારણુ દે હે ચેતન ! ઘણા સારા ભાવથી અરિ
 કર્મનો નાશ કરવા આવ્યો છે, માટે કહ્યું પ
 ણાપ્રી મૃદીજ નહિ અન્યથાવેને એ ગિરિ સ્વપ્ન

મુરખીના જેવાય છે એ વાત નત્ય છે એ ગિર્ગિના
 ભાવથી દર્શન કરતો મનુષ્ય આત્માને ઉગ્રવલ
 કરે છે, અને પોતાનો મિદ્વાચલ આત્મા તેનાં
 દર્શન કરે છે એ ગિર્ગિ ચક્રના ત્યારે અપ્રતમ
 દશરૂપદિગવાજનોહટો આવેતે ત્યારે પાપનો ઘટો
 કુટે છે દિગવાજ ગુપ્તી આવના ખુબ થાક લાગે
 છે ત્યાં ચેતન થાક લેવા વિશ્રામ કરે છે તે વખતે
 ભાવના ભાવથી કે છે ચેતન ? મનમા વિચાર કે તે
 કાર્ય વખત ભાને કરી આત્માડપ સિદ્ધાચલ ગિર્ગિ
 ના દર્શન કર્યો હોત તો આ થાક લાગે છે તે
 વાગત નહિ આ થાક તને લાગતો નથી, થાક
 પુરુષને લાગે છે, પણ તે તો સારા થાક લાગે છે
 કે જેથી તારા ભવોભવના પાપ આત્મા જવાથી, તુ
 થાક રહીત થાય છે, મ દે ચક્રના પરિભ્રમ રાખ ત્રી
 પુત્ર પરિવારને મારે તો તક, તક, બૂખ, તૃપ્ત
 ઇત્યાદિ ઘણા દુખ સહન કર્યા, પણ તે દુખથી
 સુક્રિપદ પામ્યો નહિ, પણ જો આ વખતે તું

શરીરતુ દુઃખ સહન કરીજા તો મુક્તિપદ સહેલું
 ૬ એમ વિચારી શુભભાવે હે ચેતન ! આગળ
 વધ, અને આદિનાથના દર્શન કરી આત્મ-સ્વરૂપ
 પ્રાપ્ત કર વળી આગળ ચાલતા પાડવો વિગેરે
 ના ફર્યાન કરી વિચારે એ અહો ! તે પુણ્ય-
 વતા મહા જાગરાન હતા, તમ્ને પણ એક વખત
 મા જગત્માથી આદરા ગયા, તો હે ચેતન !
 વિચાર કરુ કેમ પાન્કી વસ્તુ પોતાની માની
 પાપની પ્રવૃત્તિ કર્યા રે ૭ ! મગ્તી વખતે હવની
 સાથે પુણ્ય અને પાપ આવે છે, માટે આત્મધ્યાનીઓ
 તા કાળાનુભાવે પુણ્ય અને પાપનો ત્યાગ કરી
 મિદ્ધા-ધ્યાનમા બીગરે છે એ હવ ભાવથી
 શત્રુજય પદ ચડે છે તે હવ પોતાને ઉત્પન્ન
 થયેલા એવા જે સાગ ભાવ તેથી શુભશ્રેણી પર
 ચઢી જેનજ્ઞાન પામી પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરે છે

વળી આગળ ચલતા ચેતને વિચારવું કર
 અરે ! તુ આ જિજિ અહતો છતો કરા ધ્યાનમા

તત્ છે રજેન આત્મધ્યાન અને સૌદ્રધ્યાન મનમા
 પ્રવેશ થાય ધર્મધ્યાનવડે આત્મા નિર્મલ થતો
 હતા ઉપર ચઢી નવદુઃખ પગેરના દર્શન કરી
 જન્મ મરણ કર છે ભાવથી આત્મશુભુ અવ-
 લેખન કરતાં નવવિધ બ્રહ્મચર્યવૃત્તશુભિ ધારણ
 કરતાં હતો નવ જાતના પાપનિયાણુ કહે નહિ,
 એમ ઉપયોગ રાખતાં હતો યુગાદિ દેવગ્રી ઋષ-
 ભદેવની દુઃખમા પ્રવેશ કરતો હતો વિચારે કે
 રતન !!! આવે દિવસ વારવાર પમાયે નહીં
 એમ વિચારી પહેલા શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનના
 દર્શન કરી, બીજી ચૈત્યવદન કરી અધ્યાત્મ-
 શાન્તિ, ભાવે કરી પ્રાપ્ત કરતો હતો ચક્રેશ્વરી
 શાસનદેવતાને શ્રાવક નમસ્કાર કરે. ત્યાંથી આગળ
 વધી કુમારપાગનજીએ ડરાવેલું દહેરાસર જીહારી
 મનમા વિચારે કે ધન્ય છે પુણ્યવતોને કે જેના
 નામ સૂર્ય ઉગતા લોકો સભારે છે મહાત્માઓ
 સૂર્ય ઉગ્યા પહેલા ભવિષ્યનોના હૃદયરૂપ ક્ષેત્રમા

પ્રકાશે છે અહો ! હું ક્યારે તેમના જેવો યમ્ય ધન્ય છે કુમારપાત્રને કે જે આવતી ચોવીત્રીમા પત્રનાભતીર્થ કરના ગણધર તરીકે યશે વગી આગળ વધી ચેતન, યુગાદિદેવને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેતો હતો રાયણુનને યુગાદિદેવની પાદુકા આગળ ચૈત્યવદન કરે ત્યાથી પુરુષિક ગણધરને વહી ત્યા ચૈત્યવદન કરે ત્યાથી નવા આદીશ્વરભગવાન સમક્ષ સ્થિરતાપૂર્વક ચૈત્યવદન કરે ત્યાથી ત્રણ પ્રદક્ષિણા પૂર્ણ થયે હતો યુગાદિદેવના દર્શન સ્તુતિ કરવા મન, વચન અને ડાયાવડે ભક્તિ પૂર્વક પ્રયત્ન કરવો ચૈત્યવદનમા જેમ ભાવ વધે તેમ કરવું પછી રાત્રિ મનથી પોતાના અને પ્રભુના વચ્ચે જે અંતર છે, તે શો છે ? તે મળી ચિતવન કરી ઉપયોગપૂર્વક જ્ઞાન કરી ચેતન, વિવિધ કુલ યોગ પણ ભાવપૂર્વક ગ્રહણ કરે દ્રવ્યજ્ઞાન કરતી વખતે મનમા વિચારવું કે હું ચેતન ! આ પાણીવડે ત્હારે કયા સુધી જ્ઞાન

કરવું પડશે ? આ શરીર અનાદિકાળનું અપવિત્ર
 છે હાડકાનો માળો અને ઉપર ચામડી છે એવું
 જ આ શરીર તે કદિ પાણીવડે નિર્મલ થશે નહિ
 કારણ કે શરીર તે તો પૃથ્વીનું છે, અને તેનો
 હાનિવૃદ્ધિનો અભાવ છે, તે કર્મનાથે જે પાત્ર
 થયું છે તેના ઉપરથી મોહ ઉતાર અને આત્મ
 અરૂપ પ્રાપ્ત કરવા ઉદ્યમ કર કે જેથી જિવમુખ
 પામી શકે વળી વિચારવું કે આવો વખત પામી
 એ પરભવમા પેલીરા નહિ આગળ વધી ન્નાન
 કરી ચાલ્યો કરતી વખતે એમ ચિંતવવું કે એક
 દેવગુરુધર્મની ઘડા તેજ મને હોજો વળી કુલ-
 નહણ કરી સમતા પૂર્વક કુલવડે અને ચંદનવડે
 પ્રભુને પૂજવા અને નનમા વિનંતિ કરવી કે હે
 પ્રભુ ! કુલના એવોમા અનંતિવાર ઉત્પત્ત થયો,
 તેના ઉત્તર હું હવે મમતા સંખીશ નહિ દ્રવ્ય-
 પૂજા ભાગપૂર્વક કરી ચૈત્યવદન, જેમ કર્મ નાશ
 થાય અને આત્માનંદ યાત તેમ કરવું વાન યાત

તેની દરકાર રાખવી નહિ, પણ સમતાભાવે
 પાતાના શરીરની ગદ્દિત મુજબ હરેક કૃત્ય કરવું
 હેઠળ ઉતરી ગુન્હે થવાનો અખત આવે તોપણ
 જેમ બને તેમ મમલાવે જેટલા દિવસ રહેવાનું
 યાય ત્યાં મુધી રહેવું કહ્યું છે કે —

અન્યસ્થાને કૃતંપાપ, તીર્થસ્થાને વિમુચ્યતે,
 તીર્થસ્થાને કૃતપાપ, વજ્રલેપો ભવિષ્યતિ ॥૪॥

અન્યસ્થાનમાં કરેલું પાપતીર્થસ્થાનમાં ત્યાગ
 કરાય છે, અને તીર્થસ્થાને જો આવીને પાપ કરી
 એ તો વજ્રલેપ સમાન યાય છે માટે લબ્યાત્મા
 એએ જેમ બને તેમ ઉપયોગમાં વર્તવું ગિરિ
 ઉપર ચઢીને એકાન્તમાં જ્યાં ચિત્ત ઠરે ત્યાં
 બેઠીને વૈરાગ્ય વધે તેમ આત્મસ્વરૂપ ભાવવું,
 અને જે જે પાપો કર્યા હોય તે અમરણ કરીને
 નિહા કરવી ત્યાં જઈ ભાડુવી લોક સાથે કલેગ
 ન યાય તેમ વર્તવું વિશેષ શું? ગિરિ ઉપર
 ચઢતા ને ઉતરતા પણ મારી મગતિ કરવી, ઘણા

માણસો સાથે પણ જો પરભાવમા પેત્રી જવાન
 તેમ લાગે તો જુ નહિ વારવાઝ આવે જોગ
 મલવો દુર્લભ છે સગીર મન્યા કુલસમાન છે
 જાડશાહ મોતિશાહ રોક વિગેરે પણ આદના ગરા
 તો અવ રગીરનો ગુ ભરોમો રાખવો ? પોતાના
 આત્માના શુભનું ચિતવન કરતો હવ શુભ્ય-
 ગિરિ પ્રત્યે એકેક પગલુ ભરતા હજારો ભવના
 કરેલા પાપોથી મૂકાય છે એ વાત સત્ય કહે ॥
 એ પ્રમાણે ગિરિરાજના દર્શન કરતા અનેક હવે
 મુક્તિપદ પામ્યા અને પામશે

છટ્ટેણ મત્સેણ અપ્પાણણ ચ સત્તજ્ઞાઓ
 જો કુળદસેસુજે, સો તદયમવ સ્હર સિદ્ધિ ॥૫॥

દ્રવ્ય અને ભાવ એ બે પ્રકારવડે હવ છટ્ટની
 તપશ્વર્યા કરતો જો ને એ દ્રવ્યભાવ સિદ્ધાચલ
 ગિરિની સાતવાર બે દિવસમા જાના કરે તે હવ
 ત્રીજાભવમા સિદ્ધિપદ પામે એમ જાણવું વગી
 કહ્યું ॥ કે —

વપુ પવિત્રીકુર તીર્થયાત્રયા,
 ચિત્ત પવિત્રીકુર ધર્મવાહ્યા
 વિત્ત પવિત્રીકુર ધર્મદાનત
 કુલ પવિત્રીકુર મચ્છરિવ્રત ॥ ૬ ॥

હે આત્મા તીર્થવડે તરીર પવિત્ર કર અને
 દ્રવ્ય તથા ભાવ એ જે પ્રકારની ધર્મવાહ્યાવડે મન
 પવિત્ર કર અને પાત્ર દાન ચક્રી પૈસાને પવિત્ર
 કર, અને સારા આચરણવડે કુળ પવિત્ર કર
 આત્મા મનમા વળી વિચારે કે હે ચેતન! કશ
 દૃષ્ટાતે દુર્લભ આ મનુષ્યજન્મ વારવાર મળી
 ગકશે નહિ કોણુજણે કઈ ગતિમા જવુ પડશે
 અને ત્યાં શુ થશે ? કર્મની વર્ગણાએ તાપવી
 મુગઢેવ છે, માટે હે ચેતન! સમ્યગ્રીતે ધર્મ
 સાધન કરવા પ્રયત્ન કર તુ એક છે, તાર કોઈ
 નથી, તુ કોઈનો નથી, તારી માથે બીજુ કોઈ
 આવનાર નથી અને તુ સાથે બીજાને લઈ જાય
 તેમ નથી ફક્ત હે ચેતનાં માર માર કરી કર્મ

હેન બાધે છે? તાડ તો તાગી પાસે છે તેને પ્રાપ્ત
 કરવા પ્રયત્ન કર, મન વાણી લેરે ન શરીરથી પૃથક
 આત્મતાત્વ છે, તે અરૂપીઅનતગુણમય છે, તેને
 પ્રાપ્ત કરી પરમાત્મપદ પામવું એજ લક્ષ્ય છે,
 એજ ઉપદેશ છે, તેને પામતા ચેતન મ ગણમાલા
 પામ્યો એમ સમજવું એ પ્રમાણે જો આત્મા
 વર્તે તો પરમાત્મપદ પામે

આત્મોપદેશજ આત્મને, કરતા શિષ્યસુખ યાય
 આત્મ તે પરમાત્મા, હોયે સુખ થનુ પાય ૧
 ઘણીલ મોહનલાલના, હેતે અઘ પ્રયાસ
 કરતા મન ડલટ થઈ, પ્રગટી શિષ્યસુખ આશ ૨
 પ્રજ્વભાવથી જાતરા, કરણો ચિત્ત લગાય
 શુદ્ધિસાગર સુખ લહી, પરમાત્મપદ પાય ૩

વારવાર એવી જોગવાઈ મલવી દુર્લભ છે
 શરીરનો ભરસો નથી આત્માના વદતા પરિ-
 છામ જેના છે અને જે ધર્મધ્યાન ધ્યાવે છે તે
 મોટો જાણુવો

વિ જહાનથી લોકો જે વ્યવહાર કરે છે તે લોકોના મુખેજ કળ તરીકે બાલુવો પણ આત્મા તુ કાંઈ નહિ માટે અમૂલ્ય વખત મળેલો છે તેની પુનઃ પુન યાદી આવે એમ તેનો ઉપયોગ કરી શિવમુખને માટેજ લક્ષ્ય રાખવું એજ તત્વોપદેશ છે

આવર તીર્થ અને જગમ તીર્થની યાત્રાથી મનવાણીકાયાની તથા આત્માની શુદ્ધિ થાય છે દ્રવ્ય તીર્થની યાત્રાનો ઉપયોગ કરતા આવડવો જોઈએ યાત્રાના અર્થ ક્રદ્વાલુને પણ સિદ્ધાન્ત-જ્ઞાતિક તીર્થની સેવાથી મોક્ષમાર્ગમા મચરવાની યોગ્યતા આવે છે તો જ્ઞાનીની તો શી વાત કહેવી? જ્ઞાની નિરૂપાધિ દશામાટે તીર્થની સેવા કરે છે અને આત્મશાંતિનિવૃત્તિ મેળવી શકે છે ગૃહસ્થદશામા મે જે વખત સિદ્ધાન્ત તીર્થની યાત્રા કરી છે સ ૧૯૫૨ મા અમદાવાદવાળા શા મોતીલાલ વીરવદના સઘ સાથે છ 'રી' પાળીને

મિદ્ધાચર તીર્થની યાત્રા કરી હતી પશ્ચાત્
 સ ૧૯૧૬ ના અષાઢી ચોમાસામા ગૃહ-અદશાના
 મેસાણાવાળા મિત્ર ચા મોહનલાલ દોતરામની
 માથે ત્રણ મામ મુધી નહી યાત્રા કરી હતી
 મુનિશ્રી કર્પૂરવિજયજીનો તે વખતે ત્યા યોગ
 હતો ત્યા ચોમાનામા દરરોજ તલાટીએ દેવદર્શન
 થતા હતા માઝરે તલાટી પામેની ન્હાની ટેક-
 ઓપર બેસી જ્ઞાન ગોપ્તી કરવામા આવતી હતી
 અને આત્મધ્યાન ભાવના ભવાતી હતી તેથી
 અત્યંત આનંદ આવતો હતો કેટલીક વખત
 તો ધ્યાતા ધ્યેય અને ધ્યાનની એકતા જેવા
 અનુભવની આનંદ ગ્રાપી આવતી હતી છપ્પનની
 સાલમા વર્ષા ન હોવાથી ઉપર ચઢી દેવદર્શન પૂજા
 વગેરેનો દ્રવ્યભાગથી સારી રીતે લાભ લેવાતો હતો
 અને તેથી આત્માના આનંદો લાસમા ઘણી
 ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતી હતી દીવાલીના ત્રણ દિવસનો
 અકુમ કરીને તલાટી પાસે આવેલી સર-વતીની

શુદ્ધામા ત્રણ દિવસ સુધી સરસ્વતીનું ધ્યાન તથા
 આત્મધ્યાન ધર્મ હતું શ્રી ક્ષમાકટ્યાણકૃત્તએ
 પહેલા ત્યા સરસ્વતીનું ધ્યાન ધર્મ હતું મહને
 તેથી ધણે અનદ થયો હતા સિદ્ધાચલથી
 માગશર સુદિ એકમે મેસાણે આવવાનું ધર્મ હતું,
 પશ્ચાત્ માગશર સુદિ ત્રીજે શુભહારાજ પાસ
 નપુર હતા ત્યા યાત્રાર્થે જવાનું ધર્મ અને ત્યા
 માગશર સુદિ છઠે શુભહારાજ પાસે આરિત્રની
 દીક્ષા અગીકાર કરી, તેમા તીર્થયાત્રા અને સાધુને
 દાન આપવાથી આન્ત્રાવરણનો ક્ષયોપગમ થયો
 એવો અનુભવ છે આત્મા તેજ સર્વ તીર્થ
 શિંગદાર પરમ ઉપાદાન તીર્થ છે, તેની શુદ્ધિ
 કરવા જ નમ સ્થાવર અનેક તીર્થની ઉપયોગિતા
 છે, નિમિત્ત કાન્જીતા છે, એમ ઉપયોગમા હોય
 છે તો સાધ્યોપયોગથી યાત્રાવડે આત્મશુદ્ધિમાં
 આગળ વધાય છે એકાતમા પર્વતો વગેરે
 તીર્થો હોય છે ત્યા અપોપાધિથી જવાથી તથા

રહેવાથી મન શાત થાય છે શરીરને આરામ
 મળે છે શુદ્ધ હવા પાણી અને મત્સ્યગનો લાભ
 મળે છે તેથી ગરીર તથા મનનું આરોગ્ય વધે
 છે તીર્થોમા ઘર જેવું કરીને રહેતા, તીર્થ સેવાનું
 ફળ જે ખરેખર તુત્ત અનુભવાય ॥ તે અનુભવા-
 નું નથી બાલશ્વે ઔદયિક ભાવની શુભપરિણ-
 તિએ પ્રાય તીર્થ યાત્રા કરે છે, અને ઔદયિક
 શુભભાવરૂપ ફલને પામે છે જે જે ભાવે તીર્થ-
 યાત્રા નેવા કરવામા આવે છે તે તે ભાવે પોતાના
 આત્મા પરિણમે છે અને તેના ફલને પામે છે
 ઉપશમભાવે પરિણમીને યાત્રા કરવાથી ઉપશમ-
 ભાવરૂપ ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે જ્ઞાનીને તીર્થ
 યાત્રાથી દર્શનમા અને ચારિત્રમા ઉપશમભાવે
 અને કાર્યોપશમભાવે પરિણમ્યાય છે. જ્ઞાની શુદ્ધ
 તે નિમિત્ત કારણરૂપ મહાતીર્થ છે, તેની સેવા-
 ભક્તિરૂપ યાત્રાથી આત્માનું જ્ઞાન પ્રકટે છે, અને
 તેથી સ્વાત્માજ તીર્થરૂપ ઉપાદાનભાવે અનુભવાય

છે જગમતીર્થ સાધુમાધ્વીની મગતિમા ગહેવા
 માટે સ્થાવર તીર્થોમા રહેવાની જરૂર છે જ્ઞાનીને
 દુનિયાના સર્વ પદાર્થો અપેક્ષાએ આત્મશુદ્ધિમા
 ઉપયોગી થાય છે, કારણ કે તે અવગાને પણ
 મવગાડે પશ્ચિમાની શકે છે તેથી તે જ્યા ત્યા
 પદાર્થોને નિમિત્ત તીર્થરૂપે પરિણુમાવીને આગળ
 વધી શકે છે ઐહયિકલાવમાથી આત્મભાવમા
 જવા માટે -સ્થાવર તીર્થોની અને જગમતીર્થોની
 ઘણી ઉપયોગિતા છે આત્મદષ્ટિ ખીલતા આત્મ-
 શુદ્ધિ માટે દ્રવ્યતીર્થ, -સ્થાવરતીર્થ અને જગ-
 મતીર્થોની યાત્રા થાય છે જ્યા જ્યા સ્થાવરતીર્થો
 થયા છે તે પણ જગમતીર્થરૂપે અગ્નિ, સૂર્ય,
 માધુઓના અરણ્ય અગાંથી જ થયા છે જગમતીર્થો
 છે તે જ સ્થાવરતીર્થોની ઉત્પત્તિ કરનાર છે, માટે
 જ જ જગમતીર્થરૂપે અગ્નિ, સૂર્ય, માધુથી જ્યા
 સ્થાવરતીર્થ અમિદ થયું હોય ત્યા ત્યા તે અગ્નિ-
 રૂપ, સૂર્ય, માધુનું અસ્તિ વાયુ, તેમના

ચરિત્રનું સ્મરણ કરવું, તેઓનું શ્રદ્ધાપ્રીતિથી
 ધ્યાન ધરવું, તેથી તે તે અરિહંતાદિકના જેવો
 આત્મા કરવાને આત્મોદ્ધારભાવ પ્રગટે છે અને
 તેથી હમોન અને ચારિત્રની શુદ્ધિ થાય છે, દુર્ગુણો
 નષ્ટ થાય છે અને સફળતા પ્રકટે છે. તીર્થોની
 નેવા તે વસ્તુન. આત્માની નેવા છે. આત્મા
 ઉપશમભાવે પરિણમે તે ઉપશમ તીર્થરૂપ આત્મા
 છે, આત્મા ક્ષયોપશમભાવે પરિણમે તો ક્ષયોપ-
 શમભાવે આત્મા તે જ તીર્થ છે. આત્મા તે જ
 ક્ષાયિક ચારિત્રભાવે પરિણમે ત્યારે તે ક્ષાયિક
 તીર્થરૂપ આત્મા છે. બહિરાત્મભાવમાંથી અંતરા-
 ત્મભાવમાં જવું તે અંતરાત્મ તીર્થયાત્રા છે, અને
 અંતરાત્મભાવમાંથી પરમાત્મભાવમાં જવું તે
 પરમાત્મ તીર્થયાત્રા છે પરમાત્મપદ પામ્યા પછી
 બાહ્યાતર નિમિત્ત ઉપાદાનરૂપ આધન તીર્થ યાત્રાની
 જરૂર રહેતી નથી ધર્મશાસ્ત્રો અન્યો સર્વે તીર્થ-
 રૂપ છે. ગ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ જંગમતીર્થરૂપ

છે. ચતુર્વિધસંઘ તે જંગમતીર્થ છે તેને કેવલ-
 રાત્રી તીર્થ કરે. પણ નમસ્કાર કરે છે, તેની
 શ્રદ્ધાલંકૃતિમાં સ્થાવરતીર્થોનો અંતર્ભાવ થાય છે.
 નિમિત્તતીર્થના સેવન વિના ઉપાકાનતીર્થરૂપ
 આત્માની શુદ્ધિ પ્રમટ્તી નથી. પ્રથમ નિમિત્ત-
 તીર્થરૂપ શુદ્ધ, સાધુ, સંઘ, આચાર્ય, ધર્મશાસ્ત્ર
 સ્થાવરતીર્થ વગેરેના અવલંબનની અત્યંત આવ-
 સ્યકતા છે. નિમિત્તતીર્થની સેવાશક્તિ તે વ્યવ-
 હાર સાધનધર્મ છે તેથી નિશ્ચય આરંભધર્મ
 પ્રગટે છે. જેના મનમાં સ્થાવરતીર્થ આગળ
 જંગમતીર્થની મહત્તા નથી તે અજ્ઞાની ખાલજીવ
 છે. સ્થાવરતીર્થ કરતાં જંગમતીર્થની અનંતગુણી
 સત્ય મહત્તા છે. શુદ્ધાત્મા તે સમ્પૂર્ણ તીર્થ છે,
 બાકી વ્યવહારનયથી ગણુતાં, શુદ્ધાત્મા યવામાટે
 જે જે નિમિત્તતીર્થો છે તે આત્માની અપેક્ષાએ
 કારણભૂત તીર્થ હોવાથી અસમ્પૂર્ણ તીર્થો છે. જેમ
 જેમ આત્મા, સ્વસ્વશાવે પરિણમતો આગળ વધે

છે તેમ તેમ તને સ્વમાટે બાધ નિમિત્તતીર્થોની
 વચ્ચાત ઉપયોગિતા નરતમયોએ પડતી જાય છે,
 પણ અન્ય જીવો માટે તો તેની ઉપયોગિતા નિમિત્ત
 કારણતા કાયમ રહે છે. જે પાતાના માટે ઉપયોગી
 નથી તે અન્યોમાટે ઉપયોગી હોય છે. અને જે
 અન્યોને અપેક્ષાએ અનુપયોગી હોય છે તે પાતાના
 માટે અસહ્ય યોગ દર્શિનો અપેક્ષાએ ઉપયોગી
 થાય છે. જ્ઞાન, કર્મ, ચારિત્ર તે ઉપાદાન તીર્થ છે.
 દયા, સત્ય, અસ્તેય, પ્રદાયક. પરિમહત્વાગ મૈત્રી-
 ભાવ, પ્રમોદભાવ, સેવા, બહિત વગેરે ગુણો છે તે
 ઉપાદાનતીર્થ પ્રગટાવવાનાં આંતરનિમિત્તતીર્થો
 છે. સત્પુણી આદાર અને સત્પુણી પ્રકૃતિ વિચાર
 તે આંતરિકનિમિત્તતીર્થ છે. સંવર અને નિર્જરાની
 પરિશુતિ તે ઉપાદાન કારણ અંતરતીર્થ છે. સાધુ
 મત અને ધાવક મત તે નિમિત્તતીર્થ છે. અમકિ-
 તના સહસ્રક ભોલ પ્રમાણે વર્ણન તે બાહ્યાંતર
 નિમિત્તતીર્થ છે. અને ઉપાદાન શુદ્ધાત્મદશા તે

ઉપાદાન કારણે તીર્થ છે તીર્થ કારણે પુણ્યની
 પ્રાપ્તિ છે તે આત્માની શુદ્ધિના હેતુઓમાં
 મહત્વકારી હોવાથી શુભ પુણ્ય ઔદયિકસાવરૂપ
 નિમિત્તતીર્થ છે સમ્યક્તજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવામાટે
 નુનુષ્ઠ શરીર મનવાણીની સામગ્રી ત પુણ્યોપકરણ
 નિમિત્તતીર્થ છે, ટાંચુ કે મનવાણીકારના યોગની
 પ્રાપ્તિ વિના કે આત્મા પોતકેવલજ્ઞાની પન્માત્મા
 બની શકે નહિ આ મહાનીને આશ્રયના હેતુઓ
 છે તે પણ સુવરતે પરિણમતા હોવાથી તે પણ
 જ્ઞાનીની અપેક્ષાએ નિમિત્તતીર્થમાં નમાઈ બદલ છે
 સમ્યક્તજ્ઞાનીને લૌકિક તીર્થો છે તે પણ અતરમા
 આત્મતીર્થની શુદ્ધિ અર્થે પરિણમે છે, તેથી
 તેનામાં લૌકિક તીર્થોને પણ લોકોત્તર તીર્થરૂપે
 પરિણમાવસાની શકિત ખીલી હોય છે તેવા
 જ્ઞાનીનેમાટે સર્વ દુનિયા-નિમિત્તતીર્થરૂપ છે, પણ
 એવી જેની દગા ન થઈ હોય તેણે તો લોકોત્તર
 ન્યાય જગત્તીર્થોના અવગળનથી આ મશુદ્ધિ

॥ તમ નન તને સ્વમાટે બાધ નિમિત્તતીથોની
 ક્ષાત ઉત્થોનિતા નરતમયોને ધનની બાધ છે
 ॥ અન્ય હમે માટે તોતેની ઉત્થોનિતા નિમિત્ત
 મરણતા કાયમ એ છે ને પાતાના માટે ઉપયોગી
 નથી તે અન્યામાટે ઉપયોગી હોય ॥ અને જ
 અન્યોને અપમાજે અનુપયોગી હોય છે તે પોતાના
 માટે અસહ્ય યોગ દિનિ અપમાજે ઉપયોગી
 થાય છે જ્ઞાન, કર્મન ચારિત્ર તે ઉપાદાન તીર્થ છે
 દયા, મત્ય, અમ્તેય, પ્રદયચરં પરિમદન્યાગ મૈત્રી-
 ભાવ પ્રમોદભાવ, સેવા, ભક્તિ વગેરે શુભો ॥ તે
 ઉપાદાનતીર્થ પ્રગળાવવાના આનરનિમિત્તતીર્થો
 છે સત્પશુષ્ટી આદાર અને સત્પશુષ્ટી પ્રદૂતિ વિચાર
 તે આત્મિકનિમિત્તતીર્થ છે સવર અને નિર્જરાની
 પરિણતિ તે ઉપાદાન કારણ અતરતીર્થ છે સાધુ
 મત અને શાવક મત તે નિમિત્તતીર્થ ॥ અમકિ-
 તના મહસક પ્રોલ પ્રમાણે વર્તન તે બાધાનર
 નિમિત્તતીર્થ છે અને ઉપાદાન શુદ્ધાત્મદયા તે

કેવાલાન કારણે તીર્થ છે તીર્થ કત્તદિ પુરુષનો
 પ્રાપ્તિ છે તે આત્માનો શુદ્ધિના હેતુએ
 મહાકારી હોવાથી શુભ પુરુષ ઔદયિકભાવે
 નિમિત્તતીર્થ છે સુમત્વજ્ઞાન પ્રાપ્તિ થવામા
 મનુષ્ય શરીર મનવાણીનો હામથી તે પુરુષે ભાવે
 નિમિત્તતીર્થ છે, જાણ કે મનવાણીકાયાના થોડા
 પ્રાપ્તિ વિના કે, આત્મા પોતે વહેવાની પન્માન્મા
 બની શકે નહિ આત્મજ્ઞાનીને જાણવા હેતુએ
 છે તે પણ સત્ત્વે પરિણમતા હોવાથી તે પણ
 જ્ઞાનીની અપક્ષાએ નિમિત્તતીર્થમા હમાઈ જાય છે
 સુમત્વજ્ઞાનીને વૈકલ્પિક તીર્થ છે તે પણ અત્તરમા
 આત્મતીર્થની શુદ્ધિ અર્થ પરિણમે છે, તેથી
 તનામા વૈકલ્પિક તીર્થને પણ લોકોના તીર્થરૂપે
 પરિણમાવાની શક્તિ ખીલી હોય છે, તેવા
 જ્ઞાનીને માટે નર દુનિયા-નિમિત્તતીર્થરૂપ છે, પણ
 એવી જ્ઞાની દયા ન થઈ હોય તેણે તો લોકોના
 આવન જાવનીથી જાણી જાણી આવવજાવથી આત્મશુદ્ધિ

કરવી, અન્યથા તે પાન પામે એમા કંઈ શકા
 નથી સ્મયગાદિના અવિચાર અને મદાચાર
 સ્વર્ગે તીર્થંદા છે માધુમાધ્વીની કાયા મન અને
 સાગી છે તે અન્યોના ઉપકારર્થે યાય છે માટે
 તે તીર્થંદરૂપ છે એમ નિમિત્ત ઉપાદાનના અનેક
 ભેદાની અપેક્ષાએ અનેક તીર્થ લાગુવા કોઈપણ
 જાતના તીર્થનો ઉચાપના ન કરવી, કાન્નુકે કોઈને
 કોઈ રૂપે તે ઉપયોગી યાય છે, પરંતુ પોતાને માટે
 તે જનાથી આત્મામા રમણના મિથરતા પ્રગટે,
 આત્માનંદ અનુભવાય એવા નિમિત્તનીયો કે જેની
 નેવામા રમ પડે તેનું અવલજન વેણુ અને
 અન્યો પોતપોતાની દયા પ્રમાણે તીર્થો સેવે
 તેમા તેઓને જ્ઞાનાદિક પ્રગતિપ્રવાને મહ
 નદાદિએ સહાયક થયુ મધતીર્થની સેવાલક્ષિતથી
 આત્માને પરમાત્મા બનાવવો વર્તમાનમા જે
 આત્માઓ-જોનો છે તેઓને ભાવતીર્થંદરૂપ
 કરવાને જે જે જ્ઞાનાદિક દાનની મહાયતા કરવી

ન જન્મ તીર્થ નેવા છે આત્માજ સર્વ જાહ્ય
 તીર્થનો પ્રકાશક છે તે આત્મજ્ઞાનથી પોતાને
 તીર્થરૂપ બનાવીને અન્યોને તીર્થરૂપ બનાવે છે
 ગુરૂ આદિ જન્મતીર્થ છે તે અત્યંત પુણ્યનિમિત્ત
 કારણ છે પુણ્ય નિમિત્તરૂપ ગુરૂદેવ સ્થાવરતીર્થ
 ધર્મશાસ્ત્રોથી ઉપાદાન તીર્થરૂપ આત્મગુણ પદ્માય
 ની શુદ્ધિ થાય છે નિમિત્તતીર્થનું જોડણું અવલંબન
 થાય છે તેટલીજ ઉપાદાનતીર્થની શુદ્ધિ થાય છે
 મર્વ તીર્થનો પ્રકાશ કરનાર સદ્ગુરૂ છે તેજ મર્વ
 નિમિત્તતીર્થોમા પુણ્યનિમિત્તતીર્થ છે નિદ્વાયકાદિ
 તીર્થોની અત્યંત ઉપયોગિતા છે, ત્યાં ગમન
 કરીને મનવાણીકાયાની શુદ્ધિ કરવી દ્રવ્યથી
 બાવથી ત્રિનેશ્વર પ્રભુની પ્રતિમાનું પૂજન
 ન્તરન ધ્યાન ધર્મનું એકાત પર્વતપ્રદેશમા પ્રભુનું
 તથા આત્માનું શુદ્ધ ન્વરૂપ વિચારનું ધર્મધ્યાનના
 સ્વાર પ્રકારની પાયાનું ચિતવન કરવું અને સર્વ
 પ્રકારે આત્માના શુદ્ધ ન્વરૂપના ઉપયોગી થવું

૨૧૪ તત્ત્વ આઠ વાગ્યા સમયે તલેટી અમર
અન્નરથાને આત્મધ્યાન થરવું પ્રજ્ઞના સ્વરૂપના
મન રાખવું અને બાહ્યજડ પદાર્થોમાં થતું
અહમમત્ત દૂર કરવું મોહનીય જનની જ ન
પ્રકૃતિયોના ઉત્તર આવવા દોષ તે તે ઉગરા
શમાનવાની આત્મભાવનામાં આડે ધણી તીર્થ
રાત્રાનું ધેન ફેલે એવી રીતે યાત્રા કરવી, સાધુઓ
વગેરેની આહારાદિકથી જાહિત કરવી, ધાવકોની
અને ધાવિકાઓની વધાશકિત જાહિત કરવી,
મનવાળીકાનાના દાષો દાવવાની દૃઢ પ્રતિજ્ઞા
કરવી, આકાશની પેઠે આત્માને અરૂપી ભાવવે
અનંતજ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર્ય આત્મા ઉ એમ
વિચાર કરવો મનમાં પ્રગટતા રાગદ્વેષના મુલા-
મુલ પરિણામને આત્મપયોગથી રોકવા સાધુ
સાધ્વી વગેરે કોઈની નિંદા કુષ્ઠથી ટીકા કરવામાં
મનન રોકવું તહિ સમજાવે આત્મસ્વરૂપમાં
જન્મ જન્મ પર્થિત રહેવાય તેટલા કાલ મુધી

ગંડવુ જેનો સમાગમ કરવાથી આનંદ હર્ષ પ્રગટે,
 આત્માની શુદ્ધિ થાય તેનો સંગતિ કરવી આત્મા
 નો હર્યોદલાસ પ્રગટે જેવા નિમિત્તો સેવવા, જ્યારે
 નિમિત્ત તીર્થના આલબન વિના આત્મા પોતાના
 શુદ્ધસ્વરૂપમા ઉપયોગદ્વારા રમણના કરી શકે
 ત્યારે બાહ્ય નિમિત્તતીર્થની આવશ્યકતા ન રહે,
 પણ અનભક્તો માટે આલબનર્થ રહે આનંદ
 રસ પ્રગટે ત્યા તીર્થયાત્રા છે જડ વસ્તુમા રમ
 પ્રગટે છે ત્યા સુધી અજ્ઞાન મોહ દશા છે તેને
 દાખવા માટે ત્યાજ્ય જગમ તીર્થનું વારવાર
 સેવન પૂજન કરવું ભૂલો થાય તે વારવી, પણ
 તીર્થનું સેવન કરવું પ્રથમ સાધક દશામા ભૂલો
 દાખો થાય તેને શુદ્ધગમ લેઈ જારવી જેને જેવી
 યોગ્યતા-જ્ઞાન પ્રગટયું હોય છે અને જેવા જેવા
 ભાવે તીર્થ યાત્રા કરે છે તેને તેવા ભાવે ફલની
 પ્રાપ્તિ થાય છે તીર્થ એકજ હોય પણ મર્વ
 ને બિન્ન બિન્ન ભાવે બિન્ન બિન્ન ફલ થાય

તમા આદ્યક નથી નાનયોની અપેક્ષાએ
 તીર્થંતુ સ્વરૂપ જાણીને જ આપેલ તીર્થની યદા
 ધારણ કરી વર્તે છે તજ પોતે તીર્થંતુ છે, અને
 તેજ તીર્થંભાગ રમક છે જ્ઞાનયોગ, કર્મયોગ,
 ઉપાસના, ભક્તિ તે તીર્થાં છે જાણતીયોનું અને
 જ્ઞાનતીયોનું ઉપયોગિત્વ વિચારું જે કાલે
 જ એત્રે જે તીર્થોનો નાગ થતો હાથ નેનો ઉદાર
 કરવો અને સ્વાધિકારે શીનાયંની મલાદથી જે
 જ તીર્થંની યાત્રા નેવા કરવી થો તે કરવી મર્પ
 તીર્થંયાત્રાઓનો ઉદ્દેશ ખરખર આત્મશુદ્ધિ
 કરવામા સમાર્પિત થ છે એ ૧૬૬૯ ના માગમાર
 મામમા સિદ્ધાચત્રતીર્થંની આત્મસિદ્ધાચત્રતીર્થંના
 પ્રકાશ માટે યાત્રા કરી હતી તે વખતે જિનેશ્વર
 સ્તવન-ધ્યાનથી અને આત્માના ધ્યાનથી અત્યંત
 જ્ઞાનદ યયો હતો અહીં મેડા સિદ્ધાચત્ર સ્મર-
 વૃથી આમેદુળ હૃદયમા સિદ્ધાચત્ર દેખાય છે, અને
 ઉપાદાન સિદ્ધાચત્ર જે આત્મા છે તેનું સ્મરણ-

ધ્યાન થાય છે. આત્મારૂપ સિદ્ધાયલના અસંખ્ય પ્રદેશમાં અનંત જ્ઞાનાનન્દ છે તેના ઉપયોગમાં સ્થિરતા થાય છે, તેથી રાગદ્વેષના સંકલ્પ નિકલ્પ દગતાં અમુક વખત સુધી આનંદની ઘેન વર્તે છે અને જીવંત નિત્ય સિદ્ધાયલની રોકડાનાણા જેવી યાત્રા અનુભવાય છે, છતાં સ્થાવર સિદ્ધાયલ ની આત્માની શુદ્ધિ માટે યાત્રા કરવાનો ભાવ વર્તે છે. તે પ્રમાણે ઉપયોગ રાખી અવહાર અને નિશ્ચયનયથી યાત્રા કરવામાં અત્યંત ઉત્સાહથી પુરૂષાર્થ કરવો. સત્સમાગમ એ સર્વતીર્થો ની યાત્રા છે. સ્થાવર તીર્થોમાં ગમન કરી સર્વ પ્રકારના પ્રમાદોથી દૂર રહેવું, કલેશથી દૂર રહેવું, મનમાં આર્તધ્યાન અને રોદ્રધ્યાન પ્રગટવા દેવું નહિ નકામી વાત ચીત ન કરવી, મોહ પ્રગટે એવા વિચારાચાર પિડારનો ત્યાગ કરવો, મનની સ્થિરતા કરવી, ધ્યાનમાં ચિત્ત ન ચોટે ત્યારે શ્રવણમાં મન જોડવું, ધર્મપુસ્તક વાચનમાં મન જોડવું.

ભાવથી ગૃહસ્થોએ પ્રભુની પૂજાશ્વતથનમા નન
 ભેડવુ ધર્મગોષ્ઠી કરવામા તથા મહાવીર મહાવી-
 અરિહત એવો પ્રભુનો જાપ જપવામા મન અને
 હૃદ્ધાને રોકવી અને મહાવીર જેવમા ઉપયોગ
 ધારણ કરવો, તથા સિદ્ધાચવાદિ નામેનો જાપ
 જપવો, અને તે આત્માના અધ્યાત્મદષ્ટિએ નામે
 છ એમ જાણી તેનો અર્થ કરી આત્મામા રમણતા
 કરવી કોધાદિકપાયો - હોયો ટાળવા માટે
 સામાયિકાદિ પદાવરયકને આરાધવા દ્રવ્ય અને
 ભાવથી પૌષ્ઠ કરીને આત્માની પુષ્ટિ કરવી
 બાહ્યરથી તથા અધ્યાત્મદષ્ટિએ રાગદ્વેષ શત્રુનો
 જય કરનાર આત્મારૂપ શત્રુજયની દ્રવ્યભાવથી
 શ્રી ઋષભદેવે અતરમા પૂર્વે નવાર્ણવાર યાત્રા
 કરી હતી, અને ત્રીજા આરાની આદિમા ઇશ્વર-
 રમેશ્વર થયા એમ અધ્યાત્મદષ્ટિથી વિચારવુ
 રાનીઓએ અનેક નયની અપેક્ષાએ તીર્થોની
 આત્મા કરી છે તે સર્વથા અપેક્ષાએ સત્ય છે

અજ્ઞાનીને યાત્રા કરતાં બુદ્ધિભેદ-શંકા થાય તેવું ન કરવું, પણ તેઓ સ્વાધિકારે સમજે અને હોયોને ટાળે તથા ક્રમેક્રમે આગળ વધે એવી રીતે બને તેટલું કરવું, અન્યથા મૌન રહેવું. સમભાવ અને આત્મજ્ઞાનથી આત્મશુદ્ધિમાં પ્રવિણતા વિશેષતઃ ઉપયોગી થવું, તથા શ્રાવકધર્મ પ્રમાણે વ્યવહારમાં વ્યવહાર પ્રમાણે અને અંતરમાં આત્મોપયોગે વર્તવું અંતરમાં ઉપયોગ રૂપી નિર્લેપ રહેવું. અસંખ્ય-તીર્થો અને અસંખ્યરીતે તીર્થ સેવા છે. મૌક્ષમાર્ગ-રૂપ અસંખ્યયોગરૂપ અસંખ્ય તીર્થો છે તેમાં જ્ઞાન દર્શન આદિર મુખ્ય છે. ત્રિદ્વાયદ્વાદિતીર્થોમાં અણુસણુ કરનારા મુનિયોનો અધ્યાત્મભાવ કેવો હશે તેનો એકાંતમાં વિચાર કરવો અને હેહાધ્યામ ટળે તે માટે આત્મોપયોગ ધારવો. સર્વ પ્રકારનાં તીર્થોની યાત્રામાં શ્રદ્ધાપ્રેમવાળા ભક્તોને નમસ્કાર હો. ભક્તોની સેવાભક્તિમાં તીર્થની ભક્તિનું ફક્ત સમાઈ જાય છે. જંગમ તીર્થરૂપ સંઘની

આવથી ગૃહસ્થોએ પ્રભુની પૂજાન્નવનમા મન
 નેડવું ધર્મગોષ્ઠી કરવામા તથા મહાવીર મહાવીર
 અરિદ્વન એવો પ્રભુનો બપ જપવામા મન અને
 જ્ઞાને રોકવી અને મહાવીર દેવમા ઉપયોગ
 ધારણ કરવો, તથા સિદ્ધાચકાદિ નામેનો બપ
 જાવો, અને તે આત્માના અધ્યાત્મદષ્ટિએ નામે
 ઇ એમ જાણી તેનો અર્થ કરી આત્મામા રમજુતા
 કંઠી કોષાદિકપાયો - દોરો ગળવા માટે
 નામાયિકાદિ પદાવરણકને આરાધવા દ્રવ્ય અને
 સાવધા પોષણ કરીને આત્માની પુષ્ટિ કરવી
 આદિરથી તથા અધ્યાત્મદષ્ટિએ રાગદ્વેષ શત્રુનો
 જય કરનાર આત્માએ શત્રુજયની દ્રવ્યભાવથી
 શી ઝવસહેવે અતરમા પૂર્વે નવાર્ણવાર યાત્રા
 કરી લેવી, અને ત્રીજા આરાની આદિમા -
 રમેશ્વર તથા એમ અધ્યાત્મદષ્ટિથી વિચાર
 રાનીઓએ અનેક નયની અપેશાએ તીર્થ
 યાત્રા કરી છે તે સર્વથા અપેશાએ સત્ય

૧૫૧ પાઠન ત જ્ઞાન તીર્થયાત્રા હે માધુષ્યોને અને
 નાધ્યોને ધર્મશાસ્ત્રોના અભ્યાસમા સર્વથા
 ઝડપી થવું તીર્થયાત્રાણુઓની અનુમોદના
 કરવામા તીર્થયાત્રાનું ફળ થાય છે મમકિતવામી
 આત્મા તીર્થ છે એવા શુલ્કમ્થાનથી તે ચોદમા
 શુલ્કસ્થાનક સુધી વર્તનારા આત્માઓ સર્વે
 નરતમથેગે તીર્થંક છે, તેઓના મનવાણી અને
 કાયા પર તીર્થંક છે, કારણ કે તેથી અન્યોના
 આત્માઓ તીર્થંક જાત થાય છે જડવાદી
 અજ્ઞાની નાસ્તિક લોકોને સમ્યગ્જ્ઞાનાદિકનો
 ઉપદેશ કરવામા તીર્થયાત્રા ખરેખર થાય છે
 બૌદ્ધિક તીર્થંક માતપિતા વૃદ્ધજન વગેરે તીર્થ
 મનાય છે, તેમની બૌદ્ધિક દૃષ્ટિએ સેવા કરવી તે
 ૧૫૨ શુલ્કસ્થાને બૌદ્ધિક તીર્થયાત્રા છે શુભ
 ઓદયિકભાવ તે શુભયાત્રા છે પ્રથમ શુભ યાત્રાની
 મહત્વાન થાય છે સર્વ જીવોના ભલામા પ્રવૃત્તિ
 કરવી, અદ્વિ માનો વિશ્વમા પ્રચાર કરવો, બ્રહ્મચર્યનો

નવાબકિના શુભ ગિર્યામને પણ જ ધારણ
 કર છે ન છે ન મુકિતને પામે છે, એવી શ્રદ્ધા
 ત્રીનિવાસને સ્તુતિ ૩ વિશેષ શુ વધુ જમ
 મન તેમ રાકડનાગુના જવી તીર્થયાત્રા કન્વી
 આત્માનહના ઊભા નગે ત્યાજ અમૃતક્રિયાવાગી
 તીર્થ યાત્રા થઇ એમ અનુકુ તીર્થક્રમે જેવી
 રીતે આત્માની શુદ્ધિ કરી તે જીને આત્માની
 શુદ્ધિ કરવા પ્રવૃત્તિ કન્વી તે તીર્થયાત્રા છે અત્તાની
 શાકાને જોનધર્મ પમાડવા તે યાત્રા છે મધની
 ઉત્તરના ગર્યો કન્વા તે પણ તીર્થયાત્રા છે,
 યાત્રાગુઓની મેવાબજિન કરી યાત્રાગુઓનું રક્ષણ
 કરવું અતઃમા રાગદ્રેષના રિષ્ટામયો નિવેંપ
 રહેવું તે નિષ્કેંદ તીર્થયાત્રા છે યાત્રાગુઓને જ્ઞાન
 ધ્યાન પૂજા મેવામા સર્વ પ્રકારની સુગવડના કરી
 આવી અને તેઓમા તીર્થપણુ માનવુ-ભાવવુ
 તે પણ તીર્થયાત્રા છે જને જે રીતે રૂથે જેવા
 ભાન પ્રગટે તેવા ભાવે યાત્રા કરવી ધર્મશાસ્ત્રોનું

૬૦૦ પાત્ર ૧ જ્ઞાન તીર્થયાત્રા છે સાધુઓન અને
 નાધીઓને ધર્મયાત્રોના અભ્યાસમા સર્વથા
 પ્રહારક થવું તીર્થયાત્રાઓની અનુમોદના
 કરવામા તીર્થયાત્રાનું ફળ થાય છે, અમકિતવાત્મી
 આત્મા તીર્થ છે એવા ગુણધ્યાનથી તે ઓહમા
 ગુણધ્યાનક સુધી વર્તનારા આત્માઓ સર્વે
 નરતમયોગે તીર્થરૂપ છે, તેઓના મનવાણી અને
 ગાયા પણ તીર્થરૂપ છે, કારણ કે તેથી અન્યોના
 આત્માઓ તીર્થરૂપે બનેલ થાય છે જડવાદી
 અજ્ઞાની નાસ્તિક લોકોને સમગ્જ્ઞાનાદિકનો
 ઉપદેશ કરવામા તીર્થયાત્રા ખરેખર થાય છે
 બૌદ્ધિક તીર્થરૂપ માતપિતા વૃદ્ધજન વગેરે તીર્થ
 મનાય છે, તેમની લૌકિક દૃષ્ટિએ એવા કરવી તે
 પણ ગૃહસ્થોને બૌદ્ધિક તીર્થયાત્રા છે શુભ
 ઓદયિકભાવ તે શુભયાત્રા છે પ્રથમ શુભ યાત્રાની
 શરૂઆત થાય છે સર્વ જીવોના ભલામા પ્રવૃત્તિ
 કરવી, અદ્વિતીયો વિશ્વમા પ્રચાર કરવો, બ્રહ્મચર્યનો

નાભાભિકિતના શુભ વિશ્રામને પણ જ
 કર છે ત છેલ્લ મુકિતને પામે છે, એ સી
 રીતિના જાને સ્વપુ મુ વિશેષ મુ તમ
 મને તમ કડના જાના જવી તીર્થયાત્રા
 આત્માન દના ભક્તિ પ્રગટે ત્યાજ અમૃતકિય
 તીર્થયાત્રા થઈ એમ જાણુ તીર્થદેશએ
 જીતે આ માની મુદ્ધિ કરી તે રીતે આ
 મુદ્ધિ કરવા પ્રતિ કરી તે તીર્થયાત્રા છે અ
 ભક્તિને જીનધર્મ પમાડવા તે સત્યા છે
 ભક્તિના કાર્યો કરવા તે પણ તીર્થયાત્રા
 નાના ગુણોની સેનાભક્તિ કરી, યાત્રા ગુણોનું
 કરવું અતઃમા નગદેવના શિષ્યામયો નિ
 ર્દેવું ત નિવે ત તીર્થયાત્રા છે યાત્રા ગુણોને
 યાત્રા પૂજા એવામા સર્વ પ્રકારની સુગવડતા
 મા જવી અને તેઓમા તીર્થપણ માનવું - ભ
 તે પણ તીર્થયાત્રા છે જેને જે રીતે ઉચે
 બાવ પ્રગટે તેવા બાવે યાત્રા કરવી ધર્મશાસ્ત્ર

	2	122	0-5-0
	3	110	0-4-0
	4	308	1-0-0
	5	1	1-0-0
	6	100	0-2-0
	7	80	0-2-0
	8	70	0-2-0
	9	100	2-0-0
	10	100	2-0-0
	11	1000	2-0-0
	12	212	
	13		2-0-0
	14	1014	2-0-0
	15	112	0-1-0
	16	104	0-1-0
	17	1000	2-0-0
	18		0-5-0

મેવાબકિતના શુભ પરિણામને
 કરે છે તે છેત્રે મુકિતને પામે છે
 પ્રીતિવાળાને સ્તવુ ડું વિશેષ
 મને તેમ ડોકડનાણા જેવી તી
 આત્માનદના ઉભરા પ્રગટે ત્યારે
 તીર્થયાત્રા થાઉં એમ અણુતુ તીર્થ
 રીતે આત્માની શુદ્ધિ કરી તે રી
 શુદ્ધિ કરવા પ્રયત્ન કરવીને તીર્થયાત્રા
 ગોકોને નેનધર્મ પમાડવો તે સા
 ઉત્તતિનાં કાર્યો કરવાં ને પણ ત
 યાત્રાશુભોનીમેવાબકિત કરવી, યાત્રા
 કરવું, અંતરમાં સમદેવના પરિણ
 રહેવું તે નિષ્કેપ તીર્થયાત્રા છે. યા
 ધ્યાન પૂજા સેવામા સર્વ પ્રકારની
 આપવી અને તેઓમાં તીર્થપણ
 તે પણ તીર્થયાત્રા છે. જેને જે રી
 ભાવ પ્રગટે તેવા ભાવે યાત્રા કરવી

1. Introduction
 2. Background
 3. Methodology
 4. Results
 5. Conclusion
 6. References
 7. Appendix
 8. Index
 9. Table of Contents
 10. Summary
 11. Abstract
 12. Keywords
 13. Subject
 14. Author
 15. Date
 16. Page
 17. Chapter
 18. Section
 19. Figure
 20. Table
 21. Equation
 22. Figure
 23. Table
 24. Equation
 25. Figure
 26. Table
 27. Equation
 28. Figure
 29. Table
 30. Equation
 31. Figure
 32. Table
 33. Equation
 34. Figure
 35. Table
 36. Equation
 37. Figure
 38. Table
 39. Equation
 40. Figure
 41. Table
 42. Equation
 43. Figure
 44. Table
 45. Equation
 46. Figure
 47. Table
 48. Equation
 49. Figure
 50. Table
 51. Equation
 52. Figure
 53. Table
 54. Equation
 55. Figure
 56. Table
 57. Equation
 58. Figure
 59. Table
 60. Equation
 61. Figure
 62. Table
 63. Equation
 64. Figure
 65. Table
 66. Equation
 67. Figure
 68. Table
 69. Equation
 70. Figure
 71. Table
 72. Equation
 73. Figure
 74. Table
 75. Equation
 76. Figure
 77. Table
 78. Equation
 79. Figure
 80. Table
 81. Equation
 82. Figure
 83. Table
 84. Equation
 85. Figure
 86. Table
 87. Equation
 88. Figure
 89. Table
 90. Equation
 91. Figure
 92. Table
 93. Equation
 94. Figure
 95. Table
 96. Equation
 97. Figure
 98. Table
 99. Equation
 100. Figure
 101. Table
 102. Equation
 103. Figure
 104. Table
 105. Equation
 106. Figure
 107. Table
 108. Equation
 109. Figure
 110. Table
 111. Equation
 112. Figure
 113. Table
 114. Equation
 115. Figure
 116. Table
 117. Equation
 118. Figure
 119. Table
 120. Equation
 121. Figure
 122. Table
 123. Equation
 124. Figure
 125. Table
 126. Equation
 127. Figure
 128. Table
 129. Equation
 130. Figure
 131. Table
 132. Equation
 133. Figure
 134. Table
 135. Equation
 136. Figure
 137. Table
 138. Equation
 139. Figure
 140. Table
 141. Equation
 142. Figure
 143. Table
 144. Equation
 145. Figure
 146. Table
 147. Equation
 148. Figure
 149. Table
 150. Equation
 151. Figure
 152. Table
 153. Equation
 154. Figure
 155. Table
 156. Equation
 157. Figure
 158. Table
 159. Equation
 160. Figure
 161. Table
 162. Equation
 163. Figure
 164. Table
 165. Equation
 166. Figure
 167. Table
 168. Equation
 169. Figure
 170. Table
 171. Equation
 172. Figure
 173. Table
 174. Equation
 175. Figure
 176. Table
 177. Equation
 178. Figure
 179. Table
 180. Equation
 181. Figure
 182. Table
 183. Equation
 184. Figure
 185. Table
 186. Equation
 187. Figure
 188. Table
 189. Equation
 190. Figure
 191. Table
 192. Equation
 193. Figure
 194. Table
 195. Equation
 196. Figure
 197. Table
 198. Equation
 199. Figure
 200. Table
 201. Equation
 202. Figure
 203. Table
 204. Equation
 205. Figure
 206. Table
 207. Equation
 208. Figure
 209. Table
 210. Equation
 211. Figure
 212. Table
 213. Equation
 214. Figure
 215. Table
 216. Equation
 217. Figure
 218. Table
 219. Equation
 220. Figure
 221. Table
 222. Equation
 223. Figure
 224. Table
 225. Equation
 226. Figure
 227. Table
 228. Equation
 229. Figure
 230. Table
 231. Equation
 232. Figure
 233. Table
 234. Equation
 235. Figure
 236. Table
 237. Equation
 238. Figure
 239. Table
 240. Equation
 241. Figure
 242. Table
 243. Equation
 244. Figure
 245. Table
 246. Equation
 247. Figure
 248. Table
 249. Equation
 250. Figure
 251. Table
 252. Equation
 253. Figure
 254. Table
 255. Equation
 256. Figure
 257. Table
 258. <

ન વાલકિતના શુભ મિત્રામને પણ જ ધાગ્ય
 કર છ ન છેડે મુકિતને પામે છે, એવી શ્રદ્ધા
 ત્રીતિનાગ્રાને સ્વપુ મુ વિશેષ મુ સખુ જમ
 મને તેન રાકડનાગ્રાના જવી તીર્થયાત્રા કરવી
 આત્માનરના ડિલના ના છે ત્યારે અમૃતક્રિયાવાગી
 તીર્થયાત્રા થઇ એમ જાણુડ તીર્થકરેએ જેવી
 ગીતે આ માની શુદ્ધિ કરી તે જીને આન્માની
 મુદ્ધિ કરવા પ્રવૃત્તિ કરીને તીર્થયાત્રા છે અહાની
 પામને નૈનધર્મ પમાડવો તે યાત્રા છે સમાની
 ઉત્તતિના કાર્યો કરવા તે જ તીર્થયાત્રા છે,
 યાત્રાશુઓની નેવાલકિત કરી, યાત્રાશુઓનું રક્ષણ
 કરવું, અતઃમા નગદેષના રિષામથો નિષ્ઠે
 જોવું તે નિષ્ઠેય તીર્થયાત્રા છે યાત્રાશુઓને જ્ઞાન
 ધ્યાન પૂજા સેવામા સર્વ પ્રકારની સુમવડતા કરી
 આપવી અને તેઓમા તીર્થપણુ માનવું-ભાવવું
 તે પણ તીર્થયાત્રા છે અને જે રીતે રૂચે જેવા
 જ્ઞાન પ્રગટે તેવા બાવે યાત્રા કરવી ધર્મશાસ્ત્રોનું

૧૫૧ પાડત ત તાન તીર્થયાત્રા ॥ સાધુઓને અને
 નાશીઓને ધર્મશાસ્ત્રીના અભ્યાસમાં સર્વથા
 નહીં રહે પણ તીર્થયાત્રાઓની અનુમોદના
 કરવામાં તીર્થયાત્રાનું ફળ થાય છે, મમકિતવાળી
 આત્મા તીર્થ કે ચોથા ગુણુચાનથી તે ચોદમાં
 ગુણુચાનક સુધી વર્તનારા આત્માઓ મર્વે
 તરતમયોગે તીર્થરૂપ છે, તેઓના મનવાણી અને
 કાયા પણ તીર્થરૂપ છે, કારણ કે તેથી અન્યોના
 આત્માઓ તીર્થરૂપે જાગૃત થાય છે જડવાદી
 અજ્ઞાની નાસ્તિક લોકોને સમગ્રજ્ઞાનાદિકનો
 ઉપદેશ કરવામાં તીર્થયાત્રા ખરેખર થાય છે
 બૌદ્ધિક તીર્થરૂપ માતૃપિતા પ્રદગ્ધન વગેરે તીર્થ
 મનાય છે, તેમની લોકિક દૃષ્ટિએ સેવા કરવી તે
 ૨૭ પણ ગરુડોને લોકિક તીર્થયાત્રા છે શુભ
 ઔદયિકભાવ તે શુભયાત્રા છે પ્રથમ શુભ યાત્રાની
 ગરુડ્યાન થાય છે સર્વ જીવોના લલ્લામાં પ્રવૃત્તિ
 કરવી, અદિ માનોવિશ્વમાં પ્રચાર કરવો, પ્રદ્યયર્થનો

વિશ્વમા પ્રચાર કર્યા તે તીર્થયાત્રા છે નિષ્કા
 મભાવે સ્વાધિકારે ધર્મ વિચારાચાર પ્રવૃત્તિ તે
 ગૃહગ્રામે તથા ત્યાગીગ્રામે તીર્થયાત્રા છે, એમ
 સર્વનયોના સાપેક્ષ દૃષ્ટિબિદુગ્રામી લક્ષણમા
 તીર્થ અને તીર્થયાત્રાનુ યતકિ ચિત્ત સ્વરૂપ લક્ષી
 જણાઈયું છે તે ધ્યાનમા લેઈ સ્વાધિકારે તીર્થયાત્રા
 કરી સ્થાવર તીર્થોની નેવાળી અત્યંત નિવૃત્તને
 અનુભવ થાય છે, એમ તે અનુભવ કરે છે તે
 સ્થાવરતીર્થની યાત્રાના આનંદ પામી શકે છે
 સર્વ કર્મ રહિત આત્માને કરનામા જે જે નિમિત્ત
 ઉપયોગી કાળે હોય તેને તીર્થસ્વરૂપ માની
 ભાવી જ શ્રદ્ધાપ્રીતિથી શુદ્ધાત્માપયોગે વર્તે છે
 તે મગધમાલા પામે છે

इत्येवं ॐ अहं महावीर शान्तिः ३

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.

સ્વ૦ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજી

અંથમાળામાં પ્રગટ

થયેલા અથો.

પ્ર થાંક	પૃષ્ઠ	કિંમત
* ૧ અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા	૨૦૬	૦-૪-૦
* ૨ ભજનસમૃદ્ધ ભાગ ૨ જો	૩૩૬	૦-૮-૦
* ૩ ભજનસમૃદ્ધ ભાગ ૩ જો	૨૨૫	૦-૮-૦
* ૪ સમાધિસતકમ્	૬૧૨	૦-૮-૦
* ૫ અનુભવપરિચયી	૨૪૮	૦-૮-૦
* ૬ આત્મપ્રેરણ	૩૧૫	૦-૮-૦
* ૭ ભજનસમૃદ્ધ ભાગ ૪ થો	૩૦૪	૦-૮-૦
૮ પરમાત્મદર્શન	૪૦૦	૦-૧૨-૦
૯ પરમાત્મજ્યોતિ આશ્રી ૨	૫૦૦	૧-૮-૦
* ૧૦ તત્ત્વનિકુ	૨૩૦	૦-૪-૦
૧૧ ગુણાનુસાર (આશ્રિતી બીજી)	૨૪	૦-૧-૦
* ૧૨-૧૩ ભજનસમૃદ્ધ ભાગ ૫ થો		
તથા જ્ઞાનદીપિકા.	૧૦૦	૦-૬-૦

૧૪ તીર્થયાત્રાનું વિમન (આ ત્રીજી)

* ૧૫ અધ્યા મનજન સમદ	૧૬૦	૦-૧-૦
૧૬ ગુરુભેદ (આ બીજી)	૨૬૦	૦-૮-૦
૧૭ તત્ત્વચાનદીપિકા આ ૨	૧૨૪	૦ ૧૦ ૦
૧૮ મહુલીમ મદ ભા ૧ આ	૧૧૨	૦-૧-૦
૧૯ ૨૦ આવગ્વમસ્વરૂપ ભા ૧ ૨ ૪૦ ૪૦		૦-૧ ૦
* ૨૧ ભજનપદમ મદ ભાગ ૧ ડો	૧૦૮	૦ ૧૨ ૦
* ૨૨ નચનામૂલ	૮૩૦	૦ ૧૪ ૦
૨૩ ચોમદીપક	૩૦૮	૦ ૧૪ ૦
૨૪ જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા	૩૦૮	૧-૦-૦
૨૫ આનંદધનપદ ભવાઈ આ ૨ ૮૦૮		૩ ૦ ૦
૨૬ અધ્યાત્મસાતિ (આ ત્રીજી)	૧૩૧	૦-૩-૦
૨૭ કબસ મદ ભાગ ૭ મો	૧૬૬	૦ ૮-૦
૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને		

અર્થામીન સ્થિતિ

* ૨૯ કુમારપાલ (હિંદી)	૬૬	૦ ૩-૦
૩૦ થી ૩૪ સુખસાગર ગુરુગીતા	૨૮૭	૦-૧-૦
૩૫ પદ્મવિચાર આજ્ઞા ૩	૩૦૦	૦-૪-૦
*-૩૬ વિજાપુર જતાત	૨૪૦	૦-૪-૦
	૬૦	૦-૪-૦

III

x ૩૭	સબરમતી મુલ્યશિક્ષણ માળ્ય	૧૮૨	૦-૬-૦
* ૩૮	પ્રતિષ્ઠા પાનન	૧૧૦	૦-૫-૦
૩૯	૪૦-૪૧ જૈનગૃહ્યમતપ્રશ્ન		
	મધ્યમગતિ જૈનગીતા	૩૦૪	૧ ૦-૦
૪૦	જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસમહ સાય ૧		૧-૦-૦
* ૪૩	મિત્રમૈત્રી	૧૭૦	૦-૮-૦
* ૪૪	શિબોપનિષદ	૪૮	૦-૨-૦
૪૫	જૈનોપનિષદ	૪૮	૦ ૨-૦
૪૬	૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસમ્રહ તથા		
	પનસદુપદેશભા ૧ તો	૬૭૬	૩ ૦-૦
૪૮	નજનસમહ ભા ૮	૬૭૬	૩-૦-૦
૪૯	શ્રીમદ્દેવચંદ્ર ભા ૧ આ ૨ ૧૦૨૮		૨-૮-૦
૮૬	શ્રીમદ્દેવચંદ્ર ભા ૧ ના ચાર		
	કડકા બુદ્ધ પાકા બાધેતા		૩-૦-૦
x ૫૦	કમયોગ	૧૦૧૫	૩-૦-૦
* ૫૧	આત્મદર્શન	૧૧૨	૦ ૧૦ ૦
- ૫૨	ભારતસહકારશિક્ષણ માળ્ય	૧૬૮	૦ ૧૦ ૦
૫૩	શ્રીમદ્દેવચંદ્ર ભા ૨ આ ૨ ૧૨૦૦		૨-૮-૦
૫૪	મહુલી સમ્રહ ભા ૨ આ ૨ ૧૩૦		૦-૬-૦

IV

૫૪ મહુલી સમદ આ ૧-૨ બેગા

પાકા બાધિલા

૦-૧૨-૦

* ૫૫ કર્મપ્રતિભા બાધાતર ૮૦૦ ૩-૦-૦

૫૬ મુદ્ગીત મહુલીસમદ. ૧૬૦ ૦-૧૨-૧

૫૭-૫૮ આમમસાન ૪૭૦ ૦-૬-૦

* ૫૯ દેવવદન સ્તુતિ સ્તવન સમદ ૧૭૧ ૦-૪-૦

૬૦ પૂજાસમદ આમ ૧ ભો. ૪૧૧ ૧-૦-૦

૬૧ બજનપદસમદ આમ ૬ ૫૮૦ ૧-૮-૦

૬૨ બજનપદસમદ આમ ૧૦ ૨૦૦ ૧-૦-૦

૬૩ પત્રસદુપદેશ આમ ૨ ૫૭૧ ૧-૮-૦

૬૪ ધાતુપ્રતિભા લેખસમદ આ ૨ ૧૮૦ ૧-૦-૦

૬૫ જૈનદર્શિએ ઇલાસરખેપનિવદ
આવાય વિવેચન ૩૬૦ ૧-૦-૦

૬૬ પૂજાસમદ આમ ૧-૨ ૪૧૫ ૨-૦-૦

૬૭ સ્નાનપુત્ર ૦-૨-૦

૬૮ શીમદ દેવચદ્ર અને તેમનુ
જીવનચરિત્ર ૦-૪-૦

૬૯-૭૨ મુદ્ગોપમેય વિ સસ્કૃત મથ ૦-૧૨-૦

૭૩-૭૭ સંઘકલ્પ વિ સસ્કૃત મથ ૫૦-૧૨-૦

V

૭૮ જ્ઞાતા લજ્જપતરાય અને જૈનધર્મ.	૧૦૦	૦-૪-૦
૭૯ ચિન્તામણિ	૧૨૦	૦-૪-૦
૮૦-૮૧ જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તિ ધર્મનો મુકાબલો તથા જૈનખ્રીસ્તિ સંવાદ	૨૨૦	૧-૦-૦
૮૨ સન્યસ્વરૂપ	૨૦૦	૦-૬-૦
૮૩ ધ્યાનવિચાર.	૮૫	૦-૮-૦
૮૪ આત્મશક્તિપ્રકાશ.	૧૪૦	૦-૪-૦
૮૫ સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.	૮૦	૦-૩-૦
૮૬ આત્મદર્શન (મણીચંદ્રકૃત સન્નયથો) નું વિવેચન.	૧૫૦	૦-૪-૦
૮૭ જૈનધર્મિક ચંકાસમાધાન.	૫૫	૦-૨-૦
૮૮ કન્યાવિક્રય નિષેધ.	૨૦૦	૦-૬-૦
૮૯ આત્માશિક્ષા ભાવનાપ્રકાશ.	૧૧૫	૦-૭-૦
૯૦ આત્મપ્રકાશ.	૫૬૫	૧-૮-૦
૯૧ શોક વિનાશક મંથ	૮૦	૦-૧-૦
૯૨ તત્ત્વવિચાર	૧૨૫	૦-૬-૦
૯૩-૯૭ અધ્યાત્મમીતા વિ સંસ્કૃત મંથ.		૧-૦-૦

VI

૬૮	ગૈનમુવમ્ મનિપેલ	૩૬	૦-૩-૦
૬૯	શ્રી પરિવિમલજી નિમષે	૨૧૦	૦-૬-૦
૧૦૦	ભાગવતપદ મમદ બ્દ ૧૧	૨૨૦	૦ ૧૦ ૦
૧૦૧	બ ૧ આ ૪ થી	૨૦૦	૦-૮-૦
૧૦૨	મુજર ન વદદ બિભાપુર જન ન ૦	૧ ૪	
૧૦૩	શ્રીમદ્ દેવિયજી સિત્તુન જીવન		
	ગિવ નથ દેવિયમ	૨૩૦	૦ ૧૦ ૦
૧૦૪	મુદિતજેન ગ્વે નથવત્	૩૮૦	૧ ૦-
૧૦૬	કાકારથી સુભેષ	૮૧૦	૧-૮ ૦
૧૦૭	સ્નાન સમદ (રિવર) ન સદિનાં રંબ		૦ ૧૦ ૦
૧૦૮	પત્ર લકુપદેસ બ ૩	૧૦૦	૦ ૧ ૦
૧૦૯	શ્રીકુદિસ મર સુરિશ્વર રમરક		
	મથ (સચિત)	૨૦૦	૦ ૧૦ ૦
૧૧૦	રેખમીન મસ્તુત		૦-૬-૦

* આ નિશાનીવ લા મથે શિલકમા નથી

x આ મથો ચિટિય કેજવણી ખ તાએ મજુર કરેલ છે

- આ મથો શ્રીમત યાજક વડ મરકાતન કેજવણી ખ તાએ મજુર કરેલા છે

VI

૬૮	જનમુલમા મનિપૂજન	૬૬	૦-૩-૦
૬૯	શ્રી યશોવિજયજી નિબંધ	૨૧૦	૦-૬-૦
૧૦૦	ભગવતપદ સમદ બા ૧૧	૨૨૦	૦ ૧-૮
૧૦૧	બા ૧ આ ૪ થી	૨૦૦	૦-૮-૦
૧૦૨	ગુજરાત નદદ્ નિગ્નપુર પ્રતાપ	૩૦૦	૧-૪-૦
૧૦૩	શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર નિસ્તૂત જ્ઞાન		
	ચરિત નવા દેવચિતાસ	૨૩૦	૦ ૧૨ ૦
૧૦૪	મુક્તિકેન શ્લે મયગ્રાંથ	૩૮૦	૧-૮-
૧૦૬	કલ્યાણી સુમેધ	૪૬૦	૧-૮-
૧૦૭	સ્તવન સમદ (દેવચંદ્ર સદિત)	૨૭૫	૦ ૧૦ ૦
૧૦૮	પત્ર સદુપદેશ બાગ ૩	૧૦૦	૦-૬-૦
૧૦૯	ધીશુદ્ધિમામર સુરિચર રમારક		
	મથ (સચિત)	૦ ૨૦	૦-૧૨ ૦
૧૧૦	પ્રેમગીતા સસ્કૃત		૦-૬-૦

- * આ નિશાનીવાલા મથો શિલકમા નથી
 x આ મથો ચિટિયા કેળવણી ખાતાએ મળુર કરેલા છે
 - આ મથો શ્રીમત ગાયકવાડ સરકારન કેળવણી ખાતાએ મળુર કરેલા છે

